

DOĞU

TÜRKİSTAN

SAYI: 19-20

ŞUBAT

MART

1982

CİLT: 2

THE MAGAZIN OF
EASTERN TURKESTAN
••
DOĞU TÜRKİSTAN
DERGİSİ

DOĞU TÜRKİSTAN DERGİSİ
Yıl : 3 Sayı : 32 (19) Cilt : 3

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü
İSMAİL CENGİZ

Genel Yönetmen
AHMET AYDINLI

Yayın Kurulu Başkanı
Em. Gen. SELİM TÜRKKAN
Yayın Kurulu Bşk. Yar.
Em. Albay R. ÇATALTEPE
Yayın Kurulu Gen.Sek.
HACI OSMAN TAŞTAN

Orta Asya Danışmanı
HIZIRBEK GAYRETULLAH

Afganistan Danışmanı
Doç. KIYAMUDDIN RAİ

Azerbaycan - Kerkük Danışmanı

SADETTİN TOPUZOĞLU

Kıbrıs - Ege Adaları Danışmanı
HALİL FİKRET ALASYA

Balkanlar-B. Trakya Danışmanı
Dr. SALİM KALAYCI

Yıllık Abone : 1000 TL.
6 aylık Abone : 500 TL.

Havale Adresi : İ. Cengiz
P. K. 46 Beyazıt - İstanbul
İdare Yeri : Ankara Cad. No : 54/2
Sirkeci - İst. Tel : 22 51 83 - 27 69 18

Gönderilen yazılar basılsın
veya basılmasın iade edilmez.
Dergimizde yayımlanan yazılar
kaynak gösterilmeden iktibas
edilemez.

Baskı ve Dizgi 26 81 21
BAYSAN İSTANBUL

Baskı:

Bir mektup

1982 yılı girerken sizlere yepyeni bir der-
gi sunmanın mutluluğunu taşıyorum. Yo-
rucu, problemlili uzun bir çalışma, büyük
bir gayret ile çıkarmaya çalıştığım Doğu
Türkistan Dergisi nihayet arzuladığım bir
düzeğe çıkmıştır. Derginin ilmi bir seviye
kazanmasında büyük yardımları dokun-
muş olan İstanbul'daki hemşerilerimize,
Doğu Türkistan Göçmenler Derneği yö-
netim kurulu üyelerine ve diğer araştırma-
cı beyefendilere teşekkürlerimi sunarım.

İsmail Cengiz

DOĞU TÜRKİSTAN DERGİSİ
SAHİBİ

DIŞ TÜRKLER ANKETİ

Türk'e ne gözle bakıldığını son yılların siyasi ve ekonomik hadiseleri ile Batı ve Doğu süper güçleri bizlere artık iyice anlatmıştır.

Şu halde "Türk'e Türk'den başka dost yoktur" reddedilmez hükmüne göre hareket etmemiz gerekmektedir. Yalnız Polonya değil. Doğu - Batı Türkistan, Çekeslovakya, Vietnam... evet bütün mazlum milletler de (kendileri kalsınlar) diyoruz.

Lütfen cevap veriniz, soruyoruz : Biz mazlum milletler için, fikirlerinizi belirten cümlelerle bir MUM YAKIP davamıza katılacak mısınız? . . .

Not : Gelecek sayımızda anketimizin sualleri yayınlanacaktır.

Bu dergi ayda bir çıkmakta olup, Doğu Türkistan Göçmenler Derneği tarafından yazıları hazırlanmaktadır.

This is a monthly magazine, The Articles are prepared by the Eastern Turkestan's Refugees Association.

BASYAZI

1982 YILINDA DOĞU TÜRKİSTAN..

Türk dünyasının bir parçası olan Doğu Türkistan Çinlilerin ilk defa 1760 işgeline uğradığı tarih üzerinden 221 yıl geçmiştir. Bu geçen zaman içerisinde, Çinlilerle yapılan mücadeleler kesintili olarak devam etmiştir. Doğu Türkistan'da kesintili olsa da zaman zaman Türk hâkimiyetini görürüz. Fakat, yüzyulumuzun ilk başlangıç günleriyle, ikinci yarısında bu mücadelenin çetin bir safhaya dönüştüğü ve sonuçta Çin'in bu ülkeye tam hâkimiyet sağladığı ortaya çıkmaktadır.

Batuların "Orta Asyanın Kalbi" dediği, bu ülke seksenli yıllara çok enterasan bir görünüm içinde girmektedir. Çünkü, artık günümüzde dünyanın ekonomik yapısı ile birlikte, jeo-stratejik karakteri de değişmiştir. ABD. ile Sovyetler arasındaki soğuk çatışma, günümüzde "Orta Asyanın Kalbini" çalmağa, ona sempati duymağa, kur yapmağa yöneltmiştir. Ülkenin hâkimi olan Çin, Sovyetlerle arasında çıkacak bir çatışmaya baraj olarak Doğu Türkistan'ı kullanmayı hesaplamaktadır. Doğu Türkistan'daki Tarım ve Kobının Kumuna yerleşik olduğunu bildiğimiz nükleer ve stratejik silahların faaliyetlerini dinleme ve gözteleme tesislerini Çin, bu maksatla faal tutmaktadır. Bu durum Batı da, ABD. Çinde üs kurdu, şeklinde yorumlamaktadır. Nitekim, Japonya'da intişar eden YOMIURI SHIMBUN gazetesi geçen ay yayınladığı bir haberle, ABD. Doğu Türkistan'da askeri üs kurdu şeklinde yayınlamış ve habiri de Japon hükümeti tarafından da teyid edilmiştir. Gazetenin verdiği habere göre, ABD. 1979 da İran'la arası açılınca bu ülkedeki askeri üslerini Doğu Türkistan'a nakletmiştir. Üs, Amerikan teçhizat ve teknisyenleriyle donatılmış olup, personel sayısı bilinmemektedir. Bu hadise, zaten gergin olan Çin-Sovyet ilişkisinin tansiyonunu daha da yükseltmiş, ortaya yeni bir jeo-politik durum çıkarmıştır. Demek oluyor ki, 1982 yılına girerken Doğu Türkistan devlerin çatıştığı bir arena görünümü vermektedir.

XXX

1982 yılının Doğu Türkistan'a getirdiği bir diğer kayda değer hadise de, Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında yapılacak olan kültür anlaşmasıdır. Vaktiyle, Tayvan Ankara'ya terk ederken, yeni tanıyacağımız Çun komusunda o zamanki Türk hükümetinin dikkatini bir makaleyle çekmiştim. Gene hükümetimizden Çinle yapılacak bir kültür anlaşmasında, Türk Kültürünün beşiği olan Doğu Türkistan'ın gözden uzak tutulmaması tek arzumuzdur. En azından, ilk ve orta dereceli okullara Türkiye'de yayınlanmış olan yardımcı ders kitaplarıyla, Doğu Türkistan konusunda tarihi sosyo-kültürel bilgilerle, folklorik araştırmalar ihtiva eden eserlerin ülkeye serbestçe girsemisin, yapılacak olun bu anlaşmadan beklemek tabii hakkımız olmaktadır.

XXX

Dergimizin Ocak sayısının intişarı ile, idarehanemiz okurlarımızın, dostlarımız'ın ziyaret ve tebriklerine mazhar olmuştur. Ayrıca, yurt dışından da gelen başarı ve tebrik mektupları da bize güç ve cesaret vermiştir.

Bu arada tanınmış İsveçli Türkolog ve diplomat Gunnar Jarning'le, UNİCEF'in Tayland bürosundan gelen mektup, ayrıca dünyadaki çıkmakta olan bütün neşriyatları bir bültenle, ülkelere tanıtmakta olan Amerika'daki Middle Asian Studies Association bürosu mensuplarıyla İngiltere'de yayınlanan The Central Asian Newsletter yöneticilerine, Kral Abdülaziz Üniversitesi Müslüman Azınlıklar Enstitüsü ile Kıbrıs Batı Trakya Türkleri Derneğinin, dergimize gösterdikleri samimi ve yakın alakaya bütün okurlarımızla birlikte teşekkürü bir borç biliriz.

XXX

Doğu Türkistan Dergisi, bütün dış Türklerin dâvâsına açık bir dergidir. Bu bakımdan okuyucularımızın, konu ile ilgilenen yazarlarımızın, gençlerimizin yazı ve şiirlerine gelecek sayımızdan itibaren açacağız "OKURLARIN DÜŞÜNCESİ" sayfasında yayınlıyacağımızı kıvançla duyururuz.

Saygularımızla

Hizur Bek GAYRETUL'AH

ESİR TÜRK TOPLUMLARIYLA İLGİLENENLERİN BİLMELERİ ZARURİ OLAN MEVZULAR...

Ahmet AYDINLI

Şu veyahutta bu bölgede-devlette her yönden esaret hayatı yaşamakta olan Türk topluluklarıyla "ilmi yön"den veyahutta her hangi bir "kuruluş-dernek üyesi" sıfatıyla yakından ilgilenmekte olan zevat şu "fikri özellik"lerden uzak olmak mecburiyetindedir:

- 1) Ön yargı ve art düşünce dışı,
- 2) Sosyo-Psikolojik za'atlardan uzak,
- 3) Sosyo-Kültürel kompleksi dışı,
- 4) Sosyo-Ekonomik istismarcılıklardan tamamen uzak,
- 5) Sosyo-Politik yönden yatırımcılık düşüncesinin dışında olmak,

Dış Türkler veyahutta "esir soydaş toplulukları"nın durumlarıyla yakından iştigâl eden zevat "proto-tip" olarak yurakarıda ifade edilen "fikri özellik"lerden kesinlikle uzak olmak zaruretindedir. Çünkü; "ilmen" şu husu bir gerçektir ki "milli dâvâ" ve "milli dâvâlar"la iştigâl etmek gibi durum ve "faktör"ler kişiye ne makam, mevki, mansıp ve nede "ulufe" veren ve dağıtan merci ve mevkiler olmadığı açıkça bilinmelidir.

Esefle ifade edelim ki, en az şu 55-60 yıldır Türkiye dahilinde olduğu kadar Türkiye haricinde de her yönden "kutsallık-ulviyet" ifade eden "esir soydaş toplulukları" dâvâsına girenler ve güya bu "milli dâvâ" ile yakından iştigâl ettiğini iddia edenler muttasıl makam, mevki, mansıp, şöhret ve servet peşinde koşmuşlardır. Milli mes'eleler her yönden fedakârlık ve çile çekmek gibi hasletleri gerektirmektedir. Bu konu ve mes'elelerle iştigâl edenler üstün zekâ özelliğine sahip, dirayetli ahlâken ve fikren fazilet timsali olmaları zaruridir. Dar ve kısır görüşler, beşeri za'atlar, ön yargı ve art düşünce ile alınan kararlar ve gösterilecek olan faaliyetler sonuçsuz ve semeresiz kalmaya mahkumdur.

Bir toplum "yönetim kuralları"na "genel temsilci"lerini seçerken muhataplarında yukarıda ifade edilen "özellik"leri aramak mecburiyetindedir. Bu "fikri özellik"ler mevzuunda yeterli "bilgi" ile mücehhez olmadığını iddia edenler en az diğerleri kadar "manen mücrim"dir. Bu "manevi mücrim"lerin beşeri za'atları ve fikri maluliyetleri en davudi sesle toplum içersinde yüzlerine karşı haykırılmalıdır. Halen esaret altındaki "soydaş toplulukları"nın hâlde ve âtideki durumlarıyla ilgili "fikri faaliyet" içersinde olanlar şu "ilmi done" ve "ilmi kriter"lerle mücehhez olmaları gereklidir.

- 1) Bölge-yörenin diğer "etnik unsur"larla mukayeseli olarak "genel demografik" durumu,
- 2) Bölge-yöredeki "etnik unsur"ların kadim tarihten itibaren "otokton"luk özelliği,
- 3) Bölge-yörenin mukayeseli olarak "toponimik-onomastik" hususiyeti,
- 4) Bölge-yörede tarih boyunca meydana gelen istilâ, savaş, mukabil savaş ve yönetim tarzı değişikliklerinin "kronolojik" safhası,
- 5) Bölge-yörenin hinderlantlarıyla alâkalı olarak "Stratejik" ve "jeo-Stratejik" faktörü
- 6) Bölge-yörenin hinderlantlarıyla ilgili "Jeo-Politik" hususiyeti,
- 7) Bölge-yörenin hinderlantlarıyla alâkalı "Jeo-Etnik" aktivitesi,
- 8) Bölge-yöre meskunlarının hinderlantlarındaki unsurlarla alâkalı "Sosyo-Kültürel" vaziyetleri,
- 9) Bölge-yöre meskunlarının diğer bölgedelilerle mukayeseli "Sosyo-Psikolojik" özellikleri,
- 10) Bölge-yöre unsurlarının diğer bölgelerdekilerle ilgili ve mukayeseli "Sosyo-Seksolojik" faktörleri,
- 11) Bölge-yöre hinderlantıyla mukayeseli tarzda "Jeo-Ekonomik" özelliklerle ilgili müsabet doneler,

Dış Türklerle ilgilenenler ve ilerdeki yıllarda ilgilenecek olanlar "milli mes'ele"lere yukarıda belirtilen "değer ölçüleri" muvacehesinde bakmak mecburiyetindedir. Keza; bu zevat demagoji, polemik, kalıplaşmış dar görüşler, beşeri zaafarla maluliyetten tamamen uzak "analiz"çi ve "sentez"çi bir görüşünde çevrelerinde "örnek tip"leri olmak mecburiyetinde olduklarını asla unutmamalıdır. Çünkü; yarın "milli tarih" bunlar hakkında "değer hükmü" verecektir. Şu husus kat'iyetle unutulmamalıdır ki, toplumu aldatanlar "tarih'i aldatamazlar.... Tarihi aldatmak mümkün olmadığına göre; bütün "fikri faaliyet"lerin "ilmi değer ölçüleri" muvacehesinde yapılması zaruridir ve elzemdir....

ATATÜRK İNKİLAPLARI VE KIBRIS TÜRKLERİ

H. Fikret Alasya

50,00 şehit verilerek 1570-1571 yılları arasında fethedilmiş bulunan Kıbrıs, Türkiye'den göç ettirilmiş olan 5720 hane halkı ile adada askerlik ve memurluk yapmış olan Türklerle iskân edilmiştir.

1878 yılında, talihin kötü bir cilvesi neticesinde, İngiliz İdaresinde kalan Kıbrıs Türk Cemaati, kendisini, hiçbir zaman Anavatandan ayrı düşünmemiş, daima Osmanlı'nın geleceği ümidini beslemiştir.

Birin Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin Almanlar safında savaşa katılmış olması, Kıbrıslı Türkleri çok zor şartlar altında yaşamak mecburiyetinde bırakmıştır.

İstiklâl Savaşı sırasında durum daha da kötüleşmiştir. Şımarık Rumlar, Türk halkına hatır ve hayale gelmiyecek hareketlerde bulunmuşlardır. Fakat bütün bunlara rağmen, Türk Milletinin, bir gün düşmanı yeneceğine ve Anavatani kurtaracağına inanmış olmasından dolayı, Kıbrıs Türkü, sabırla, metanetle ve Allaha dua ederek, doğacak parlak güneşi beklemiştir.

Yunan'ın İzmir'de denize döküldüğü haberi, Kıbrıs kesilmiş, camilerde kandiller yakılmıştır. Anavatana birlikte ağlamış olan Kıbrıs Türkü Anavatana birlikte gülmüştür.

İstiklâl savaşından sonra Türkiye'de en büyük komutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yapmış olduğu inkılâpları, Kıbrıs Türk halkı hiçbir kamuni mükellefiyeti olmaksızın, hatta mahallî İngiliz idaresinin muhalefetine rağmen, günü gününe kabul ve tatbik etmiştir.

Asurlarca Anavatana bağlarını kesmemiş ve her türlü baskı altında Türküğünü muhafaza etmiş bulunan Kıbrıs Türkünü, Anavatana'dan ayrı düşünmeğe veya görmeğe imkân yoktur. Kıbrıslı şairlerin şiirlerinde ve köylülerin türkülerinde hep Atatürk sevgisi ve Anavatana haserit vardır. Kıbrıslı çocuklar, Atatürk sevgisi ile doğar, O'nun izinde yürür ve O'ndan ilham alarak özgürlüğünü, bayrağını ve Vatanını savunur. Her zaman için Atatürk yolunda yürüyeceğine and içer.

Kıbrıs Türkünü, Anavatandan ayırmağa imkân yoktur, çünkü Kıbrıs Türkünün kaderi Mücahit ile Mehmetçiğin kanı ile çizilmiştir. Kıbrıs Türkünde bu vatan sevgisi, bu Atatürk'e ve Anavatana bağlılık oldukça ve Türkiye Cumhuriyeti yaşadıkça, Yavruvatan ile Anavatana kimse ayıramayacak, tarihi tersine çeviremeyecektir.

Atatürk, milliyetçilik anlayışını «Ne mutlu Türküm diyene» diye anlatmıştır. Ona göre, bir milletten olmak için kandan daha önemli olan sevgidir.

Kendisini, kanı ne olursa olsun, samimiyetle Türk sayan her insan Türk'tür. Yeter ki Türk olmanın mutluluğunu kalbinde ve kafasında duysun.

TERCÜME

DOĞU BUHARA OLAYLARI Em. Alb. R. ÇATALTEPE

Doğu Buhara'daki olaylar epeyce yayılmıştı. Fakat isyancılar, yalnız ve ufak gruplar halinde bulduklarından ve bu dağınık kuvvetleri birleştirecek demir bir elin olmaması dolayısıyla Ruslar, bu ayaklanmalardan pek rahatsız olmuyorlardı. Enver Paşa'nın gelmesiyle dağınık kuvvetler bir araya getirildi. Milli mücadele tesirli neticeler vermeğe başladı.

Enver Paşa'nın geldiği duyulunca "Duşenbe Muhafızları" olarak bulunan 600 gönüllü, şehir içinde bulunan iki bölüğe aniden hücum ederek, askerlerin silahlarını ellerinden alıp, şehir dışına doğru çıkardılar. Daha sonra bu gönüllü grup, mücahidlere katıldı.

Mücahidler Duşenbe'yi baskı altında tutmağa devam ederken çok miktarda takviye gücü almış olan Ruslar, 18 ocak 1922 de önemli bir saldırıda bulundu. Bu çarpışmalarda Ruslar 50'den fazla ölü verdiler. 180 tüfenk, 2 makineli tüfenk ve birçok silah ve cephane terkederek eski mevzilerine sığındılar. Bu ilk başarı mücahidleri çoşturup, maneviyatlarını artırdı...

Daha sonra Ruslar'ın 20, 21 ve 22 ocak tarihlerinde yaptığı saldırılar başarıyla geri püskürtüldü. Bilhassa 8 şubat saldırısında Ruslar 100'ü aşkın ölü verdi. Mücahidler bir makineli tüfenk ile pek çok tüfenk ve cephane ele geçirdiler. Ruslar'dan 82 kişi 'Milli Mücahidler'e katıldılar.

Duşenbe şehrini muhafaza edemeyeceği anlayan Ruslar, 14 şubat gecesini havanın karlı ve sisli olmasından istifade ederek, ağırlıklarından bir çoğunu bırakarak, batıya doğru çekilmeğe başladılar. Düşmanı takip eden mücahidler'in süvarileri Duşenbe'nin 45 kilometre doğusunda ki Mirtube köyünde Ruslar'a yetişti. Ruslar savaş ede ede ve pek çok kayıp vererek Töre Kışlağı'na çekildi. Çarpışmayı duyan Hanka ve Yabun Mücahidleri (Noca) mevkiinde düşmanın çekiliş hattı üzerine düştüler. Burada on saat kadar devam eden şiddetli çarpışma ağırlıklarının hemen hepsini bırakarak kaçtı. Kaçarken Seşenbe civarında şiddetli bir yan saldırıya uğrayarak ağır zayıyata uğrayıp güçlüğüle Sarı Asya'a çekildiler.

19 şubat'da Ruslar'ın Sarı Asya'dan yaptıkları saldırı hareketleri ağır zayıyatla püskürtüldü. Gece olunca, düşman şehri terkedip, batıya çekildi. Ertesi günü Binbaşı Manastırlı Nafi Efendi'nin düşmanın çekiliş yoluna hakim olan Anbarsay mevkiinde yaptırmış olduğu siperlere "mücahidler" yerleşti.. Ruslar bu mevkiide ani olarak üç taraftan pek şiddetli ateşi maruz kaldı. Düşman fena halde bozuldu. Dağınık bir şekilde kaçarak Baysun'a çekilip, oradaki Rus Birliği'ne katıldı... Bu çarpışmada düşman yüzlerce ölü vermişti. Bütün ağırlıklarını, cephanesini, 5 makineli tüfenk'i, 2 top'unu ve yüzlerce tüfeğini bırakmışlardı...

Bu arada ise Rus Ordusu içinden bir çok kişi mücahidlere katıldılar. Bu çarpışmada Enver Paşa hafif bir şekilde yaralanmıştı.

Tacik Mücahidlerinin reisi İşan Sultan ile Rahman Binbaşı ve Osmanlılardan binbaşı Nafi, Teğmen Faruk Halil Osman efendilerle, Musa, Murat, Hacı Mehmet, Hüseyin ve Kadir çavuşların bu saldırılarda pek büyük fedakârlıkları görüldü.

Mart, Nisan ayları süresince ufak ve "kesif kolları" çarpışmalarından kaçınıldığı gibi mühim askeri hareketler de olmadı. Bu müddet süresince ihtilâl kuvvetlerinin düzenlenmesi, Mücahidler ordusunun geniş bir şekilde teşkiliyle uğraşıldı. Doğu ne mücahidlerinin reisi Şir Mehmed Bey 80.000. kişilik kuvveti ve Batı Buhara mücahidlerinden Feyzullah İşan'ın 2.000. kişilik silahlı adamı ile birlikte bütün milli mücahidler, "korbaşılar" Enver Paşa'nın emri altına girdi...

Ege Adaları, Kıbrıs ve Batı Trakya konularında gayri ciddi konuşmalar yaparak "kamuyu" yaratma sevdasında olan Papandreu, son günlerde agzının payını almıştır. Kendi milletinin dahi şimşeklerini üzerine çekmiş olan Papandreu'nun ege adalarında, Kuzey Kıbrıs'ta iradesi ve yetkisi yoktur. Ve hatta Batı Trakya'da dahi yetkisi kısıtlıdır.

Kuzey Kıbrıs'ta KTFD her şeye hakim durumdadır. Ege adaları meselesi ise kanunlarla sınırlandırılmış bir hadise olup, kanundışı hareket söz konusu sözkonusu olduğu takdirde "müdahale" daima söz konusu ve geçerli olacaktır.

Ege denizi üzerinde de hak iddia eden Papandreu, Ege denizi'nin uluslararası bir deniz olduğunu çok iyi bilmektedir. Ancak illa "Yunan gölüdür" iddiasını sürdürüyorsa, bu denizin hangi millete ait olduğunu tesbiti için Papandreu'ya tavsiyemiz tarih kültürünü ilerletmesi olacaktır....

Ege Adalarının ve Ege denizinin "hayalet bölge" olmasını elbette kimse arzu etmez. Ancak Papandreu yalnız bir yol izlemektedir. Çünkü Ege denizi ve üzerindeki bulunan adalardaki "haklar", uluslararası kanunlarla sınırlandırılmıştır.

Eğer canı kıymetliyse sayın Papandreu, yetkisinin nereden başladığını ve nerede durduğunu artık öğrenmelidir. Türk toplumuna içten ve dıştan saldırıyı devam ettirdiği sürece bizden anlayış beklemesi boşunadır.

Dolayısıyla Ege denizi üzerinde ve Kıbrıs'da Yunan liderlerinin iradesi geçerli olmayacak ve olmamıştır. Papandreu'nun bugünkü iradesi de sadece Yunanistan'da ve Kıbrıs'ın güneyindedir.

Bu gerçeği bilerek ve görerek hareket ederse Türk Yunan meselelerinin halli daha da kolaylaşmış olur. Papandreu; Ege denizi, Batı Trakya ve Kuzey Kıbrıs'da asla geçerli olmayan "iradesini", zorla kabul ettirmek için, Birleşmiş Milletler'i ve Nato'yu birer vasıta olarak kullanma oyunundan artık vazgeçmelidir....

Ege denizi üzerinde uluslararası kanunlar herşeye hakimdir....

Batı Trakya uluslararası antlaşmalarla Yunanistan'a sadece emanet olarak bırakılmış özel bir bölgedir....

Kıbrıs'ın kuzeyinde ise KTFD hükümettir, kanundur ve her şeye hakimdir....

KIBRIS VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEĞİ BAŞKANLIĞI

BASIN BİLDİRİSİ

Bilindiği gibi, Yunanistan Parlamentosu Batı Trakya'da bulunan Türk Evkafını kontrol altına almak için 1091/80 sayılı bir yasa kabul etmiştir.

Böylece Batı Trakya Müslüman-Türk Toplumunu en önemlisi gelir kaynaklarından mahrum bırakarak hem iktisadi, hem eğitim bakımından çökertmeğe yönelmiştir. Bu yetmiyor-

muş gibi, 8 Ocak, 1982 tarihinde çıkan bir Kararname ile, Batı Trakya'daki valilere Türklerin mallarını tesbit etmek üzere, geniş yetkiler verilmiştir. Bunun ardından vatan maksat, özel mülkiyette olan emlak de el koymak ve vakıfları malsız, mülksüz bırakarak imha etmektedir. Yunanistan'ın insanlık dışı bu tutum ve davranışını Kıbrıs ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği olarak şiddetle protesto eder, Batı Trakyalı Müslüman-Türk Toplumuna Lozan Barış Antlaşması'nda tanınan azınlık ve Evrensel İnsan

Hakları Deklarasyonu'nda yer alan insan haklarını, Yunan asıllı vatandaşlar gibi kullanmaları hakkının tanınmasını talep ederiz.

Arnavutluk'ta yaşayan Yunanlılara baskı yapıldığı iddiası ile Avrupa Parlamentosu'na başvurmuş olan Yunanistan'ın oynadığı Bizans oyununa ve düştüğü çelişkiye ilgili ve yetkili kişilerin ve kuruluşların dikkatini çeker, bu gidişe "dur" denilmesini talep ederiz.

(H. Fikret Alasya)
(Başkan)

GÖRÜŞLER DÜŞÜNCELER

KIZIL ÇİN'DE "millî sorun"

Salim Kalaycı

AZINLIKLAR MESELESİ:

Çin Halk Cumhuriyeti çok milletli bir devlettir. Bütün ülke topraklarının % 60'ını içine alan bölgelerde çeşitli milletlere mensup 50 milyon insan yaşamlarını sürdürmektedir.. Han soyundan gelmeyen, yani Çinli olmayan milletler, 1949 yılına kadar millî azınlık bölgelerinde üstün bir çoğunluk teşkil etmekteydi. Doğu Türkistan'da tüm nüfusun sadece % 6'sını Hanlılar oluşturmaktaydı. Tibet'in birçok yörelerinde ise tek bir Çinliye bile raslanmamaktaydı...

Hanlılar (Çinliler) ve Han soyundan olmayan milletler; tarihi gelişmeleri, etnik-orijin yönünden ve kültür-diyalektik yönünden birbirlerinden çok farklıdır. Hanlılar'ın dinleri Konfüçyuzm, Budizm ve Daoizm'dir. Uyğurlar'ın, Kazaklar'ın, Kırgızlar'ın ve diğer Türk boylarının dinleri İslamiyettir. Tibetliler ve Moğollar da Lamaizm'e inanmaktadırlar.

Uygur—Kazak—Kırgız ve Moğol dillerinin etimoloji, tarih ve gramer yönünden Hanlılar'ın dili ile hiç bir ilgi ve yakınlığı yoktur. Ki Hanlı olmayan milletlerin çok eski çağlarda yazılı literatürleri vardır. Tibet Alfabeti VII., Uygur Alfabeti IX., ve Moğol Alfabeti XIII. yüzyıllarda hazırlanmıştır...

Ayrıca tarihi yönden de ilişki olmayıp, çok eski çağlarda Uyğurlar, Tibetliler, Moğollar, Çjuanlılar kendilerine has müstakil, bağımsız devletler kurmuşlardır.

Çin devleti, bugünkü hudutlarına Tsin İmparatorlarının XVIII. yüzyıldaki istilâcı savaşları sonucu kavuşmuştur... Tarih boyunca çok milletli bir devlet olan Çin'de; Han soyundan olmayan milletlere karşı "fiziki yönden imha" gayesiyle katliamlara girişilmiş, tedrici asimilasyonlar yapılmıştır. Buna karşı ise han soyundan olmayan milletler de "millî istiklâl" hareketleri başlamıştır. Azınlıklar üzerinde "millî uyanış" "millî düşünce" ve "millî şuur" fikirleri doğmuştur. Meselâ Doğu Türkistan'da uyğurlar 1864 yılında isyan etmişler, neticede "millî müstakil" ve "millî bağımsızlığı"ni sürdüren Yettişar Devleti (Yedişehir) kurularak, 1878 yılına kadar bu durumlarını sürdürmüşlerdir. Esir milletlerin millî benliklerini korumak ve Çin esaretinden kurtulmak için 200 yıldan beri hiç durmak—bitmek bilmeyen "millî kurtuluş savaşı" olmuştur.

20.nci yüzyılda Çin'de "millî sorun" büyük boyutlara ulaşmıştır. Çinli idareciler, millî hareketleri engellemeye çalışmışlar, millî şuurunu yok etmek için politik oyunlar düzenlemişlerdir. Çin Komünist Partisi de bu durumdan faydalanmak istemiş, kendi dâvası için—millî azınlıkları kazanma— çabasında bulunmuştur. Yani "millî şuur" ve "millî meseleler"nin istismarı yönüne gidilmiştir. Nitekim 1922 yılında Çin Komünist Partisi'nin 2. kongresinde "millî sorun" görüşülmüştür. Kongre'nin Minima—programasında ve diğer materyallerinde; Çin'de Fedaratif bir sistemin kurulması" kararı alınmıştır...

1923 yılında yapılan 3.üncü kongrede de "milli mesele"ye büyük önem verilmiştir. Kabul edilen siyasi propagandanın sekizinci maddesi aynen şöyledir:

"— Doğu Türkistan, Tibet ve Moğolistan bölgelerinin milletleri kendi kaderlerini kendileri tayin etme hakkına sahip olmalıdırlar. Eğer Çin'le birleşmeyi o milletler kendi istekleri ile kabul ediyorsa, sadece o durumda, Çin'le birleşmelidirler....."

1928 yılında 6.ıncı Parti kongresinde kabul edilen siyasi programda; "—Ülke bütünlüğünün sağlanması, bütün milletlere kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasının zaruri olduğu" belirtilmektedir. Komünist ihtilâlin başarılı olabilmesi için "milli meseleye önem verilmesi" gerektiği, siyasi programda açıkça vurgulanmaktadır.

Bu sebeple de Çin Komünist Partisi'nin 7.nci kongresinde (1945) -MİLLİ AZINLIKLAR MESELESİ- yeniden gündeme getirilmiş ve parti programında önemli yer almıştır. Kongrede yaptığı konuşmada Mao-Tse-Dun:

"— Bütün milli azınlıklara, kendi kaderlerini kendileri tayin etme hakkını tanıdıklarını ve Çin'de federatif devlet sistemi kurulacağı, Hanlılar ve Han soyundan olmayan milletlerin eşit haklara sahip olacaklarını" açıkça belirtmiştir. (Jenmin jibao, 9. 1x. 1953)

1949 yılından itibaren Çin tarihinde "Kızın Çin devri" başlamıştır. Bu devirde milli azınlıklara yapılan zulüm ve işkenceler daha da şiddetli olmuştur. Yeni işkence metodlarına başvurulmuştur. Buna paralel olarak da "milli istiklal hareketleri" de daha çetin olmuştur.

Çin Komünist Partisi "milli azınlıklara" daha önceleri "istiklâl" ve "kendi kaderlerini kendileri tayin etme" hakkı gibi geniş vaatlerde bulunurken, idareyi ele geçirince bu vaatlerini unutup Han soyundan olmayan milletlerin cebren asimile edilmeleri için programlar hazırlamışlardır.

"Sinzyan Huntsi" (s. No:23, 1960) dergisi bunu açıkça belirtmiştir. Bu konuda dergi şunları yazmaktadır:

"Bütün Çinliler'in % 94'nü Hanlılar teşkil etmektedir. Ülkedeki diğer azınlık milletlere nazaran politik ve kültürel yönden çok daha yüksek bir seviyede bulunmaktadır. Bu sebeple de Çin'deki milletlerin kaynaşmalarında Hanlılar ana çekirdeği teşkil etmelidirler... Han milletinin taşıdığı özellikler, vasıflar diğer milli azınlıklar için de genel bir vasıf olmalıdır..."

"Sintzyan Jibao" gazetesi (21 Mart 1960 y.) daha açıksözli bir itirafta bulunmaktadır.

"Bu kaynaşma Marksistçe-Komünistçe bir asimilasyondur. Ve komünist toplumun gelişmesinin kaçınılmaz temayülüdür. Bu çeşit asimilasyona karşı çıkan sosyalizme, marksizme, tarihi materyalizme de karşı çıkmaktadır."

"Yüce Hanlılar"; "Dünya hakimiyeti kurma" emellerini, Kızıl Çin şovenizmini Maocular hiçe sayarak, en büyük tehlikenin "yerel milliyetçilik" olduğunu açıkça beyan etmişlerdir. Böylelikle de milli azınlıkları ortadan kaldırmak, yok etmek için politik doktrinler hazırlamıştır. Ve milli azınlıklara asırlarca yapılan istiklâl, hürriyet istekleri, milli direniş hareketleri de aynı oranda artmıştır.

Bu hareketleri durdurmak, ülkedeki siyasi gerginliği yumuşatmak amacı ile Maocular yeni bir siyasete, "TANZİM ETMİ" siyasetine başvurdular.

"Tanzim etme" yıllarında askeri kazarma yönetim şekli olan Komunalarda Komünistlerde şartlarda bir yumuşama, milli azınlıkların yaşadıkları bilgelerde sanayinin gelişmesinde bir ilerleme kaydedilse de bu uzun sürmemiştir. Çünkü, tarih boyunca yürüttükleri politikadan, yani "Çinlileştirmeden" vazgeçmemişlerdir. Nitekim, daha evvelki parti kongrelerinde, milli azınlıklara kendi kaderlerini kendileri tayin etme hakkını tanıyan Çin lideri Mao

Tse-Dun, 1964 yılında kendi konuştuklarına ters düşerek, kendisinin tanıdığı hak ve hürriyetleri nazari itibara almayarak, Çinde yaşayan diğer milletlere saygı göstermeyerek, Milli meselenin çözümlenmesinde tek çıkaryol olarak "SINIF MÜCADELESİNİ" kabul etmiştir.

"Sınıf mücadelesinin" esas amacı, sınırsız bir diktatörlük kurmaktır. Bu esas gaye "Kültür ihtilâli" yıllarında bütün açıklıkları ve yönleri ile ortaya çıkmıştır. "Kültür ihtilâlinin" daha ilk yıllarında, milli azınlık bölgelerinde mahalli idarelerin bütün anayasal arganları yasaklanmıştır. Hanlı askerlerin eline geçmiştir bu bölgelerin idare yönetimi. Komuna ve sanayi işyerleri, mahkeme ve idare işleri askerlere devredilmiştir.

Han soyundan gelmeyen bütün milletlerin milli kültürleri, bütün milli gelenek, örf ve adetleri, "Kültür ihtilâli" yıllarında yasaklanmıştır. Bu dönem bir askeri psikoz dönemidir. Milli bölgelere tedrici göçler yapılmıştır. Bu bölgelerin etnik demografisini değiştirmek ve milli azınlıkları asimile etmek amacıyla, Çin'in merkez şehirlerinden onbinlerce Hunveybin ve Tsaofeney, bu topraklara yerleştirilmiştir. Kızıl Çin'de çirkin bir nüfus politikasına girilmiştir. Milli bölgeleri "Çinlileştirme" siyaseti muhafızlar insaf ötesi zulüm ve işkencele re giriştiler. Bunun sonucu Han milletinden, olmayan milletlerin yerel milli otonomileri yok edilmiştir. Bunu Maocuların kendileri de gizlememektedirler.

Çjou En-Lay, açıkça belirtmiştir ki, "Çindeki yerel milli otonomi, geçegen bir sistemdir ve perspektifte yok edilecektir."

"Sosyalizmin kurulması için, milli azınlıkların eritilmelerini, cebren asimile edilmelerini" Maocular önşart olarak belirtmektedirler. Yine Maoculara göre "millet kategorisi" sadece kapitalist toplumunda vardır ve sosyalizmin kurulma safhasında milletler "kaynaşacaktır". Ve buradan da şu sonuca varmaktalar Maocular:

"Çin'de sosyalizm kurulmuştur. Bu prosenin nizamlarına uygun olarak da milletlerin "kaynaşmaları", cebren asimile edilmeleri gerçekleşecektir. Ve bu sebeplen de, Han soyundan gelmeyen milletlerin, yerel idare, kendi kaderlerini kendileri tayin etme isteklerine yer yoktur. Kendi kültür ve dillerini geliştirmelerine ise lüzum ve gerekçe yoktur."

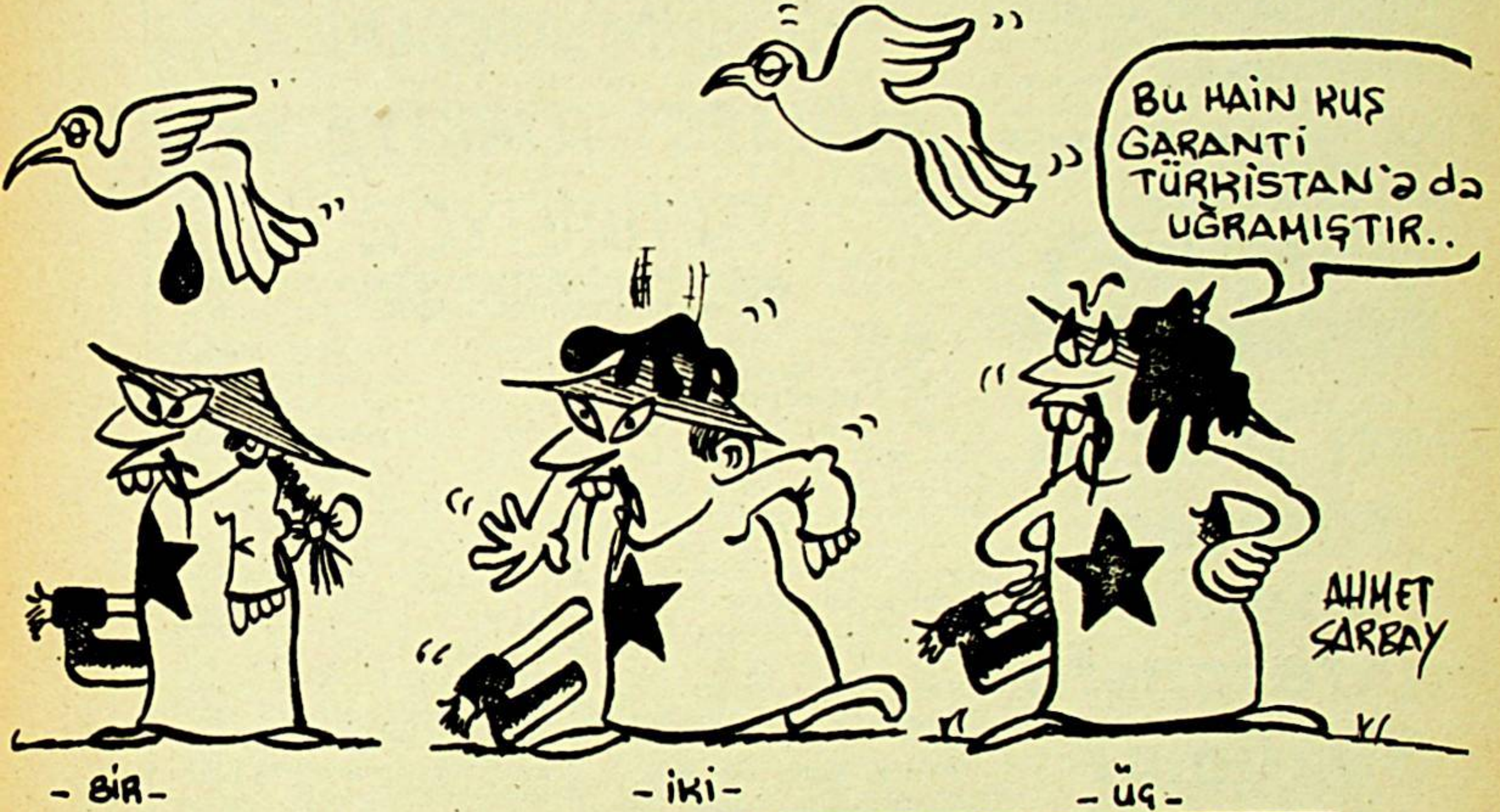
EH, doğrusu pes, Bu tür "maomania", "Dünya hakimiyeti" kurma gibi çarpık iddialar, sapık hükümler Çinliler için bile inandırıcı olmamıştır.

Kızıl Çin'de Çin kültüründen başka kültüre yaşama hakkı tanınmamaktadır. Doğu Türkistan okullarında Doğu Türkistanlıların ne zengin edebiyatları, ne de şanlı kahramanlıklarla dolu tarihleri okutulmamaktadır. Çinliler, Tibetlileri öz-be öz dillerinden bile mahrum etmiştir.

Milli azınlıklara yapılan adaletsizlikler, sömürge, baskılar ve katliamlar Kızıl Çin devletinin resmi devlet politikası, ve resmi ideolojisi haline gelmiştir. Fakat milli azınlık bölgelerinde-Doğu Türkistan, Tibet, Moğolistan da istiklâl, hürriyet isteklerinin artması, milli direnişlerin, ayaklanmaların büyük boyutlara erişmesinin sonucu olarak Pekin hükümetini manevra yapma mecburiyetinde bırakmıştır. Milli meselelerin çözümlenmesinde Pekin idarecileri daha esnek bir politika yürütmek mecburunda kalmıştır.

25 Şubat 1972 yılı "Jenmin jibao" başmakalesini "lider Maounun Milli azınlık politikasına ithaf etmiştir Makalede, Han soyundan ve Han soyundan olmayan milletlerin "MÜTESANIT" olmaları dile getirilmektedir. Bu birleştirmeyi gerçekleştirmede başlıca araç olarak milli kadrolardan yararlanmayı öngörmektedir Pekin idarecileri, Yani Pekin idarecileri maşavarken kendi ellerini yakmıyacaktılar. "Çinlileştirme" politikasını milli azınlıklar içinden seçip eğiteceği kişilerle gerçekleştirecektir. Bu politikayı gerçekleştirecek olan milli kadro, aktivist, propagandist eğitime ve yetiştirme kampanyasına girilmiştir. Pekin Merkezi Azınlıklar Enstitüsünde, 50 millete mensup 1400 üniversiteli eğitim görmüştür 1973 yılında. Şunu da belirtmeliyiz ki, Enstitünün her üç fakultesinde de (Siyasal bilgiler, Filoloji ve Edebiyat) genellikle "Çinlileştirme" siyasetini, prapagandasını, agitatörlik ve tercümanlık yapacak Çin ajanları eğitilmektedir.

Dış politikalarında "Dünya hakimiyeti" kurmak, milli meselelerin çözümlenmelerinde şoven, nasyonalist bir politika yürütecekleri 17.1.1975 yılında kabul edilen yeni Çin Anayasasında da vurgulanmaktadır. 1957 yılındaki Anayasa ile kıyaslanacak olursa yeni Anayasada "Diğer milletlere diskriminasyon ve zulümler yasaklanmaktadır". Anayasaca yasaklanmıştır, fakat gerçek hayatta milli azınlıklara her çeşit işkence ve katliamlar yapılmaktadır. Kızıl Çin hükümeti iyi bilmelidir ki, bu tür baskıları devam ettirirse, kazanabileceği pek fazla birşey yoktur. Çünkü en müşkül durumda kendileri kalacak, çünkü esaret altında yaşayan milletler ergeç esaret zincirlerini kıracaktır. Tarih bunu binlerce kez ispatlamıştır. Kızıl Çin esaretinde yaşayan milletler de ergeç esaret zincirlerini kıracaklar, hürriyetlerine kavuşacaklardır.

Bir Doğu Türkistanlı Şehremini'de kaldığı evde ölü olarak bulundu

Mekke'de babasından kalan mirası alıp Türkiye'ye yerleşmeye gelen Doğu Türkistanlı Mahmut Sait Şakal dün Şehremini'de kaldığı evin banyosunda ölü bulunmuştur.

3 yıl önce Çin'den Türkiye'ye geldiği ve bir süre önce Suudi Arabistan'a gidip babasından kalan mirası aldığı belirtilen Mahmut Sait Şakal'ın Türkiye'ye yerleşmek istediği bildirilmiştir. Ölen Doğu Türkistanlı'nın odasında 18 adet 22 syar altın bilezik, 4 adet altın küpe, 3'ü altın 5 kolye ile, 2708 Amerikan doları, 236 Suudi Arabistan riyali ve 4945 lira bulunmuştur.

KAYIPLARIMIZ

Türkistan eşrafından gazeteci arkadaşımız Enver Altayh'nın babası, L. Faruk Kılıç'ın kayınbabası, Şakir Altay geçen ay ani bir rahatsızlıkla Cenab-ı Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Kederli ailesine ve hemşerilerimize baş sağlığı dileriz.

.....

Doğu Türkistan Derneği kurucularından hemşerimiz Abdüsselâm Aykanat'ın oğlu Abdullah Aykanat geçirdiği bir rahatsızlık sonucu geçen ay Cenab-ı Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Genç yaşta vefat eden Abdullah'a Allah'dan rahmet dilerken, kederli ailesiyle, hemşerilerimize baş sağlığı dileriz.

3 bin Afgan mülteci Türkiye'ye getiriliyor

● Bir heyet, getirilecek Türk asıllı mültecileri saptamak için önümüzdeki günlerde Pakistan'a gidecek

● Mültecileri getirmek için Akdeniz, Karadeniz ve İzmir yolcu gemileri hazırlanıyor

● Afgan mültecilerin iskân edileceği bölgeler henüz kesin olarak belirlenemedi

Batı Trakya Türkleri konulu konferansta hükümet övüldü

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi tarafından yurt çapında düzenlenen "Atatürk ve Batı Trakya Türkleri" konulu konferansların ikincisi İzmir'de verildi.

Halk Eğitimi Kültür Salonu'ndaki konferansta emekli General Sami Karamısır, Prof. Dr. Recep Doksat, Devrim Tarihi Öğretmeni Sipahi Çaltepe ile Sadettin Topuz, Salim Kalaycı ve İsmet Cengiz birer konuşma yaptılar. Atatürk'ün kişiliği ve Batı Trakya meselesi ile ilgili görüşlerin açıklandığı konferansta.

Ulusu Hükümeti'nin arkadaşlarımızla ilgili çalışmalarına ağırlık vermesinin memnurlukla karşılandığı söylendi.

TÜRKİYE KUCAK AÇTI

3 BİN AFGAN MÜLTECİ TÜRKİYE'YE GETİRİLİYOR

PINAR TÜRENÇ

SOVYETLER Birliği'nin Afganistan'a müdahalesi sırasında Pakistan'a kaçan mültecilerden Türk asıllı üç bin kadarının Türkiye'ye getirilerek iskân edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu nedenle Denizcilik Bankasına mültecilerin Türkiye'ye taşınabilmesi için hazırlık yapılması emri verilmiştir. Banka bu emir üzerine Akdeniz, Karadeniz ve İzmir gemilerini taşıma işi için hazırlamaktadır.

Ayrıca, çeşitli bakanlık temsilcilerinden oluşan bir heyet önümüzdeki günlerde Pakistan'a gidecektir. Bir süre Pakistan'da kalacak olan heyet, Afgan mülteci kamplarını dolaşacak ve Türk asıllı olan aileleri saptayacaktır. Heyet tarafından saptanan ailelerin durumları ve özellikleri belirlenecek, daha sonra elde edilen veriler, Ankara'da incelenerek değerlendirilecek ve gerekli hazırlıklar yapılacaktır.

Türkiye'ye getirilerek iskân edilecek mülteci sayısı kesinleştikten sonra, Denizcilik Bankası tarafından hazırlanan "Karadeniz", "Akdeniz" ve "İzmir" yolcu gemileri Kızıldeniz yoluyla Pakistan'ın liman kenti Karacı'ye giderek mültecileri alacaktır. Gemilerde, mülteciler tarafından getirilmek istenen eşya ve hayvanlar için de gerekli hazırlıklar yapılacaktır.

tadır. Mülteci kamplarından Karacı'ye getirilecek olan Türk asıllı 3 bin dolayındaki göçmen, daha sonra gemilerimizle Türkiye'ye taşınacaktır.

YER BELLİ DEĞİL

Afganlı mülteciler Türkiye'ye gelince bir süre karantina altında tutulacaklar ve her türlü sağlık denetiminden geçirileceklerdir. Mülteciler daha sonra, belirlenen bölgelere iskân edileceklerdir. Mültecilerin yerleştirileceği bölgeler, henüz tam olarak belirlenemediği, konuya ilişkin çalışmaların ilgili bakanlıklarca sürdürüldüğü belirtilmiştir

EVREN KAMPLARI GEZMİŞTİ...

Bilindiği gibi Devlet Başkanı Kenan Evren geçtiğimiz kasım ayında Pakistan'a yaptığı resmi ziyaret sırasında Afgan mültecilerinin yerleştirildikleri kampları gezmiş ve mültecilerle görüşmüştü. Evren, gerek Pakistan'da ve gerekse Türkiye'ye döndükten sonra yaptığı konuşmalarında, Afgan mültecileri konusuna değinmiş ve "Soruna insancıl yönden bakmak gerektiğini" söylemişti. Devlet Başkanı tüm insanlığın bu soruna eğilmesini istemiş, bu konuda elinden gelen her şeyi yapacağını belirtmişti. İki milyon 400 bin civarındaki mülteciye Evren'in gezisi sırasında götürülen yardım malzemeleri de dağıtılmıştı.

— İşte Andreas Papandreu

H. FIKRET ALASYA:

Yunanistan'da 1981 Ekim ayında yapılan genel seçimlerde, iktidar koltuğuna oturmak için Türk düşmanlığını işleyen ve Başbakan olduktan sonra da NATO ve AET toplantılarını sabote ederek, dünya ittifak dengesinin sarsılmasına neden olan Andreas Papandreu kimdir?

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi tarafından İstanbul'da 12.12.1981 günü yapılmış olan basın toplantısında dağıtılmış olan basın bildirisi, A. Papandreu hakkında ibret verici gerçekleri ortaya koymuş bulunmaktadır. Söz konusu bildiriden aşağıya aktarmış olduğumuz bilgilerin Türk kamuoyu için olduğu kadar Batı ülkeleri için de yararlı olacağına kaani bulunuyoruz:

Yunanistan Başbakanı Georgi Papandreu'nun fikri özellikleri:

Aslen "Rum'luk veyahutta "Yunanlılık-Elenlik"le uzaktan ve yakından ilgisi olmayan ve ırki yönden Polonya'lı bir Yahudi asıllı ailenin son fertlerinden olan Andreas Papandreu 1936 yıllarında Atina'da öğrenci olduğu yıllarda "İl-legal" durumda olan Yunanistan Komünist Partisi'nin "KKE"nin "aktif hücre" mensubudur. Mezkur tarihte Yunanistan Başbakanı Orgeneral Yuannis Metaksas "KKE" mensuplarına karşı umumi tevkifat ve ten'kil hareketine girişmiştir. Andrea Papandreu mezkur tarihlerde "KKE"nin ve Sovyet espionaj seksiyonlarında "NKVD" ajanı isnadıyla Yunan "askeri istihbaratı" olan "SIP" şeflerince tutuklanmıştır. Bu tutuklanma tarihlerinde "SIP" şeflerine geniş yönlü işfaatta bulunan ve "NKVD" ajanı ve "KKE"nin "hücre mensubu" olduğunu açıkça ifade eden Andreas Papandreu araya giren bazı Yunan siyasi "nosyon"lu ve nüfuslu kişilerce mev'kuf bulunduğu "askeri cezaevinden" Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçırılmıştır. Andreas Papandreu'nun Amerika Birleşik Devletleri'ndeki öğrencilik ve akademik kariyerlik durumu bu şartlar altında gelişmiş ve şekillenmiştir.

ESKİ "NKVD" AJANI YENİ "KGB" AJANIDIR

Andreas Papandreu'nun babası Georgi Papandreu'nun Yunan politik hayatına fiilen müessir olduğu 1961-62 yıllarında Atina'da Bulgaristan devletinin askeri ateşelerinden ve KGB nin en mutemet elemanlarından Bulgaristan Milli Emniyeti olan DIRJAVNI SIGORNOST' şeflerinden Makedon asıllı Albay Zahari Hristonkov ile gayet samimi ve geniş yönlü işbirliği halindedir. Bu kişiden aldığı direktif sonucu hareket eden Andrea Papandreu, Yunan Monarşist Ordusu içerisinde Marksist-Leninist bir fikri özellik arzeden "ASPIDA" örgütünü kurmuştur. Andrea Papandreu'nun bu işbirliği "KGB-DS" şefi Albay Zahari Hristonkov ile 21 Nisan, 1967'deki Albay Georgi Papadopoulos'un darbe-i hükümet dönemine kadar inkıtasız olarak devam etmiştir.

Orgeneral Yuannis Metaksas'ın Başbakan olduğu 1936-37 yıllarındaki Yunan askeri istihbaratı olan "SIP" e göre; Andrea Papandreu "KKE"nin ve "NKVD"nin kodlu Ajanı'dır.

Albay Georgi Papadopoulos'un Yunan Devlet yönetimine kesinlikle hakim olduğu 1967-68 yıllarındaki resmi "belge"lere ve "SIP" kayıtlarına göre; Andrea Papandreu aktif bir "KGB" ajanı ve Ortodoks bir "Marksist-Leninist" tir.

Kıdemli ve mutemet bir KGB şefi ve halen Yunanistan nezdinde Sovyet Büyükelçisi olan "Tavariş" Vıladimir Koboşkin'in Andrea Papandreu ile birlikte Dışişleri Bakanı Yuannis Haralambopoulos'u resmen Moskova'ya davet etmesi ve Kremlin'deki "neo-çar"larla görüşmesinde ciddi bir isticaliyet göstermesi ifade edilen isnatları resmen tevsik etmektedir.

ANDREA PAPANDREU YUNANİSTAN'IN
BABRAK KARMAL'I MIDİR?

Varşova Askeri Pakti'nin Rus stratejistlerine göre; aktif askeri bölgeler şu tarzda ele alınmaktadır:

- Güney'de Ege Denizi.
- Batı'da Adriyatik Denizi.
- Güney Doğu'da Türkiyle ve Orta Doğu.

Sovyet Stratejistlerinin matasavver istilâ plânlamalarına göre 3-4 yıldır Suriye tamamen Sovyet Kurmaylarının kontrol ve hakimiyeti altına girmiş olup; Irak ise kısmen Sovyet Kurmaylarının insiyatifindedir. Varşova Pakti stratejistlerinin Orta Doğu mevzuundaki matasavver istilâ projelerinden olan Orta Doğu üzerindeki askeri gayeleri tam hedefe ulaşmıştır. Bugün hedef her yönden KGB ajanı olan Andrea Papandreu vasıtasıyla Güney'den Ege Denizine inma safhasına geldiği esefle görülmektedir. Andrea Papandreu her yönden "NATO PAKTI" camiası içerisinde "Proto-Tıp" olarak Babrak Karmal özelliğinde bir kişidir.

Bu satırları okuyan vatandaşlarımız 25 Kasım 1981 tarihli Birlik Gazetesinde yayınlanmış olan "Papandreu Ateşle Oynuyor" ve yine aynı gazetenin 18 Aralık 1981 tarihli nüshasında "Tehlikeli Tırmanış" başlıklı yazılarımızda ileri sürdüğümüz görüşlerimizde ne kadar haklı olduğumuzu kabul edeceklerdir.

Evet, hayatına Rus "NKVD" ajanı olarak başlayan A. Papandreu o yolda devam etmektedir ve edeceğine de şüphe yoktur. Böyle bir şahsın Savunma Bakanı sıfatıyla NATO toplantılarına katılması, üye ülkelerin savunma ile ilgili "Kozmik çok gizli" ve hatta "KABAL" plânlarını öğrenmesi dünya barışı için en büyük tehlike teşkil etmektedir. NATO'nun ilgili ve yetkili makamlarının ve de devlet ve hükümet başkanlarının bu durumu çok iyi bir şekilde değerlendirmelerinde ve gerekli tedbirleri, vakit geçirmeden almalarında mutlak bir zaruret vardır. Dünyanın kaderi herhalde bir "NKVD" ajanının kapisine terk edilemez.

دۆڭۇ تۇركىستان ئالدىنقى قېتىم

DOĞU TÜRKİSTAN

EASTERN TURKESTAN

aylık dergi

DOĞU TÜRKİSTAN DERGİSİNE
ABONE OLUNUZ.

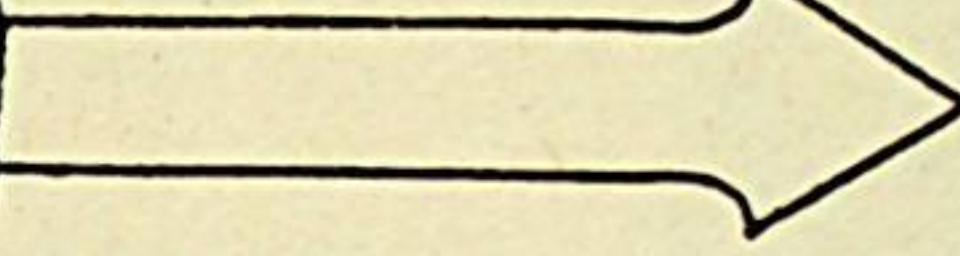
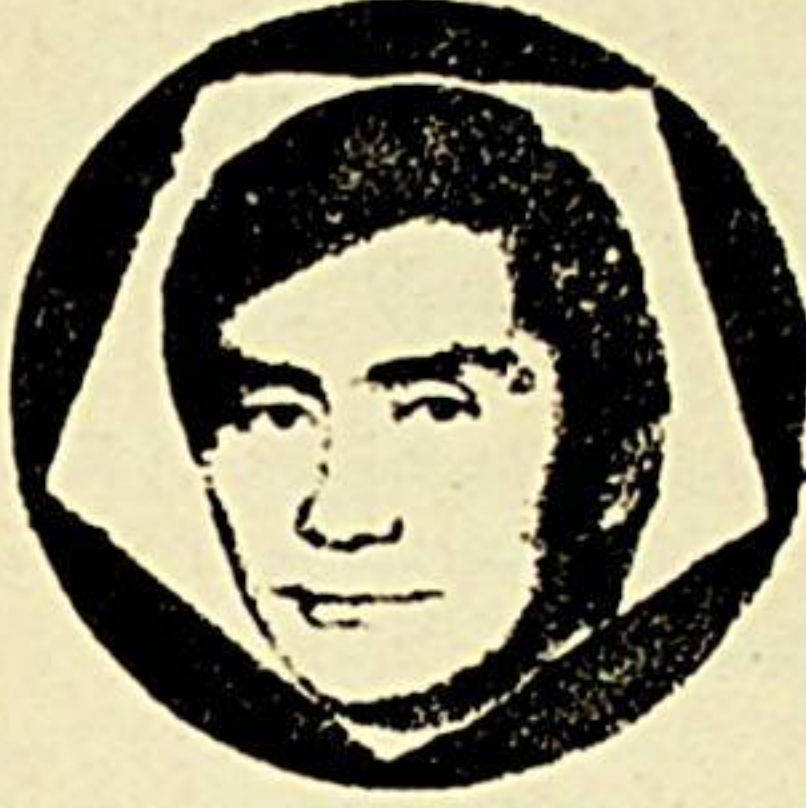
6 Aylık : 500 T.L. Yıllık :1000 T.L.

Abone Ücretini Posta Havalesiyle
adresimize gönderiniz.

P. K. 46 Beyazıt - İstanbul

BÜYÜK TÜRKİSTAN SEYAHATNÂMESİ

Hızır Bek Gayretullah

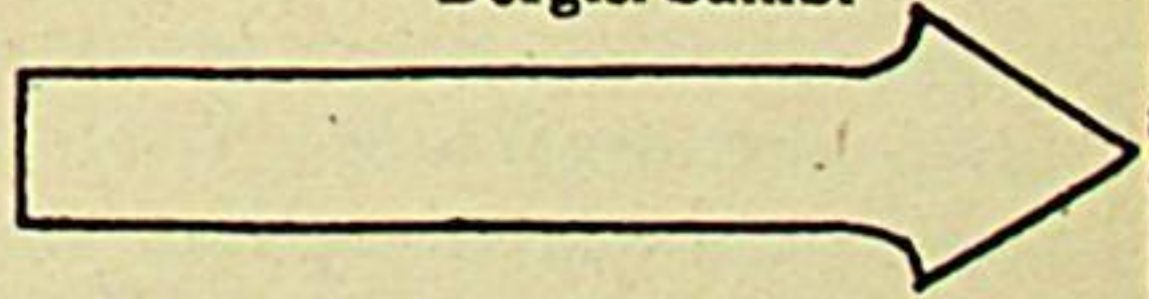

Doğu Türkistan Dergisi yazarlarından ve Orta Asya Danışmanı Hızır Bek Gayretullah'ın 1979 yılında Sovyet Rusya'ya, 1981 yılında ise Kızıl Çin'e yapmış olduğu seyahatinin notlarını "Büyük Türkistan Seyahatnamesi" adı altında derleyerek hazırlamış olduk.

Zevkle okuyacağınızı umduğum bu yazının birinci bölümü Rusya'ya yapılan seyahat ile ilgili, ikinci bölümü ise Kızıl Çin hakimiyeti altındaki anayurdumuz Doğu Türkistan'a yapılan seyahat ile ilgilidir.

Derğimiz aracılığı ile bu tür faydalı seyahatlerin yapılacağını ve yayınlayacağımızı belirtir, saygılar sunarım.

İsmail Cengiz
Doğu Türkistan
Dergisi Sahibi

BÜYÜK TÜRKİSTAN SEYAHATNÂMESİ

1

yazan:
Hızır BEKGAYRETUL LAH

GİRİŞ

1978 yılı Temmuz ayı içinde Kazakistan Yazarlar Birliğinden, meşhur yazar Muhtar Avezov'un 80nci doğum yılı dolayısıyla hazırlanan jubileye davet edildiğim zaman şaşırmıştım. Zira, yıllarca antikomünist olarak tanınmış Sovyet kızıl emperyalizmini eleştiren yazılar yazmıştım. Buna rağmen davet edildiğime hem şaşır-dım hem de heyecanlanıyordum. Çünkü; Türkistan'ı görmek, 5000 yıllık ata yurdu-nu ziyaret etmek, oralarının havasını ten-effüs etmek, suyunu kara kara içmek, çayırlarında, bayırlarında sere-serpile yat-mak, nehir ve göllerinde yüzmek yıllarca büyük bir iştahla arzu ettiğim, fakat, yeri-ne gelmesine imkân görmediğim, yüreği-min ta, derininde yatan bir gizli arzu idi...

Daveti kabul ettiğimi, Kazakistan Ya-zarlar Birliğine bildirdiğimde Moskova'nın bana vize vermemiş olacak ki, adı ge-çen birlik sekreteryasından özür beyan eden bir mektup aldım. Bölece 1978 yılı Sovyetler Birliğine yapacağım ziyaret ne-tesiz kalmış oluyordu.

Kazakistan Yazarlar Birliği genel sek-reteri Enver Alimcanov idi. Bu zat, beni 1970 yılından beri giyaben tanıyordu. Fa-kat, ikimiz iki ayrı dünyanın yazarı idik. O, eserlerini Rus dilinde yazıyor ben ise Türkçe yazıyordum. Fakat, kan, ırk, dil olarak aynı kökten geldiğimizi, yani Türk olduğumuzu biliyorduk. Bu soya çekim-den dolayıdır ki, Enver bey, benimle ta-nışmak, hemde 5000 yıllık ata yurdumu bana ziyaret ettirmek istiyordu. Bir ara, İstanbul'u da ziyaret eden, Enver bey bu-radaki meslekdaşları benden, Ona söz de etmişlerdi. Her halde bu sebeplerden ötü-rü olacak, beni ısrarla davet ediyordu.

Aradan bir yıl geçmişti ki, bu defa Temmuz 1979 da, başka bir kanaldan, Sovyet Kazakistan Cumhuriyetinin kur-duğu, "Ana vatan dışına göç etmiş ailele-ri birleştirme, kayıp akrabaları buluşturma ve bu hususta medeni ilişkiler kurma" adındaki dernekten bir davet daha aldım. 1 Ağustosla 1 Eylül 1979 tarihleri arasın-da 30 günlük bir ziyaret için çağırıyorlar-dı. Ben, gene bu davete de icabet ettim.

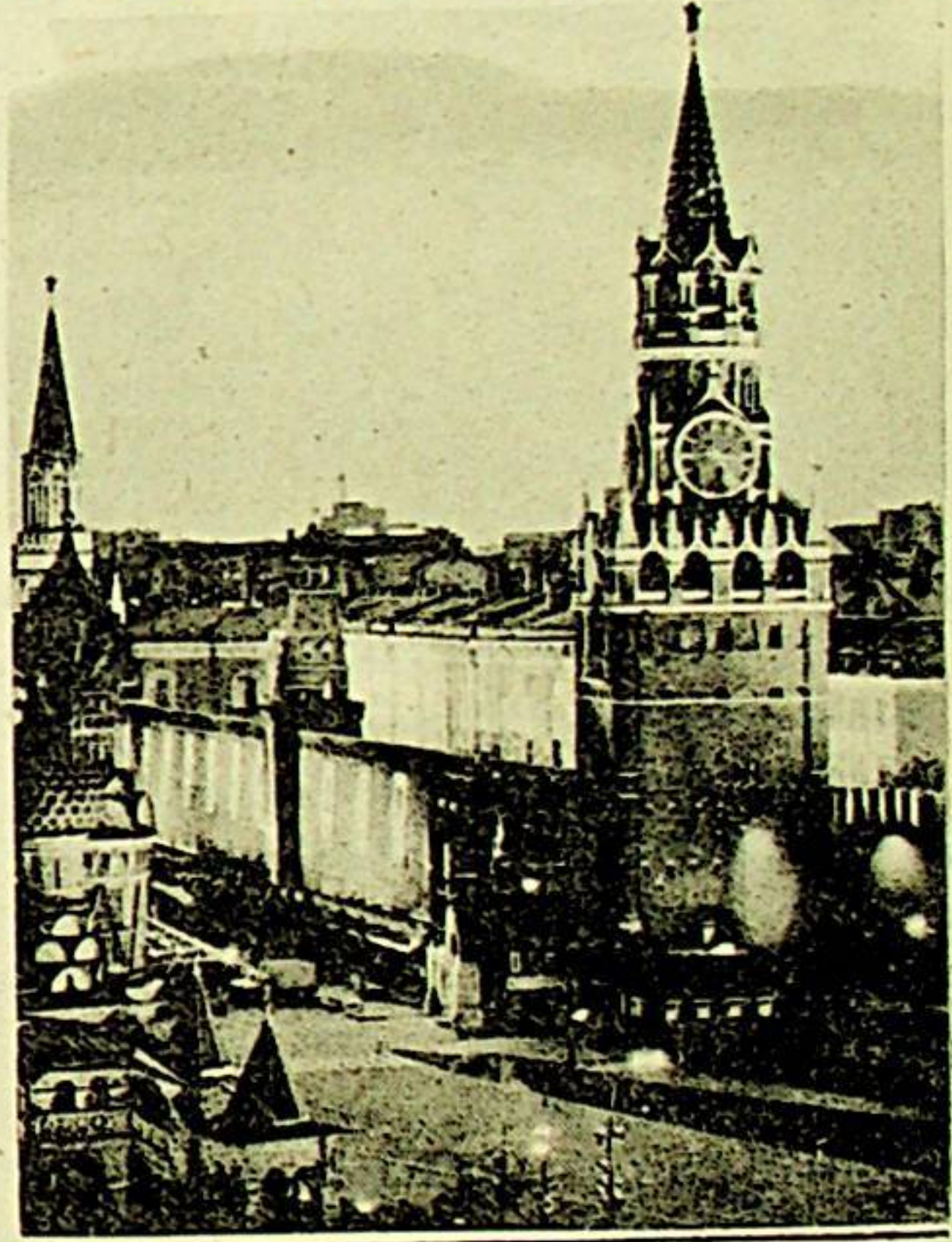
Ama, Moskova'Dan vize geleceğine pek ihtimal vermiyordum. Fakat, Temmuz ayının sonunda vize geldiğinde, hem sevinmiş, hem de biraz ürkmüştüm. Her ne kadar davete icabet ettimse de, Sovyetler Birliğine gitmek beni biraz düşündürüyordu. Ancak, 5000 yıllık ata yurdu görmek, oradaki ırkdaşlarımla görüşmek, akrabalarımla buluşmak, benim için "demir perde" gerisinde olan bu dünyayı gizmek bir merak meselesiydi. Birkaç gün ata yurdum Türkistan görülmeğe değerdi!... Her şeyi göze alan bir kahraman edâsı ile bu seyahatı yapmağa koyuldum.

YOLA ÇIKIYORUM

8.8.1979 günü Yeşilköyden saat 14.10 da kalkan Aerpolotın 501 sefer sayılı TU 134 uçağı, beni ata yurduma götürmek üzere havalandığı zaman, içimi bir ürperti, bir heyecan kaplamıştı. Güzel İstanbul'u bir kez daha doyararak seyretmek arzusu ile uçak, İstanbul semalarından ayrılıncaya kadar seyire daldım. Böylelikle içimdeki ürperti ve heyecanı geçiştirmeye çalışıyordum. Uçak, 35 dakika sonra Esenboğa'ya inmişti. Buradan da Moskova'ya gidecek yolcuları aldıktan sonra tekrar havalandı. Artık, kuzeye doğru uçuyordum.

501 sefer sayılı uçağın Ankara'dan aldığı yolcular arasında gazeteciler, sendikacılar, ve İGD'nin temsilcileri gibi kimseler vardı. Bu yolcular arasında yanıma oturan, Moskova'daki Şermetiyev hava alanının inşaatında çalışan E.S. adlı bir gençle tanışmıştım. Hava alanını Almanlar inşaa etmekteydi. Bu gençte onların elemanı olarak çalışıyordu. Oldukça kültürlü, aktüel konularda zengin malumatlı, milli duyguları kuvvetli, dini inancı tam bir gençti. Bir diğer yolcu da Milliyet

gazetesinden ----- beydi. Uçağın sol tarafındaki koltuklardan birisine kurulmuş, "Kara Kedi" marka viski şişesi bir elinde, diğer elinde de sigarası Moskova'ya kadar olan yolculuk zamanını hoşça geçirmeğe çalışıyordu. S. E. "bakın şu oturan ----- bey, dedi." Bugün kü, yazısını okudunuz mu? Tahtakale tüccarlarına vermiş, veriştirmiş.. Sonra da, elinde viskisi, dudağında Amerikan sigarası Moskova yolunda." dedi. Dikkatle baktım S.E. doğru söylüyordu.

GÜMRÜKTEKİ DÖVİZLER

Uçak, Moskova'ya yaklaşırken pencereden aşağıya bakıyorum. Yeşil düz bir arazi, kentin ortasından yarıp geçen kanal ve Moskova nehri, kızıl intişamın belirtisi olarak göğe yükselen kızıl meydandaki kızıl yıldız kuleleri, sarı yaldıza boyanmış Kremlin kubbelerine çarparak dönen güneş ışınları yavaş yavaş ufka doğru yol almaktaydı. Tu 134 uçağı büyük bir gürültü ile Şermetiyev hava alanına indiğinde saat 19. 10 gösteriyordu.

Bana konsolosluktan hava alanında karşılanacağım söylendiği için, karşılayacak olanları beklemek gayesiyle gümrük ve pasaport kontrolüne girmedim. Benimle beraber gelen bütün yolcular kontrole girerken onları nasıl kontrol ettiklerini merakla seyrediyordum. Bir ara kontrol sırası Sayınn'e gelmişti. Kontrol memuru beyin bütün ceplerini masanın üstüne boşalttırdı. O, da ne! Gözlerime inanamıyordum. Masanın üzeri Mark ve Dolar yığınıydı. Kontrol memuru belkide ilk defa bu kadar Mark ve Dolar görmüş olmalıydı ki, en az on dakika bu paraları saydı. O, sayarken S.E. ile beraber yanına yaklaştık. Göz ucu ile bizde sayıyorduk. 4.180.-DM. ve 2000 kadar da Dolardı. Memurda aşağı yukarı aynı sonucu bulmuştu ve gümrük belgesine yazdı. Sayınn'in yanındaki arkadaşının elindeki alyansı da memur deklare etmeği ihmal etmemişti. Şimdi, eğer bu dövizler beyin yasal hakkı ise bir diyeceğimiz yok tabii. Ama, ben yasal hakkım olan 600 -altıyüz- doları bulmak için, İstanbul'daki bütün bankaları birkaç gün arşınlamış ve nihayet bir tanıdık vasıtasıyla, zor bulabilmişim. Bu durumu gören S.E. "Her halde, karaborsacı olarak ver yansın ettiği tüccarlardan almıştır, bu dövizleri, demekten" kendisine alamamıştı. Bana fikrimi sorduğunda, sosyalistler için söylenen şu sözleri kendisine hatırlattım.

Sosyalistlerin söyledikleri ve yazdıkları fiillerine uymaz. "Artık daha fazla düşünmek gereksizdi. Gerçek şu yukarıdaki cümlenin içindeydi.

MARKS VE LENİN'LE BİR GECE

Şermetiyev hava alanında ben, bu atmosfer içerisindeyken, biri kısa boylu, sarışın tıknaz ve genç, ötekisi aksine uzun boylu, zayıf yaşı ellisinin üzerinde ve gözlüklü iki zat yanıma geldi. Kısa boylu olanı düzgün bir İngilizce ile:

—Mister Gayretullah, siz misiniz?
Dedi.

—Evet.

Kendilerini tanıttılar. Beni karşılamaya gelen kimselerdi. Guya, Moskova'da trafik yoğunmuş, onun için gecikmişler. Özür beyan ediyorlardı.

Ben hâlâ bagajlarımı alamamıştım. Kendilerine bagajımın battan çıkmadığını söyledim. Adının Edvard olduğunu söyleyen kısa boylusu, "bir dakika" dedi ve gitti. Gitmesiyle gelmesi bir oldu. Bavulunuz banda daha verilmemiş, aldım, geldim, dedi. Sempatik ve enerjik bir genç olan Edward ben Moskova'dan Alma-Ata'ya uçuncaya kadar bu bavulumu artık taşıyacaktı.

Şermetiyev hava alanı şehir merkezine 35 km. kadar uzaklıktaydı Düzgün ve çif şeritli bir yoldan kente doğru ilerliyoruz. Vakit, bir hayli „... ilerlemiş saat 22 ye geliyordu. Yolda Edward:

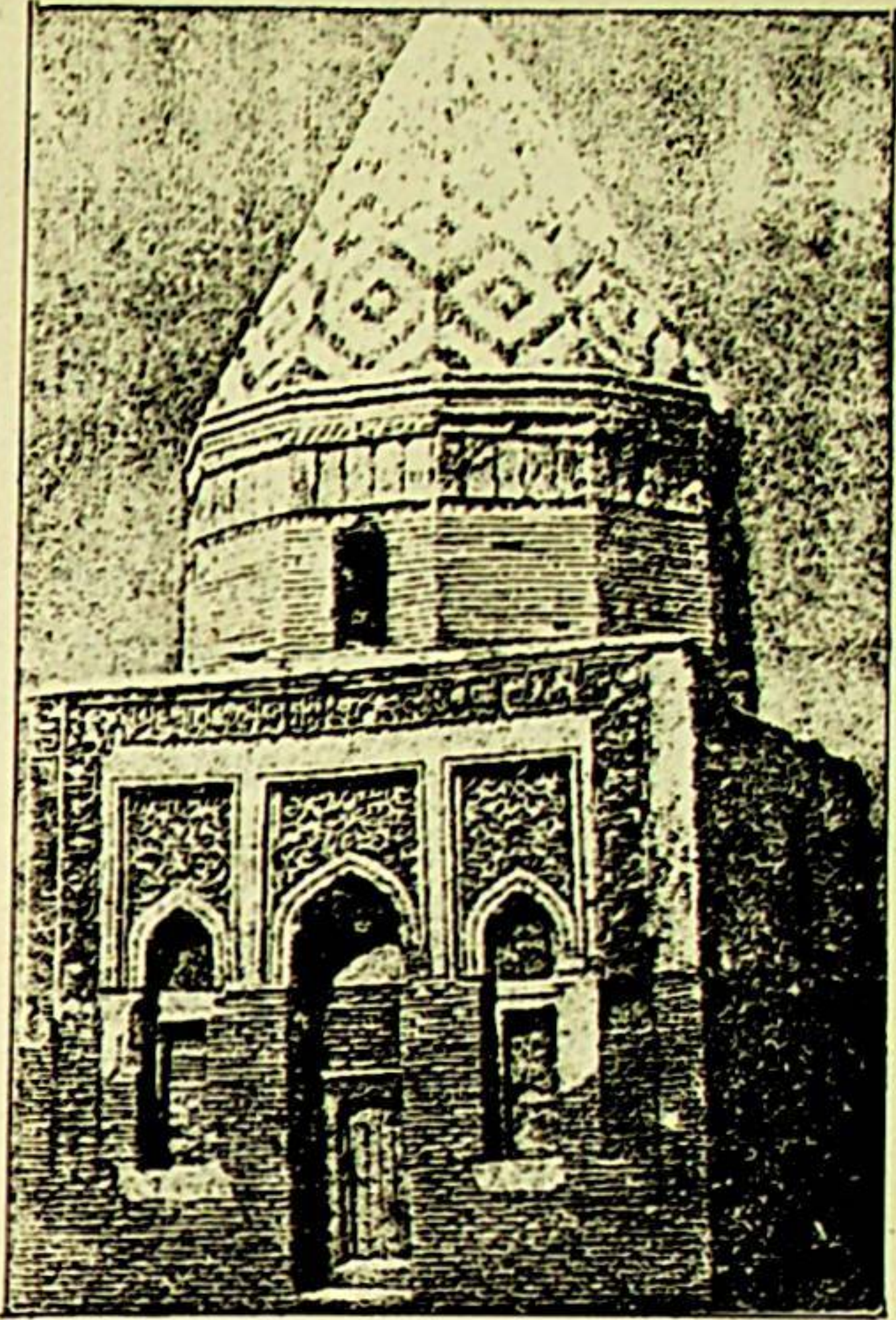
—Mister Gayretullah, gelişinizi bize oldukça geç saatte haber verdiler. Bu bakımdan size otelden yerde ayıramadık. Şans ım'za yer bulursak sizi, Metropol veya Ukrayna oteline yerleştiririz, dedi. Halbuki ben transit olarak aynı gece Alma-Ata'ya uçağını sanıyordum. Fakat, Alma-Ata'ya gidecek olan uçaktan yer rezerve edilmemişti. Budana dolayı bu geceyi, burada geçirecek ve ertesi akşam gece yarısından sonra Alma-Ata'ya hareket edecektim. Edward'ın dediği otellere

geldik, fakat yer yoktu, doluydu. Bu defa Altay veya Baykal otellerine gidelim, dediler ama, biraz evvelki otelin resipsiyonundan edilen telefonda oralarında dolu olduğunu öğrendik. Edward, üzgün. Ama sempatik bir ifade ile yolculuğun en tatlı tarafı galiba, bu dedi. Gülüştük. Edward devamla, kusura kalmazsanız, sizi kendi misafirhanemizde ağırlamak zorunda kalacağız, dedi. Ben, yolculuk bu, mahzuru yok. Yeter ki geceyi geçirecek bir yer olsun, dedim.

– Öyle ise gidelim, dedi.

Yola koyulduk. Moskova varoşlarında ep-iyi dolaştıktan sonra eski yapı bir binanın önünde durduk. Binanın oldukça hantal görünüşü bana bir ürperti verdi. SANKİ, misafirhane değil de, çarlık zamanının hapistahelerini andırıyordu. Geniş ve ağır ahşap kapı açılıp, içeri girdiğim zaman, birkaç basamak merdivenden sonra oldukça loş bir koridorda ilerliyordum. Koridorun sağında kalacağım odamı gösterdiler. Salonda oturuyoruz. Edward, başka ne gibi hizmette bulunabileceğini sorduğunda, lütfen bir demlik sütü çay ve yiyecek birşeyler istiyorum, dedim. (Yalnız yiyeceklerin yanında içki ve domuz eti olmasın dedi yordum. Güldü. Öyle ise, buyurun sizi restorana götürüyüm, dedi. Restorana gittik. Her halde bu lokanta, turistlere mahsus olsa gerek. Sahnede bir müzik topluluğu çok bozuk bir İngilizce ile batı müziği çalıyor ve söylüyordu. Yarım saat kadar bir zamanda ihtiyacımı giderdikten sonra, bu can sıkıcı yerden ayrıldım.

Artık odama çekiliyorum. Şöyle etrafı kontrol ettiğimde, ne göreyim. Sağ duvarda Lenin'in boy potresi, solda da Karl Marks'ın oval bir portresi yaldızlı ve kalın bir çerçeveden benim yatacağım yatağa bakıyordu. Kaderde, dört duvar arasında Lenin ve Marks'la bir gece geçirmekte varmış meğer! 1972 yılında Münih-

te bir arkadaşımı Kaiser şitresedeki Lenin talebelik yıllarında kaldığı odada bulduğumda da şaşırılmışım. Halbuki bu gece, komünizme teorisyeni ve tatbikatçısı ile zorunlu bir gece geçirecektim! Gerçi, Sovyetlerde yaptığım 30 günlük seyahatim boyunca, her adım başında bir Lenin'in boy resimlerini, heykellerini göreceğim, söylevleri panolarda okuyacaktım.

MOSKOVA'DA BİR GEZİNTİ

Karl Marks ve Lenin'le zorunlu bir gece geçirdikten sonra, sabah saat 06'da uyandım. Gerçi uyuyamamıştım ya! Saatin sekize gelmesini iple çektim. Saat 8.10 da, sevimli Edvard kapıda görüldü.

– İnşallah iyi istirahat etmişsinizdir. dedi Edward.

– Yalanda olsa, evet demek mecburiyetinde kaldım.

Kahvaltımı yaptığımı ve şehiri gezmeğe hazır olduğumu söyledim. Edward, bana Moskova'yı gezdirmekten sonra derece mutlu olacağını söylüyor ve buyurun çıkalım, diyordu. Beraberce sokağa çıktık. Önü Mayakovski alanından geçerek Kızıl Meydana geldik. Kremlinin duvarlarının dibinden yürüyerek Lenin'in mozelinesin bulunduğu yere geldiğimizde, uzun kuyrukların oluşturduğu kalabalık yığını ile karşılaştım. Sovyetlerde, komünizme iyi hizmet etmiş, söz gelimi bürokratlar, parti mensupları, çobanlar ve işçiler yılda bir defa, tatil adı altında Rusya'nın muhtelif kentlerini dolaşıyorlardı. İşte, bu kalabalık böyle insanların meydana getirdiği zorunlu bir kalabalıktı. Buna Balkan ülkelerinden, Afrikadan ve Avrupadan gelen turistleri de ilave ederseniz, kuyruğun oldukça uzun olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Edward, bizim için mozeliyi ziyaretin öğleden sonra mümkün olabileceğini söylemesi üzerine, mozeliyi görmekten vazgeçtim.

İLK RASLADIĞIM TÜRKLER

Mozeli kuyruğunda dolaşırken, bir gurup ilk okul çağındaki çocuklara rast-

ladım. Bunlar, yağız çehreli, çekik gözlü, elmacık kemikleri çıkık, dili, dini, kanı benden olan Türk çocuklarıydı. Yanlarına yaklaştım ve "Selam Balalar" dedim. Şaşkınlıkla yüzüme bakiştılar. Biraz büyükçe olanı "selam" diye, cevap verdi. O esnada da yanına iki hanım yaklaştı.

— Kim siz? diyorlardı.

— Türk'üm, İstanbul'dan gelip, Alma-Ata'ya gidiyorum.

Telaşla, heyecan arasında bir ifade ile yüzüme baktılar. Öyle ise, Kazak'sınız? Değil mi, diye ilâve ettiler. Çünkü, Türkçe'nin bir diyaleği olan Kazak Türklerinin lehçesiyle konuşuyordum. Daha fazla konuşmaya vakit olmadı. Bu iki öğretmeni ve çocuklara veda ederek ayrılıyorum.

Edward, metroya götürmesini rica ediyorum. Derhal en yakın metro istasyonuna iniyoruz. Diyebilirim ki, Moskova'da benim en çok ilgimi çeken şey, bu metrolardı. İstasyonları oldukça süslü, gösterişliydi. Her istasyon bir evvelkine benzemiyor, ayrı bir yapı tarzında, ayrı bir mimari stilinde. Bütün metro istasyonları tamamıyla mermerle kaplanmış, tarihi figür ve fresklerle süslenmiş, tavanlar

avizelerle ışıklandırılmıştı. İnip, çıkan insan yığınlarını yürüyen merdivenler ağır ağır çekiyor, ve metro 5 kapek mukabilinde kentin muhtelif banyölerine taşıyordu. Moskova kentini yer altından beş yerinden çaprazlamasına delip geçen bu metrolarda, en az beş saatkadar seyahat ettiğimi hatırlıyorum.

O günün akşamına kadar dolaştığım bu kentte, parklardan başka dinlenecek, ne bir çayhane, ne de bir lokantaya rastlayamadım. Kentin binaları bakımlı, dış cepheleeri süslü ve gösterişliydi. Nedense, Sovyetlerde binanın dış cephesine verilen süs ve gösteriş fazlaydı. Tıpkı sanat tarihindeki Rokoko tarzını andırıyordu. Domdan (büyük market merkezi) başka pek göz alıcı mağazaların bulunmayışı da, kente ilk gelen yabancı birisi için, çarşı pazarın başka bir yerde olduğu zehabını uyandırıyordu !

Edward, bana Moskova'yı gizdirmekten çok mutluydu. Kosmos (Uzay Sergisi) sergisini gezdirirken bir hayli heyecanlıydı. Sovyetlerin uzay başarısını göklere çıkarmaktan da geri kalmıyordu. Moskova'da heykeller ve komünist partisinin başarılarını öven afiş ve neon lambaları her adım başı göze çarpıyordu. Batı dünyasında olduğu gibi, kocak kentte her damda veya vitrinlerde reklam neonları, ancak bir elinin parmakları kadar azdı. Sovyetler de kaldığım 30 gün süresinde en çok göze çarpan şey, komünist partisini öven afişler, heykeller ve birden belki de yüze kadar madalya taşıyan yakalardı.

BİR TÜRK AİLESİ

Kosmos sergisinde ben, Edwar'ı dinler görünürken, "Kasım tokınba" dokunma- diye, bir ses kulağıma geldi. Sağ tara-

fıma dönüp baktım. Bir çift siyah gözden fişkırان ışıkla karşı karşıya geldim. Çocuk, boyumdaki çantaya dokunmuştu. Annesi, bunun için ihtar ediyordu. Boyundaki çantaya dokunan, Astaragan'dan buraya gezmek saüne eren bir Türk, Tatar ailesinin en küçük çocuğu idi, Kasım. Üç gündür Moskova'da bulunuyorlardı. Annesi Raziye hanım Türk'ün kendine has hasletini benliğinde toplamış, konuksever

bir hanımefendi. idi. Kocası Süleyman ağa da, tok sesli, iri düsseli, fakat, dünyayı yalnız Moskova zanneden ve /a öyle görünmek isteyen bir tipti. Çocuklarıyla birden

kaynaştım. Kosmos sergisini onlarla beraber dolaştım. Sonra Kosmos parkında ki lokantada hep beraber yemek yedik. Yemek masasında da, konuşuyor, şakalaşılıyor, galüşüyor ve anlaşıyorduk. Sanki, yabancı bir diyarda değil de, İstanbul'un her hangi bir lokantasında gibiyim!.. Yabancılığı benim çekmem gerekirken, aramızda bulunan benim sevimli Edward'ım yabancı kalıyordu.

Yemekte Moskova'da nerede kaldıklarımızı soruyordum. Süleyman ağa sorumu geçiştiriyor. Fakat, evdeşi bir eve pansiyoner olarak geldiklerini evin çok dar olduğunu, yatıp-yatmamak arasında geceleri geçirdiklerini anlatıyordu. Neden, otelde kalmadıklarımızı sordum. Aldığım cevapta, otellerde yer olmadığını, üstelik Sovyetlerde Turistik otellere yerli vatandaşlarını umumiyetle almadıklarını söyledi. Gerçekten de 8 milyonluk Moskova kentinde otel pek azdı. Üstelik, bu otellerin çoğu turestik olduğu için, kendi vatandaşlarını çoğu kez almıyordu. Bunun için olsa gerek, dünyanın her tarafında olduğu gibi, Moskova'da yükselen inşaatların ekserisi otel ve konaklanan Moskava, sıkı bir çalışma ile bu sosyal tesisleri yetirtirmek gayretinde görünüyordu. Bu inşaatlarda çalışan işçiler, hep askerlerdi. Rusya'da askerler kışlarda yatmıyordu. İnşaat, yol ve kanal işlerinde çalışıyorlardı.

Edward'a dönüp, bu iki çocuklu aileye, bir otelde yer bulabilmesi için ricada bulunuyorum. Edward, büyük bir çaba sarf ederek, bu aileyi Ukrayna otelinin sekizinci katında, oldkukça konforlu, kente hakim bir oda buldu. Turistlerden başka hiçbir yerlinin alınmadığı bu, birinci sınıf otelden nasıl oldu, ne etti de Edward yer buldu, bilmiyorum. Fakat, bu Türk ailesi bana müteşekkir, Edward'a da minnettardı.

Moskova'da gece yarısı olmak üzere, biraz sonra kentin 30 km. doğusundaki Domadidova, hava alanından kalkacak olan il 66 tipindeki yolcu uçağı 175 kişilik yolcusu ile 3500 km. uzaklıkta bulunan Alma-Ata'ya doğru uçacaktır. Artık, Griniş saat ayarından çıkıyorum. Çünkü, Moskova'da saat 24.00 iken, Alma-Ata'da saat sabahın 0.03'ne gelmiş olacaktır.

İl 66 tipindeki uçak jet motorlarından çıkarıldığı gürültü ile koltuklarında şekerleme yapmakta olan yolcularını uyandırıyor. Her nedense, Sovyetlerde yaptığım 22.500 km. ye yakın uçak yolculuğunda, yolcuların uçakğa erken bindirildiklerini, iniş ve binişlerde uçakta fazlaca bekletilmekte olduğunu gördüm. Her halde bekleyişler, alanlardaki fazla yolcu ve uçak trafiğinden olsa gerek. Çünkü, Sovyetlerde uçak transportının çok ucuz olduğunu söyleyebiliriz. Söz gelimi, 3500 km. lik Alma-Ata ile Moskova uçak bileti, 63.00 ruble idi. Bütün bunlara rağmen, Sovyet yapısı jetlerin gürültüsü pek rahatsız etmiyordu. Motor düzenleri genellikle iyiydi. Ancak, dahili konfor batı uçatlarıyla kıyaslandığında, çok sönük kalıyordu.

Artık Alma-Ata'ya doğru uçuyordum. Uçak, isikâmet aldıktan sonra hopörlerden hiç beklemediğim bir ses kulağıma geldi. Hostes, düzgün bir aksanla, Kazak Türkçesi ile söze başladı. Uçağın nereden kalkıp, nereye gitmekte olduğunu, yükseleceği irtifayı, saatteki hızını, hava durumunu veriyor ve Alma-Ata kentini tanıtıyordu. Hostesin ifadesine göre o gün için Alma-Ata'da hava gündüz + 31 C. derece, gece + 23 C. derece olacaktı. Orak-çekiçli İL 66 uçağında, Türkçe anons duymak, Türk sesi duy-

mak beni son derece memnun etmişti. Hoporlör İngilizce ve Rusça aynı sözleri tekrarlayıp kapanırken, yayına Kazak lehçesinde Türkçe müzik yayınına başladı. Kendimi bu Türk müziğine vererek, dinlemeğe çalışırken, aklıma 1972 yılında bu kenti ziyaret eden Karakalpak şairi Seyit Nazaruli'nin Şu mısraları geliyor:

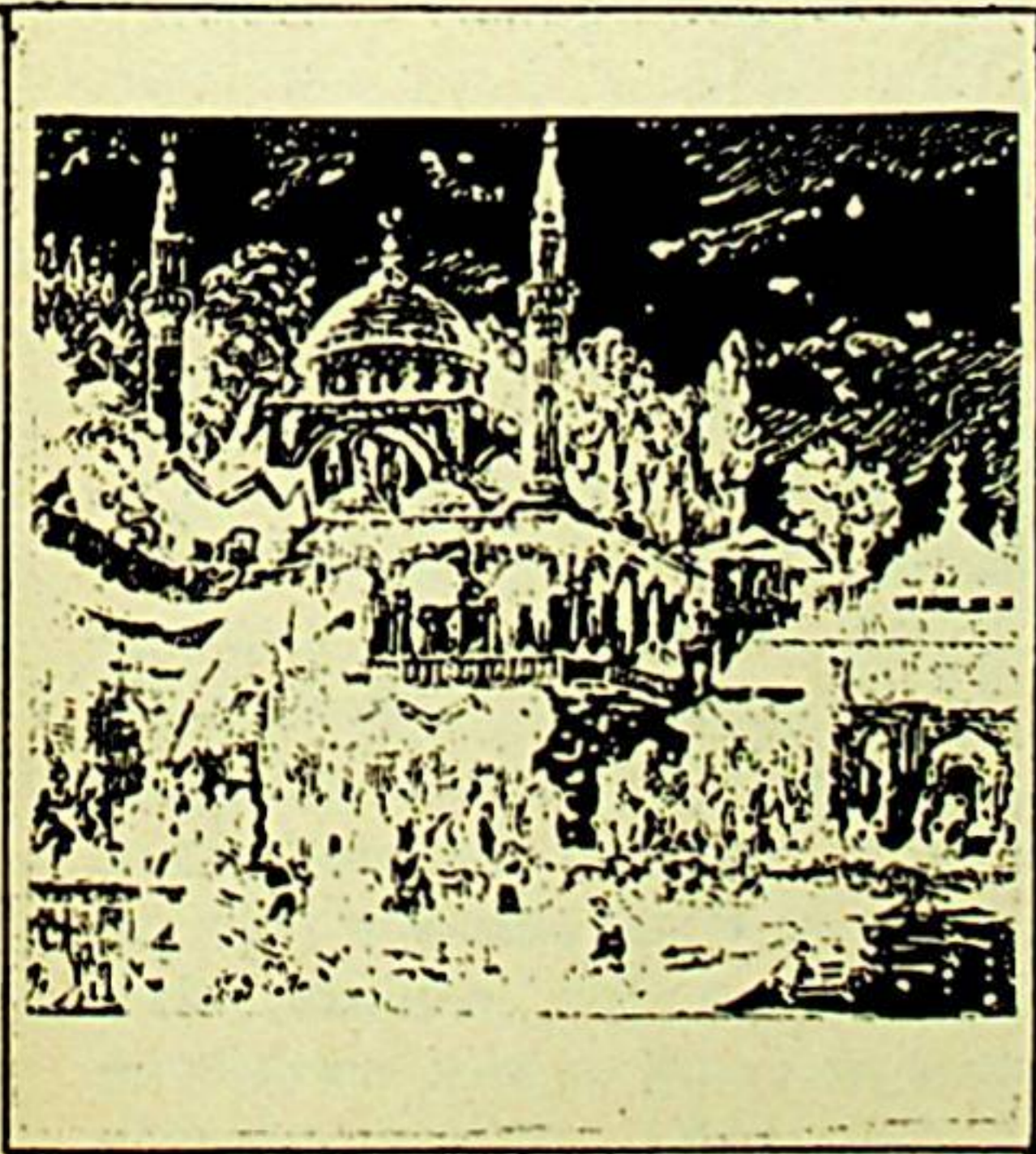
(Şiir, Kazak Türkleri lehçesinde yapılmıştır. Aşağıya Türkiye Türkçesi ile anlamını, şiirin ruhuna sadık kalarak çevirdim.)

Türkiye Türkçesi ile,

Kazak'ım, dirliğim, kavımdaşım,
Kandaşım, kardeşim, ciğerim.
Benim için senin her bir yiğidin.
Komşu gibi, yahut köylüm.

Ben, çok bulundum Alma-atan'da,
Cihanın güzel bir cennetinde.
Görmedim, yalnızlık, yabancılık,
Akraba sağımda-solumda, önümde,
arkamda.

Şafakta dağ nehrinin boyun boyladım,
Gölgesinde çınarlarının dinlendim.
Yürüyormüşçasına, Berdak caddesinde,
Abay atam caddesinde gezindim.

Göz attım Aladağın doruğuna,
Ak hörgüç tepesine, yalçınına.
Heveslendim, heyecanlandım
muratlandım
Yamaçta, kanat çırpan kartalına.

Bakıyorum uzaklara, etrafıma,
Şüphe edecek birşey olmadığına.
Sizlerle birlikte geçen, çağımı,
Kondurdum, avucuma ahımı!

Bakıyorumda, rengi rengime, benzer,
Söyleşen dili, dilime benzer.
Milletiz biz, erken büyüyen ezelden
beri,
İkizin teki gibi, melemem benzer.

Bizlere zaman ortak, devir ortak,
Nur ortak, nusret ortak, devrân ortak.
Maksat bir, nişan bir, kader bir,
Türklük benlik ortak, kavim ortak.

Cânânın ağlamasından usanan yok,
Sezmelisin, tanımamı ta, gönül den.
Sevgili ağal'ar, tüm Kazak'ım,
Selam al, Karakalpak kardeşinden!.

Ben bu şiiri zihinimden geçirirken,
Anadolu'nun yanık türküsü kulaklarımda
çinliyor.

'Ne güzel eller; bizim eller,
Söyleşir şirin diller.'

Veya, 'Çırpınırdı Karadeniz,
Bakıp Türk'ün bayrağına.'

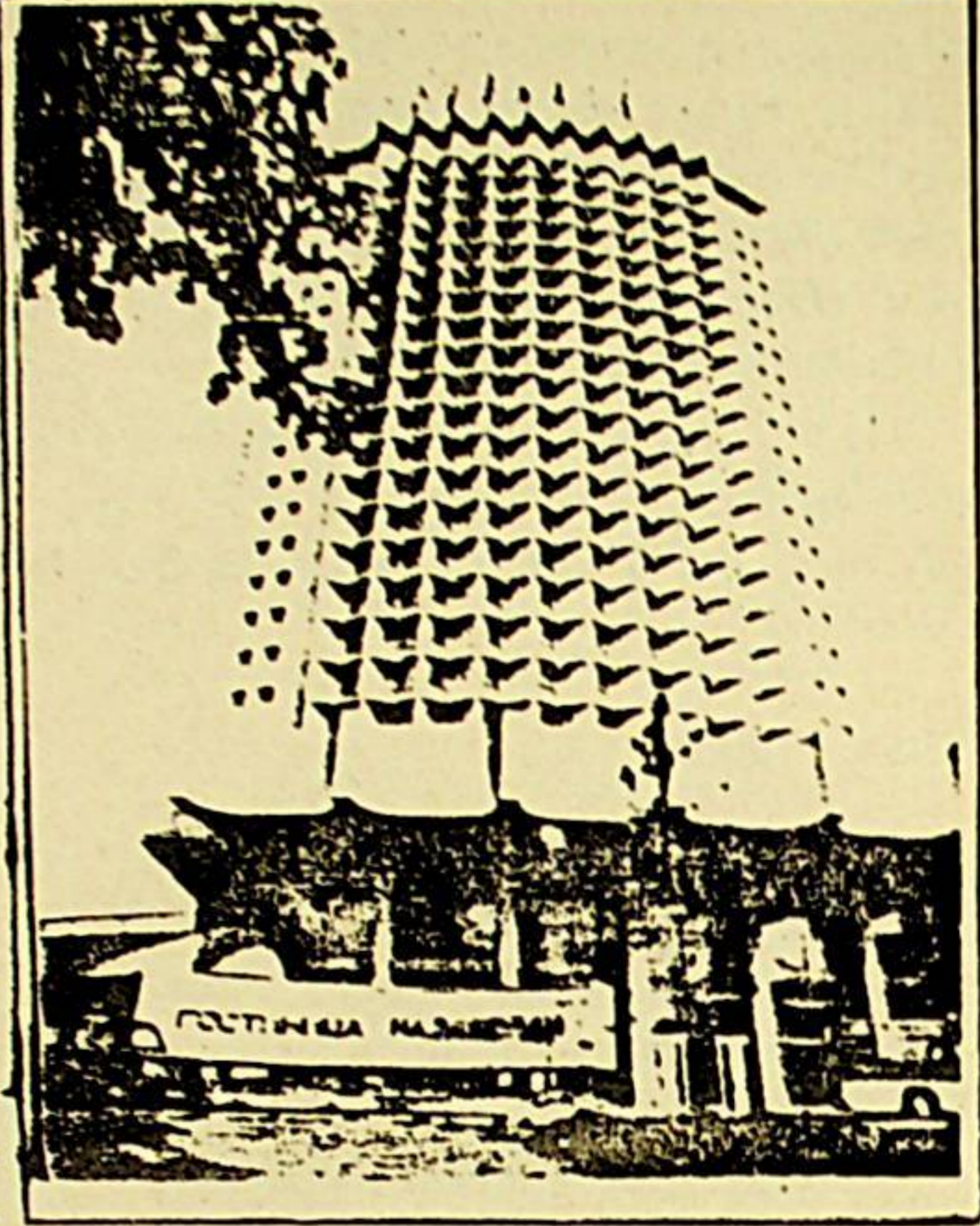
Yahut, 'Kırım'dan gelirem, adımda Si-
nandır, hey'

Şiirle, Anadolu türküleri arasındaki
duygu bağlarını yorumlamağa çalışırken,
birazıcık kestirmişim. Hostesin, gene o
tatlı sesi ile 'lütfen, dikkat.' Demesi, beni
kendime getirdi.

Artık, Aladağın doruğundan salkım salkım güneş ışınları ovaya doğru süzül-
mekte, Alma-Ata kentini bir projektör gi-
bi aydınlatmaktaydı. Uçak, kentin üzerin-
de bir tur ettikten sonra alana kondu.

'Bir zamanlar, Hakanların ordularıyla,
aylarca aşamadığı Türkistan bozkırlarını
4 saat 45 dakika gibi kısa bir zamanda, bir
ucundan girip bir ucuna gelip konmuş-
tum. Konduğum yer, benimdi. Ata diya-
rım, toprağım, taşım, öz vatanımdı!..

Alma-Ata, Tanrı dağlarının bir kolu
olan Aladağın eteğinde kurulmuş
genç bir Türk kenti idi. Ancak, 1917 ihti-
lâlinde ve Kazakistan Cumhuriyetinin
başkenti olduktan sonra yeniden imar
edilmeğe başlanmıştı. Kent, oldukça ye-
şiller arasındaydı. Çevresi elma bahçeleri-
le bezenmişti. Zaten, Alma-Ata nehrini
yatağından dağıtarak kanallar vastasıyla
temiz ve berrak sular şırl şırl akıyordu.
Bu kanallardan akıtılan bu soğuk sular sa-
yesinde kent bir hayli serinlemiş oluyor-
du. Geniş parkların alabildiğine yer aldı-
ğı Alma-Ata kenti., modern binaların
meydana getirdiği görkemli kentlerden
biri olarak görünüyordu. Bu kentteki ya-
pıların bir özelliği de, binanın dış cephe-
sine, kolon, tonoz, vitray, giriş, pencer ve
kapı camlarıyla, döşeme ve tavan süsleme-
lerinde kâdim koç boynuzlu Türk desen
motiflerinin belirgin göze çarpması-
ydı. Öyle ki, parklardaki çiçekler, sokak-
lardaki çöp kutuları keçeden mamül sı-
mak denilen, yaygıları andırıyordu. Turis-
tek otellerdeki, hava alanındaki, tren is-
tasyonundaki, spor hollerindeki salonlar-
la tiyatro binalarının bütün iç ve dış tez-
yinatları bu kâdim koç buynuzu Türk
motifleriyle işlenmişti. Türklere has işle-
me ve süsleme sanatını bundan başka do-
laştığım bütün Türk kentlerinde de gör-
düm.

Bu kadar herşeyi ile Türk olan Alma-
Ata, caddelerinde dolaşan her yüz kişide
%70 Slav, yani, Rus idi. Türkler ise, % 30
ancak buluyordu. Bilhassa ikinci dünya
savaşından sonra bu insanları, Ruslar ge-
tirip yerleştirmişti. Kendisine güveni olan
Rus dilberleri bu güzelim kentte mini
etekle dolaşıyorlardı.

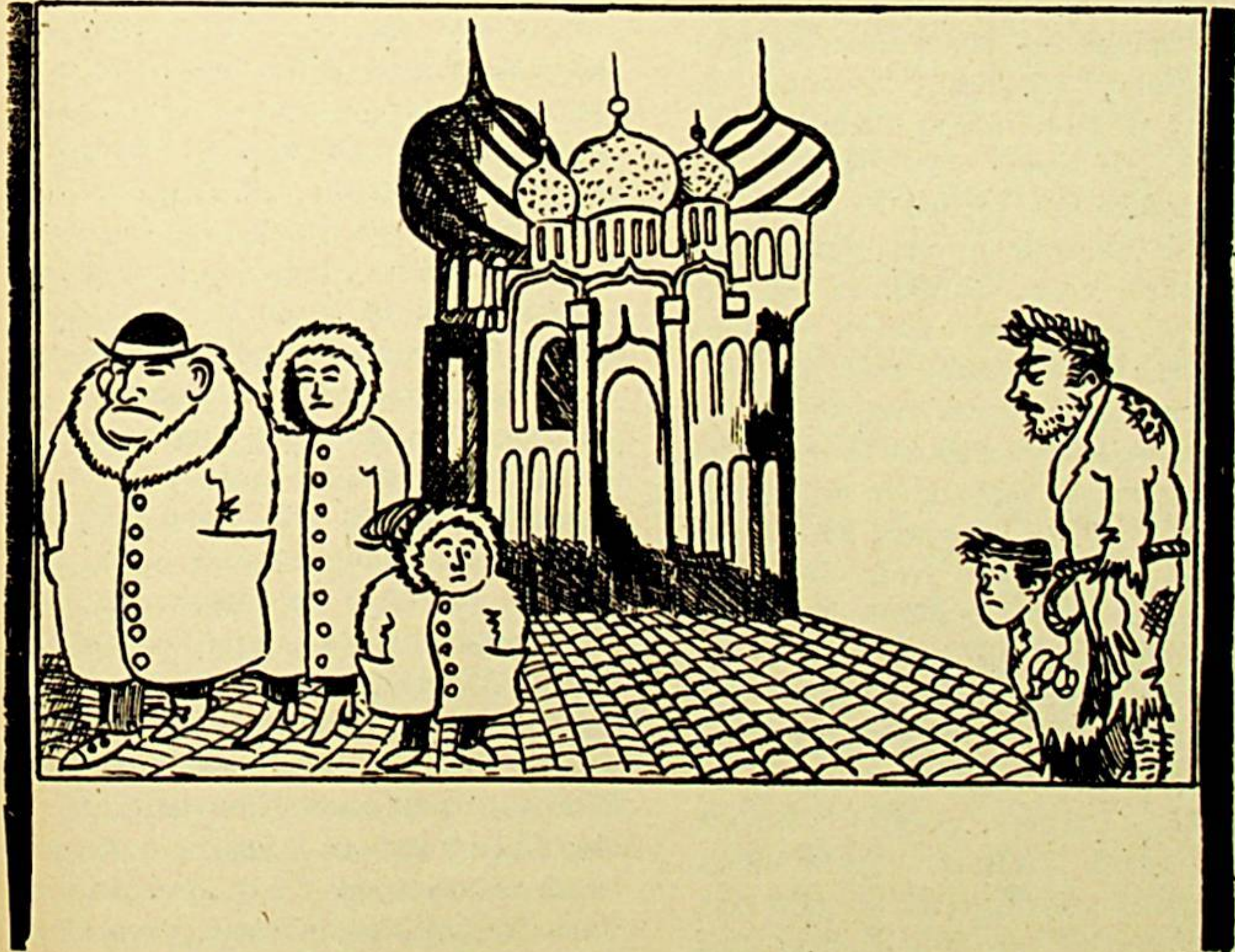
Türkiye'nin beş katı kadar olan Ka-
zakistan'da 15 milyon insan yaşıyordu.
Bu rakkamın % 70 ni Slav teşkil ediyor-
du. Geriye kalan % 30 ni ise, Türkler mey-
dana getirdiğini yukarıda söylemiştik.
Ancak, Slavlarda doğum oranının son za-
manlarda azaldığı, buna karşılık Türkler-
de doğum oranının yükseldiği, bana veri-
len bilgiler arasındaydı. Türkler, eriyip
yok olmamak için bir taraftan, çoğalt-
mak ve bir taraftanda ilim tahsil ederek,
yükselmek, ve topraklarda emir veren du-
rumunda olmak için, okullara, yüksek
okullara ve çeşitli meslek enstitülerine
akın akın geldiğini yakından müşahede

ettim, Türkler arasında her sınıftan meslek erbabı, ilim adamı, edebiyatçılar, politikacılar, gazeteciler ve idareciler yetişmişti. Benim gördüğüm kadarı ile dolaştığım kentlerin, mülki amirlerinin hemen hemen hepsi Türk asıllıydı. Burada şunu da belirteyim ki, Sovyetler de, bizde olduğu gibi, valilik, kaymakamlık ve buna benzer mülki idare teşkilatı yoktur. Komünist partisinin bütün ilçe teşkilatları bu görevi üstlenmişlerdi. İllerdeki, komünist partisinin ilk başkanı o ilin valilik görevini yürütüyordu. İlçeler ve kasabalar da o yerdeki ilçe ve kasaba teşkilatının birinci sekreterleri o yerin en büyük mülki amirleriydi. Bildiğimiz gibi, Rusya'daki Türkler beş cumhuriyete ayrılmış ve öylece idare olunuyordu. Her

cumhuriyetin alfabesi,yani yazı dili ayrı idi. Bu bakımdan yazı üzerinde anlaşamıyorlardı. Üstelik, yazı dili ayrı olunca kendilerini başka başka millet sanıyordu. Ama, yan yana, karşı karşıya, geldiklerinde konuşak, dertleşek anlaşıyorlardı!..

AKADAMIYA NAUK TAKİ ÜÇ SAATLİK KONUŞMAM

İlk gittiğim günlerde bir hafta kadar Alma-Ata'da kaldım. Bu süre içerisinde şehirde turistik gezilerimin harcinde, bazı temasarımla tanışmalarım oluyordu. Bu tanışmalarımın içinde en önemlisi

Kazakistan Üniversitesi'ni (Akademiye Nauk) ziyaret etmem oldu. Beni üniversitede yöneticilerinden Prof. Abdul, Ali Tuganbay Kaydarov karşıladı. Ünlü bir ilim adamı olan bu zat, Eylül ayının sonundaki İstanbul'da yapılacak olan Türko- loji kongresine katılacaktı. Beni, büyük bir samimiyetle karşılayan Kaydar ağa, bir saate yakın süren sohbetimizi az bulmuş ve bir daha görüşmek temenni- siyle uğurlamıştı. Gerçekten, bir iki gün sonra, beni Kaydar ağa tekrar yarın saat 9.30 da beklediğini haber verdiler.

Prof. Kaydar ağanın bu daveti üze- rine tekrar Akademiye Nauk'a gittim. Ben professorle gene, şuradan buradan sohbet edeceğimizi sanmış ve hiçbir hazırlığım olmadan gitmiştim. Fakat, be- ni orada büyük bir sürpriz bekliyordu. Prof. Kaydar ağa, bütün üniversite öğre- tim üyelerini toplamıştı. Onlara beni ta- nıtacak ve benden onlara hitaben bir ko- nuşma isteyecekti. Prof. Kaydar ağa, beni tanıtan konuşmasını 15 dakika gibi kısa bir zamanda tamamlamıştı. Yerine otururken, sözü "kardeşimiz Hızirbek mirzaya veriyorum. Lütfen kendisini dinleyip, sonra soracak sualleriniz olur- sa, konuşumuzu elbette cevaplandırarak" dedi. Ben, beklenmedik bu sürpriz karşı- sında oldukça, şaşırılmış ve heyecanlan- mıştım. Öyle ya, karşımda 50-60 kişi- lik bir bilim ordusu vardı. En aşağısı asistan, doktordu. Ömründe hiç akade- mik konuşmada yapmamıştım. Ne di- yecektim, ne konuşacaktım. Üstelik, Sov- yet Rusya'da idim ! Sarf edeceğim her kelimeyi, konuşacağım her cümleyi, öl- çüp biçip, tartmam gerekirdi!.. Bu bir, Dinleyicilerin akademik kimseler olması beni ayrıca korkutuyordu, bu iki, Fakat, güvendiğim tek şey, bu topluluğun Türk olmasıydı. Bu bakımdan akademik olma- sı bile, umumi kültür düzeyindeki konuş- mayı her halde hoşgörü ile karşılanacaklar-

dı. Benim akademik olmadığımı da bili- yorlardı. Bir ürperti, bir heyecan ile ye- rimden kalktım. Kafamda şu düşünce dü- ğümlenmişti. Bu bir fırsattı. Bir daha bel- ki ömrümde bana, hele Sovyetlerde böy- le 50-60 kişilik güzide bir akademik top- luluk elime geçmiyecekti. Onun için de, konuşmayı kabüle karar kıldım. Fakat, zamanlamamıştım. Söze, Prof. Kaydar ağanın samimi konuşmasına, hakkımda sarf ettiği iltifatlara teşekkürle başladım. Bu arada da böyle bir toplulukla karşı- laşacağını ummadığım için, hiçbir ha- zırlığım bulunmadığını, hele bir ilim adamı hiç olmadığımı, bu bakımdan be- nim söyleyeceklerimin, belki de nor- mal kültür düzeyindeki bir konuşmadan öteye geçemeyeceğini de ifade ettim. Bu sözlerden sonra bendeki heyecanın ya- tıştığını hissettim. Kendimi dinleyicilere hakim olma psikolojisine itiyordum. Ke- sin ve kısa çizgilerle, Türk dünyasının kültürel meselelerini, tarih olarak, coğraf- ya olarak, edebiyat ve sosyoloji olarak çizmeğe çalıştım. Bir ara söz, Türk kültü- rü ile Çin kültürünün ilişkilerine geldiğin- de lafı politikaya getirip, Çin emperya- lizmindeki Doğu Türkistandan söz ettim. Topluluk beni büyük bir ihlasla dinlemiş olacak ki, yerime oturmak istediğim de saat 13'e doğru geliyordu. Demek, 2 sa- at, 50 dakika, 30 derece sıcaklığın altında, kapalı bir salonda bu kadar uzun

konuşabiliyordum Türk dünyasının kültürel meselelerini dilimin döndüğü kadar an- latmağa çalıştığım bu konuşmada, Tür- kiye hakkındaki bazı kasıtlı ve yanlış görüşleri, de burada aydınlatmış olu- yordum. Çünkü, bu aydınlar müstesna tu- tulursa, halk Türkiye Türklerini kardeş, dindaş ve ırkdaş olarak biliyorlar" bin yıl önce buradan göçen Oğuzlarla ırkdaş ve dindaşız" diyorlardı. Bu üç sözcüğün öte- sinde fazla bilgileri de yoktu. Türkiye'den söz edilmeye sohbetimde bulunanların - - - -

gözleri parlıyor, kulak kabartıyorlardı. Soru üstüne soru yağdırıyorlardı. Sonunda da, Türkiye'nin payidar olması için temennilerde bulunuyorlardı.

ALMA-ATA'DAKİ DOĞU TÜRKİSTANLILAR

Ben, 56 yıl önce Sovyetlerin Çin sınırındaki Zaysan ilinin Kendirlik kasabasından Doğu Türkistan'a göçen bir aileden geliyordum. Bu itibarla, Alma-Ata'da bulunan Doğu Türkistanlılara görüşmek Çin emperyalizmindeki bu ikinci bir ata diyarımdan haber almak istiyordum. Zira, 1965 yılında Çin'deki kültür devriminden zulüm, cefa ve insanlık dışı muamele gören, sayıları üçyüzbini bulan Doğu Türkistanlı Türklerin Rusya'ya iltaca ettiklerini biliyordum. Kentte, Doğu Türkistanlıların en çok bulunduğu yerlerde bulundum. Bunların, içinde, ilim adamları gazeteci, yazar, öğretmen ve diğer meslek erbapları vardı. Bu aydın kimseler, Çin emperyalizmdeki vatanlarını kurtarmak için çalışıyorlardı. Bunların başında, bir zamanlar Mao devrinde Doğu Türkistan'da kültür bakanlığı yapmış yazar Ziya Samedi, benim doğduğum kazanın kaymakamının muavini Yusuf Muhlisi, Abdikerim Rahman, Aben Ömerül ve Kabdeş gibi yazarlar geliyordu. Ayrıca, Akedemiya Nauk'ın Uyguroloji şubesinin üyeleri bulunuyordu. Kesif bir çalışma içindeydiler. Benim bulunduğum zaman zarfında Doğu Türkistan için, Uyguroloji bölümünde bir sempozyum, Ziya Samedi'nin (Mayımkın) adlı romanı, Yusuf Muhlisi'nin (Sadır Pehliven) adlı eseri, gene aynı yazarın (Şarki Türkistan) adlı kitabı, Uçkın'ın (şiiirleri) ve Kabdeş'in (Son göç) isimli kitabı neşredilmişti. Bütün bu eserlerin konusu Doğu Türkistan'dı. Ve orada olup biten Çin mezaliminden bahsediyordu. Ayrıca, yer altı çalışmaları da vardı. Arap harfleriyle çıkmakta olan "Şarki Türkistan Avazı" (Doğu Türkistan'ın Sesi) adlı gazete, bu işi üslenmişti.

ALTIN ADAM

Alma-Ata'nın 55 km. ilerisinde Targal vadisinin başında Esikgöl denilen turistik ve tabiat harikası bir göl olduğunu biliyordum. Bir Pazar günü sabahın erken saatinde, şöförüm Hekincan ve rehberim Mevlut aga ile birlikte burasını gezmeğe gittim. Mevlut aga, 55 yaşında, hoş sohbet ve derin kültürlü bir zattı. Sovyetlerde bulunduğum 30 günlük süre içerisinde, bu zatla bazan akran, bazen arkadaş ve bazende sırdaş oluyorduk. Beni Alma-Ata hava alanından aldığı ilk günden beri bir dakika yanımdan ayrılmamış bütün gezilerime rehberlik etmişti. Zengin kültürünün yanında çok şakacıydı da. Bu zat, yol boyunca gördüğümüz herşeyi bana tanıtıyor, övüyor ve özelliklerini anlatıyordu. İşte, Targal'a giderken Enbekçi Kazak adlı bir sovhozdan geçiyorduk. Bu isim bana hiç yabancı gelmemişti. Zira, buradaki Isık-Esik kazalarından M.Ö. V. asıra ait bir Türk prensinin mezarının bulunduğunu biliyordum. Bu mezardan, altın bir adam çıkmıştı. Adamın zırhı, kılıcı, hançeri, belkemer, başlık vesorguçu, dizliği, yüzüğü velhasıl herşeyi som altından yapılmıştı. Mevlut agaya.

- Altın Adam'ın çıktığı yer burası mı?
Dedim.
– Evet, dedi.

Öylesi ise, yarından tezi yok, bu adamı müzede görmek istiyorum, dedim. Nitekim, ertesi günü müzeye gittik. Karşımda som altından bir adam vardı. Ne yazık ki, gördüğüm gerçeği değildi. Gerçeğini Leningrad müzesine kaldırmışlardı. Bu kopyesi idi. Ama, gerçeğine yüzde yüz uygundu. Müze rehberi, M.Ö.V. asırda yaşamış bir Saka prensi olduğunu anlatıyordu. Mezarda, bundan başka beraberinde bir de mektup bulunmuştu. Böylece tarihçiler, Saka'ların da Türk olduklarını kanıtlamış oluyorlardı.

Biz dönelim, Isık göle, Denizden 1780 metre yükseklikteki bu, göl, bana Ratif Tahir Burak'ın Ergenokon tablosunu hatırlattı. Büyük Atatürk'ün emriyle çizilen bu tablo, sanki burada çizilmiş gibiydi. Yoksa, ressam Ratif Tahir Burak buralarını görmüş müydü?... Göl, jeolojik devirlerden oluşma volkanik bir dağ krater gölüydü. Etrafı, ormanlık, otlaklık ve alabildiğine yeşillikti. İli Aladağı'nın en doruğuna çok yakındı. Sanki, Ergenokon mitolojisindeki Türkler, burada yaşamışlar ve demir dağı eriterek buradan dünyaya yayılmışlardı!.. Bir tabiat harikası olan bu göl, 1963 yılında meydana gelen bir depremle yarısı, taş yığınlarının altında kalmış. Bugün burasını temizlemek için milyarlarca ruble ile makina ve insan gücünün gerekliliğini Mevlut aga söylüyordu.

TARİHİ TÜRK İÇKİSİ KIMIZ

Ortaasya'ya seyahat eden bir çok gezginlerin hatıratlarında ve röportajlarında kımızdan söz etmeden geçmemek bir gelenektir. Çünkü, kımız tarihi bir Türk içkisidir. Bu içkinin kısırak sütünden yapıldığını biliyoruz. Fakat, nasıl yapıldığını, nelere şifa olduğunu bilmiyoruz. Bunun için ki, Alma-Ata kentinin 40 km. kadar dışındaki Kaskelen denilen kımız savhozunu ziyaret ettim. Savhozun başkanı Talat Ahmet bey, eski Medeni İşler (Kültür) bakanıymış. Benim, Türkiye'den geldiğimi öğrenince, bana Osmanlı tarihi dersi verdi. Atatürk'ü de çok iyi biliyor ve seviyordu. Bu kültür hazinesi olan kişi, tarih sohbetini bitirdikten sonra, haydi, kızıma gidelim, dedi. Beni getiren Volga'ya beniyor 5 km. daha ilerideki kımız imalathanesine doğru gidiyoruz. Savhozda, 150 biye, kısırak kımız için besleniyor ve sağlıyordu. Savhoz, a.ğaçlık yeşillik ve çayırılık bir yerdeydi. Savhozun ortasında gayet görkemli döşenmiş bir Kazak ak üyi (ak otağ) betonarme olarak

yapılmıştı. Evin her tarafı gene koç boyuzlu milli motiflerle süsliydü. Ortada bir yuvarlak sofraya vardı. Sofranın üstünde bir tencere kımız, beş altı çamçak ve bir de kepçe vardı. Milli motiflerin nakışladığı bu kırmızı kapları, köknör veya çam ağacından yapıyordu. Bizi, Talat aga, buyur etti. Yanında şöförüm ve rehberimle birlikte sofranın etrafında çömeliyoruz. Kımız bize Halime adlı genç bir kız ikram ediyordu. Ben, bu tarihi Türk içkisinin nasıl yapıldığını soruyordum. Gerçi bu konuda daha evvelce yayınlanmış olduğum "Altaylarda Kanlı Günler" adlı kitabında, kızıma yer verdiğimden bilgi sahibi idim. Fakat, benim teorik olarak kaleme aldığım o yazılarımla, buradaki tatbikatta bir değişiklik veya benzerlik var mı, diye merak etmiştim. Talat aganın anlattığı klasik kımız yapımı ile aynı noktada birleştik. Ancak, bu savhozda kımız modern usullerle elde ediliyordu. Söz gelimi, biyeler (kısıraklar) makina ile sağlıyordu. Sütler 200-300 metrelik borularla, saba (yayık) yerine kullanılan teknelere aktarılıyordu. Pisbek (pişpek) yerine de mekanik olarak eksantrik bir şekilde çalışan karıştırıcılarla karıştırılıyordu. Teknelerde bu karıştırıcılarla kıvamını bulan kımız, dinlendirildikten sonra otomatik makinalarla tıpkı gazoz doldurulur gibi şişeleniyor ve piyasaya sevk ediliyordu.

Sohbetimiz uzuyordu. İlk tencere kımız bitti ve ikinci tencere derken üçüncü tencere kımız gelmişti. Ben, sarhoş olmak için ihtiyatlı davranıyordum. Her halde üç saat içinde on çamçak kımız içmiştim. Ama, kımızın çoğunu Talat aganın kendisinin içtiğini söyleyebilirim. Kımız sofrasındaki, sohbetimiz kımız üzerinde oluyordu. Bu sohbetlerimiz de, kımızın yapılışı insan bünyesine etkisi, ne gibi hastalıklara şifa olduğunu başlıca tartıştığımız konulardı.

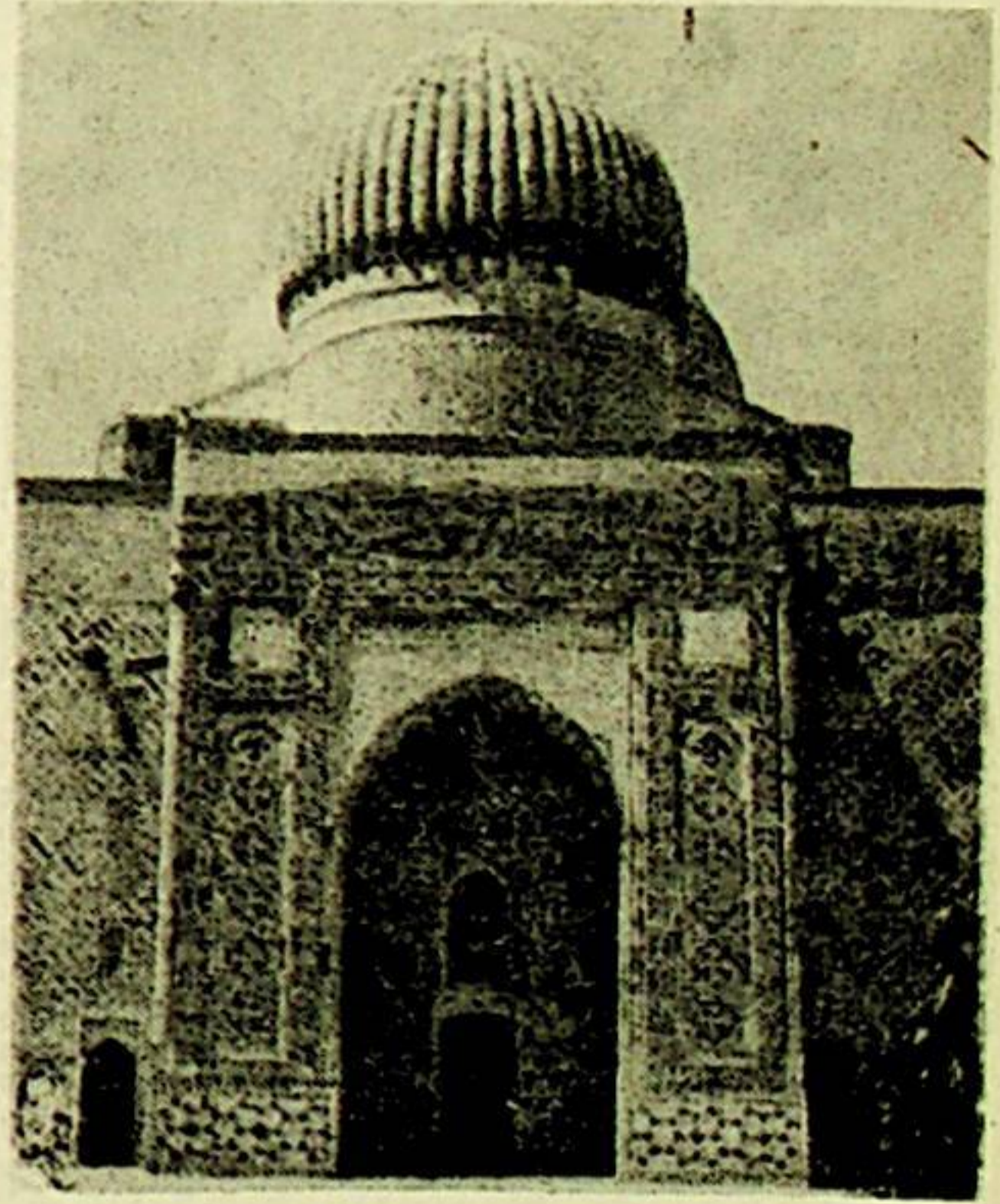
TÜRKİSTAN'DA DOLAŞMAK İSTİYORUM

Kasgelen'deki kırmızı sofrasından sonra, artık Alma-Ata'nın dışına çıkmak, Türkistan'ı dolaşmak istiyorum. Fakat, bana verilen vize Alma-Ataya kadar olduğu için, diğer yerlere gitmek izne tabii idi. Bunun için de gerekli yerlere baş vurmam gerekiyordu. Beni daha evvelce kabul etmek nezaketini gösteren Kazakistan Başbakanı ve politika üyesi Muhammed Kunayov'un kız kardeşi Fazıla Kunayovayı ziyaret etmiştim. Engin kültürlü, çok olgun ve kelimenin tam anlamında bir hanım efendi olan Fazıla hanım, Kazakistan'ın bir nevi dış işlerini yürütüyordu. Bir saate yakın süren görüşmemizde, tasarladığım seyahat programlarımı açtım. Benim programımın başında 5000 yıllık ata diyarım olan Zaysan (Caysan) ili geliyordu. Bu il Altay dağlarının eteğinde Çin-Rus hududundaydı. Üstelik, gidilecek yolumda, Sovyetlerin görülmesini istemedikleri ağır sanayii, askeri teçhizat fabrikaları, enerji santralleri ve buna mümasil gizli endüstri merkezleri varmış. Bu bakımdan bugüne kadar hiçbir batılı, hatta kendi vatandaşları bile buralara kolay kolay seyahat edemezmiş!..

Ben, beni kabul eden her yüksek makam sahiplerine, söz gelimi Kültür Bakanı (Medeni İşler bakanı diyorlar) müsteşarı Canibek Özbekkali'ye davet eden kurumun genel başkan yardımcısı olan Mirzam Seyit beyde didiniyordu. Bu zat, eski bir bakan ve eski bir valiydi. Alma-Ata'daki resmi makamlarda oldukça nüfuzlu kimse idi:

TÜRKİSTAN'DAKİ AHMED YESEVİ DERGAHINDA

Bir sabah rehberim Mevlut aga, Alma-Ata Emniyet Müdürlüğüne gitmemiz gerektiğini bildirdi. Beraberce onların Militsey dedikleri emniyet müdürlüğüne gittik. Beni, müdür mavini olan bir zatla görüştüler. Bu zat, Türk asıllıydı. Ellisine yaklaşan yaşı, uzun boylu, kalın kaşlı, sportmen vücutlü, düzgün taranmış siyah saçları, şık giyimi ile itimat telkin eden bir görünüşü vardı. Beni, makam odasının kapısında ayakta karşıladı. Samimi bir şekilde elimi sıktı ve odasına buyur etti. Rehberim Mevlut aga bekleme salonunda kaldı. Ben ne zaman yüksek düzeydeki bir

kimse ile görüşürsem, rehberim daima bekleme salonunda kalır, benimle beraber bulunmazdı.

Müdür yardımcısı, benden nerelere gitmek isteğimi sorduğunda: 2000 km. kadar güney Kazakistan'a gitmek, Çimkent, Sayram, Yesse ve Türkistan kentindeki Koca Ahmet Yesevi Dergahını (Mes-

cit-i Hazret) ziyaret etmek istediğimi, bir diğer isteğim de, 5000 yıllık ata diyarım olan Zaysan'la Altay havasisine müsaade edilmesini istedim. Demek, Alma-Ata'dan 3000 km. kadar kuzey doğu Kazakistan'a gitmek istiyordum.

Müdür yardımcısı, biraz düşündükten sonra, güney tarafa gitme isteğimin yerine getirileceğini, ancak, Altay tarafına müsaade etmek yetkisinin bulunmadığını, çünkü gitmek istediğim bölgenin görülmesi sakıncılı sanayi bölgeleri olmakla beraber, hudut olması dolayısıyla askeri yönden de sır bölgesiydi. Bunun için üst makamlardan izin almak gerekiyordu. Kendisinin, üst makamlarla temas edeceğini, izin alıp verirse sevineceğini, veremezse, benden darılmamamı istiyor ve ilave ediyordu: (Ata, nesli ile övünür); sizin ata diyarınızı ziyaret etme isteğiniz; saygı ile karşılıyorum. Fakat, benim elimde değil, yardımcı olmağa çalışacağım diyordu. Ancak, benim Zaysan'da kime gideceğimi, var olduklarını söylediğim akrabalarımın ne kimliklerini ve nede adreslerini biliyordum. Bildiğim tek şey, 56 yıl önce orarlardan dedemin geldiği idi. Ben bu 56 yıllık maziye şöylece anlattım. Ağa dedem Baytik, Çarlık devrinde Zaysan ilinin amirliğini yapmış, 1917 intilâlinde tutuklanmış ve 1923 yılında da Ayagözden kaçarak Doğu Türkistan'a sığınmış, işte ben bu Muhammed Can Molla'nın Doğu Türkistan'da dünyaya gelen torunuyum, dedim. Not aldı. Eğer, gidebilirim, sorup-soruşturarak akrabalarımı bulabileceğimi söylüyordum. Ben, müsaade edilen güneyden dönüp gelinceye kadar, bu Zaysan meselesini çözmeğe çalışacağımı söyleyen bu zatla, vedalaşıp ayrılıyorum.

Ertesi sabah saat 4.00 da, Tu 134 uçağı ile Alma - Ata hava alanından güneye doğru uçuyorum. Bir buçuk saatlik bir yolculuktan sonra, Çimkent hava alanına indim. Hava alanında bizi, ilgililerden Abdülmecit Devran ve Canibek Kutubay karşılıyor. Hemen şeref salonuna alınıyoruz. Biraz sonra 20 km.deki kente gidecek ve Kubişev alanındaki Vostok Oteline yerle-

şeceğiz. O günü Mevlut ağa ile birlikte otelde istirahatle geçirdik. Akşam yemeğine Abdülmecit Devran beyin evine misafir idik. Bir koyun kesildi. Abdülmecit beyin evdeşi Aliye hanım, klasik Kazak Türklerinin yemeği ile kıymızlı bir sofraya hazırladı. Geç saate kadar sohbet ettik.

Ertesi sabah Çimkent kentini dolaşıyorum. Kent, bizim Konya'yı andırıyor. Şurada burada bazı tarihi eser kalıntıları göze çarpıyordu. Kende, bize tahsis edilen otomobille Canatbek'in rehberliğinde geziyoruz. Çimkent'in park ve alanları 1917 ihtilâlinden sonra dikilmiş 1925'ten önce çoğu ölmüş kimselerin heykelleriyle doluydu. Canakbek, bunların ihtilalde Lenin'e ve komünizme yaptıkları hizmetlerinden dolayı dikildiğini bildiriyor ve övgü ile tanıtıyordu. Bir ara ben, "Bunlar akıllı insanlarmış ki, ölmüşler. Eğer yaşasalardı, belki bugün çoğunun heykelleri olmayacakmış", dedim. "Nedenmiş" dedi. Canatbek. "Bizde bütün emekler değerlendirilir", diye de ilave etti. Öyle ise, Stalin'in heykeli nerede onun hiç mi, emeği olmadı? dedim. Sustu. Gerçekten, Sovyetlerde hiç Stalin'in heykeline raslamadım. Söz gelimi. Stalin devrindeki Alma - Ata'da, bugünkü Opera binasının önünde Stalin'in oldukça heybetli bir heykale olacaktı. Ama, bu heykelin bugün yerinde yeller esiyordu. Heykelin, ne olduğunu sorduğumda aldığı cevap şu oluyordu: "Bir gece ortadan yok oldu". Artık, Stalin Sovyetlerde kaka adamdı. Tıpkı Mao gibi!..

Çimkent bana, Alma - Ata'dan daha sıcak geldi. Bununda sebebi, buralarda Türklerin sokaklarda görünür şekilde çok olmasıydı. Hele "Türkistan Köşesi-Cadde-si-" "Türkistan monşası (hamamı) gibi levhalar gözüme iliştiğe kente karşı sevgim bir kat daha artıyordu.

Yarın Çimkent'ten 180 km. uzaklıkta ve kentin batısına düşen, bir diyara adını veren eski Yesse, şimdiki Türkistan kasabasına hareket edeceğiz. Bütün hazırlıkların tamam olduğunu ve bu yolculuğu

kara yolu ile yapacağımızı Abdülmacit bey söylüyordu. Yarım asır önce buraya ziyaret Ujfalvy'ın Sir-Derya adlı eserinde, "Tarihi şöhretini hala saklayan Yesse, bugünkü ismiyle Türkistan şehri, Orenburg-Taşkent demiryolu üstünde, küçük harap bir Türk şehridir. Çarlık zamanında, sekiz kısma yarılmış olan Sir-Derya eyaletinin altıncı kısmını teşkil eden Türkistan dairesinin merkezi olup, 965 evi ve Sartlarla-Kırgız, Kazaklardan mürekkep 5223 nüfusu vardı. Şehrin harap olmuş bir kalesi ve kalenin ortasında da biricik abidesi olan Cami-i Hazret görünür. "Dediği Türkistan'a gidiyoruz. Yol boyunca Aksak Timur'un haberleşme işinde kullandığı ve muntazan aralıklı "haberleşme tepelerinin" aralarından geçiyoruz. Çimken'in batısına doğru uzanan düzgün bir ovadayız. Kendimi bir ara Konya-Adana yolunda sandım. Ağaçsız, kumlu, düzgün bir ova. Ve bu ovayı yarıp geçen düzgün bir asfalt yol. Çimkent'i terkettiğimize iki saatten fazla oluyor. Yollardaki trafik hevhalarında kril ve latin harfleriyle "Türkistan 100 km.Türkistan 50 km. Nihayet Türkistan 10 km." yazılarını okuyorum. Otobilimiz bir köprüyü geçerek, hafif bir bayıra tırmanıyor. Bayırdan düzlüğe çıkınca, ucsuz bucaksız gibi görünen bozkırın ortasında "Mescidi Hazret" bütün görkemiyle görünüyor. Schuyler'in bu camii, yalnız Türkistan şehrinin değil, belki dünyanın mimari sanat eserleri arasında yer alabilecek kadar muhteşem dediği, abedi, bütün ihtişamı ile bozkırda yükseliyor. Dergahtan gelmiş geçmiş bütün erenlerin, hanların, hakanların, sultanların hürmet ve saygısını bir devrin özelliğini hala o yorgun bedeninde taşıyordu.

Zafer-Name yazarı Şerefüddin Yezdi'ye göre miladi 1397-98 tarihinde, Bekçurin ve Ujfalvy göre de, 1404 tarihinde Aksak Timur'un emri ile, büyük mutasavvuf Koca Ahmet Yesevi için inşaa edilen bu, muhteşem yapı, bir sanat abidesi olduğu kadar Türklük ve İslâmiyetin gurur kaynağıdır da...

Mescidi Hazret'e yaklaştığımızda, bizi Türkistan kentinin ileri gelenlerinden Abdikerim İrisbekov, müze müdürü ve rehberleri karşılıyor. Tanıştırılıyorum. Ben hoş-beşten sonra abdest alacak bir yerin olup olmadığını soruyorum. Hayretle, yüzüme bakıyorlar. Çünkü, 62 yıldır komünizmin idaresinde olan bu müslümanlar, Mescidi Hazreti abdestli olarak ziyaret edileceğinin farkında değiller. Ben, birçok tasavvuf kitaplarından okuduğuma göre",... bu kabri ziyaret edenlerin hac sevabından daha fazla veya hac sevabına denk sevaba nail olacağına" dair yazılar okumuştum. Bunun için abdestli olarak hem Mescidi Hazreti dolaşmak hem de burada meftun bulunan Koca Ahmet Yesevi ile birlikte yatan Türk hükümdarlarına fatiha okumak istiyordum. Bana, ayak yolunu gösterdiler. modern bir ayak yoluydu. Orada abdestimi aldım.

Bugün bir müze durumunda olan Mescidi Hazreti gezdirecek genç kız yanıma geldi. Arkoloktu. İngilizce, Almanca ve Rusca biliyordu. Bana hangi dilde mihi-mandariik yapacağını sordu. "Türkçe" dedim.

Bugünkü Mescidi Hazret:

Adını bu Mesçidi Hazret'ten alan Türkistan kentinde bugün otuz bin nüfuslü, Çimkent ilinin bir kasabasıdır. Türkistan, demiryolu ile, Taşkent ve Çimkent'e orada bütün Ortaasya'ya bağlıdır. Türkistana giden karayolu muntazamdır. Çimkent'ten modern jet uçakları ile dünyanın herhangi bir yerine ulaşmak mümkündür. 1977 yılına kadar bütün seyyahların harap, burçlarında leylek yuvalarının bulunduğu, gölgesinde keçilerin oynadığını bildiğimiz, Mescidi Hazret, etrafı yeşillik parkla, düzeltilmiş asfalt yollu ve kubbesi eski ustası Hoca Hüseyin Şirazi'nin yaptığı gibi yemyeşil. Türkistan sokakları da ter temiz, asfalt.evler tek katlı asma bahçeleriyle, yeşillik arasında. Mescidi Hazrete yaslanarak kuzeye doğru uzayıp gitmektedir.

1977 yılında Kermlinin aldığı bir kararla, bu tarihi binanın onarımı için 96 milyon ruble ayrılmış. Bu para ile bur bina restore edildikten başka, burada 5000 m2 lik bir alan üzerine bir islâa Eserleri müzesi inşaa edilecekmiş. Yapının etrafında hummalı bir şekilde çalışan grayder ve dozerlerin sesi bunu kanıtlıyor. Ben, buraya gelinceye kadar, Ujfalvy'in veya ondan sonraki seyyahların bahsettiği harap, virane ile karşılaşacağımı sanıyordum. Fakat, yapılan çalışmalarla bu tarihi Türk yapısının eski haline getirileceğini görerek sevindim. Dediklerine göre 1982 yılında bu eser, bütün ihtişamı ile bitirilecek ve eski haline getirilecekti. Demek, kömünistler, kendi yıktıklarını ilahi bir kudretle, gene kendileri yapıp, onarıyorlardı.

Mescidi Hazret, bu yemyeşil kubbeleleriyle çok muhteşem görünüyor. Türbeyi örten kubbe pek güzel, büyük camiin arka tarafından kavun şeklinde kubbeli ufak mescide ona ilave edilmiş,. Camiin kapısı çok büyük en az yüz ayak yükseklikte ve kemerli olarak yükselmektedir. Yandan da penceresiz ve uçları çektikli iki yuvarlak kule göğe doğru yükseliyor. Kemerli geçitte, tahta oyma sanatının en yüksek uslubi ile işlenmiş iki kanatlı büyük bir tahta kapı var. Üzerinde şahnişinli dedikleri bir pencere göze çarpıyor. Cami duvarları iyi pişmiş ve Sayran toprağından yapıldığı söylenen dört köşeli tuğladan çok ustalıkla örülmüştür. Çiniler pek bozulmuş bir halde olsa da yan ve arka tarafında kalabilmiştir. Ama, yeni restorasyonda bu eski çinilerin bütün özellikleri verilerek yeniden yerlerine konmaktadır. Kubbedeki kufi yazıların ancak bir kısmı okunmakla beraber, camiin içindeki beyaz zemin üzerine mavi renkle yazılan çok sanatkarane yazılar binaya bir kat güzellik daha da katmaktadır. Bugün camiin kuzey duvarında beyaz zemin üzerinde kelime-i şahadet mavi bir renkle yazılıdır. Kuzey kapısının sağ tarafında büyük cihangir Aksak Timur'un tuğı bulunmaktadır.

Camiin ortasında ve büyük kubbenin altında, büyük bir dehlizle geçilerek medreseye yapılmaktadır. Kubbe, anlatıldığına göre, yüz ayaktan fazla bir yüksekliktedir. Bu kubbe ve etrafındaki dehlizler Elhamra camiisine benzer motifli mermerlerle kaplıdır. Sağ ve soldaki odalarda Orta ve Küçük Cüz (yüz) Kazak hükümdarlarının mezarları vardı. Bunlara, Kaz Davıslı-Kazlısesli, Kazıbek Han, Er Canibek Han, Esin Han, Kasım Han ve meşhur Ablay hanın mezarlarıydı. Odalardan birisi Cuma namazlarına mahsus mescid olup, bu mescidin hemen bitişiğindeki odada Koca Ahmed Yasevi ile ailesinin mezarı bulunmaktadır. Bugün restore edilmekte olan bu mezarı görmek mümkün olmadı. Ancak, penceresinden fatiha okumak nasip oldu. Yanındaki bitişik odada ise, Aksak Timur'un torunu Rabia Sultan Hatun bir oğlu ile beraber yatmaktadır. Camiin avlusunda birçok eşrafın mezarı bulunmaktadır. Binanın, güney tarafında Koca Ahmed Yesevi'nin inzivaye çekildiği çilehane-Hilvethane-vardır. Ufak bir mescid olan bu bina bugün haraf bir haldedir. Ancak, restorasyon çalışmaları sonunda eski halini alacağını söylüyorlar.

Cami Hazret'in tam karşısında, Selçuklu mimari Stalini andıran bir de hamam vardır. Bana verilen bilgiye göre, bu hamam 18.yüzyılda inşaa edilmiştir. Ama, benim mihmandara itirazım oldu. Bu hamam belki o yüzyılda yapılmış olabilir, fakat İslam'ın ve Nakşibendi tarikatının ilk şartının temizlik olduğunu, vücudü, elbisesi temiz olmıyan bir kimsenin dergaha alınmıyacağını, bundan ötürü behemal, burada temizlik için bir sebilin veya bir hamam camii ile birlikte inşaa edilmesinin şart olacağını söyledim. Artık, hamamdan sonra, Mescidi Hazret'i terk ediyorum. Dönüp dönüp bakıyorum. Kocaman bina, bana bütün heybeti ile sanki güle güle diyor, gibiydi..

Hamamın tam karşısında, yeşillik içerisinde modern bir çayhane var. Başlarında Özbek, takkesi olan birkaç kişi burada, mangalda cızbız kebabı yapıyorlardı. Közde, pişen bu kebablar cidden lezizdi. Çayla birlikte birer porsiyon kebab yedik. Sonra, kalkıp Türkistan kentini bir tur ettik. Artık, vakit ikindiye doğru geliyordu. Geri dönüp Çimkent'e gidecek ve ertesi sabahta Sayram'a varacaktık. Fakat, bizi kentin girişinde karşıladığını söylediğim Abdikerim İrisbek, ille de evime buyurun, sofram hazır, diye dayattı. Asma bahçeli, oldukça geniş bir yer evinde oturuyordu. Çok zengin bir sofraya hazırlamıştı. Kırmızı, et, mantı, meyva ve tarihi Buhara pilavi sofranın baş yemekleriydi. Afiyetle, sofradan kalktıktan sonra, Çimkent'e yol aldık.

Ertesi sabah, Çimkent'in kuzey doğusuna düşen ve kente 10 km. kadar uzaklıkta olan Sayram'a vardık. Bir devrin ihtişam beldisi olan bu kent, şimdi ortasından Sayram suyunun aktığı küçük bir savhoz merkezi idi. Burada Koca Ahmet Yesevi'nin babası İbrahim Ata, valileri Ayşe Hatunun türbeleri vardı. Biz, Şeyh İbrahim Ata'nın türbesine vardığımızda, ihtiyar bir Özbek, bize türbe kapısını açtı. Etrafı basık bir duvarla çevrili olan türbe bakımsız bir haldeydi. Etrafında üzerinde geniş yaylı hilâl bulunan yeni mezarlar vardı. Demek, Sayram'lı müslümanlar artık ölümlerini buralara gömbiliyorlardı. Türbenin kapısında bir kilit asılı, üzerinde silik bir kril yazısı ile türbenin kimliği yazılı idi. Mihmandar, türbenin çok yakın bir gelecekte restore edileceğini plânlandığını bana söylemekten geri kalmıyordu. Bu, bakımsız Ulu türbeden ayrılarak, Sayram savhozunun batısındaki yolun kenarında abanır gibi duran Ayşe Hatun türbesine geldik. Bir tepenin üstünde, etrafı çıplak bakımsız bir halde Sayram'a küskün küskün seyrediyordu. Sözde, onun da yeniden tamiri planlanmıştı.

Sayram suyunun kenarındaki söğüt ağaçlarının dibinde bağdaş kurarak veya kamış yastıklara yaslanarak kerevette çay içmekte olan Sayram'lıların yanına vararak, "selamünaleyküm", diyorum. Hayret ve şaşkınlıkla yüzüme bakıyorlar. Zira, oralarda İslami selam çoktan tarihe karışmıştı. Ama selam veren zat, onlara kendilerini lisanları ile, Türkçe hitap ediyordu. Buna bir mana veremiyen sakinlere, kendimi tanıttım. Türkiye'den, İstanbul'dan geliyorum. dedim. Hemen yerlerinden kalkıyor ve etrafımda halkalanıyorlar. Bana, ikramda bulunmak için yarış ediyorlar. Kimi evine, kimi de, yakındaki aşhaneye davet ediyordu. Bir saat kadar yanlarında kalıyor ve bu salkım söğütün gölgesinde, akıp giden Sayram suyunun şırıltısını dinliyorum.

ALMA-ATA BAYRAM NAMAZI

Çimkent'ten, dün akşam saat 23.00 da arapoltan An 246 tipi uçağı ile döndüm. Uçak, benzin motorlu olduğu için gürültüden çok yorgun ve bitkin olduğumu Cedisu oteline geldiğimde anladım. O gece sabaha kadar derin bir uyku çektim. Ertesi sabah, yazımın başında isminden bahsettiğim kadar, görmek isteyen bu zatın. Alma-Ata'da o sıralarda bulunmayı nedeniyle bugün görüşmüş olacaktık. Beni öğleden sonra, Yazarlar Birliğindeki Genel Sekreterlik odasında, yanımda birkaç yazar ve meşhur "Culduz" dergisinin mesulleriyle karşıladı. Uzun boylu, güleç yüzlü, saçları kabarık, geriye taranmış, zayıf, mütevazî görünümlü, fakat zeki bir zat olan Enver bey, benimle tanışmaktan çok memnun olduğunu söyleyerek, hazır bulunan zevata beni takdim etti. Bir buçuk saat kadar sohbet ettik. Bir ara, eserlerini hep Rusça yazan Enver beye, "yazılarınızı biraz da Türkçe yazında, bizde anlayalım", diye takılıyorum. Yazacağına dair söz veriyordu. Sonra 6 Eylül 1979 günü Mos'kova'da buluşmak üzere vedalaşarak ayrılıyorum. Böylece benim ata yurdumu ziyaretime vesile olan zatı da tanınmış oluyordum.

Ertesi sabah Ramazan Bayrımı idi. Bayram namazı için şöförün Hekimcan'a sabah saat 05'te gelmesini tembih etmeme rağmen, O camii'ye telefon ederek, namazın saat 07'de kılınacağı öğrenmiş ve erken saatte camiide ne işi var, her halde Hızırбек, yalnız saat verdi, diye gelmemiş Halbuki, ben sabah namazına verilecek vazaya yetişmek istiyordum. Sonra beni, camiye götürüp getirecek olan Maytı adlı zatta geç gelmişti. Böylece camiye saat 06.30 da vardım. Alma-Ata'da tek bir ahşap camii var. Bizim Perşembe Pazarındaki Arap camii andırıyordu. Caminin avlusu doluydu. Giriş cümle kapısında dilenciler, hoca için para toplayan masa, ayrıca camiin yararına para toplıyan bir masa daha vardı.

Tahminen 5000 müslümanın toplandığı bu eski ahşap camiinde yer bulmak mümkün olmadı. Gidip son cemaat yerindeki bir merdivene iliştim ve diz çöküp, başımı öne eğerek oturdum. Cemaatte, bir kıpırdama, bir bakışma oluyordu. Herhalde, kılık kıyafetimden benim yabancı birisi olduğumu sezmişlerdi. Aradan on dakika kadar bir zaman geçmişti ki, biri omuzumu dürttü. Dönüp baktım. Camiinin imamı idi.

– Misafir siz misiniz? Dedi.

– Hayır, misafir değilim, camiye ibadet için gelen bir müminim.

– Yok, efendi. Dün bana telefon edilmişti, sizin ramaza geleceğiniz bana bildirildi. Lütfen kalkın ve beni takip edin. Sizi ayrılan yerde ibadet edin, dedi. Ben, her ne kadar camiide misafir filan olmaz, dedimse de olmadı. Kalkıp imamın dediği yere gittim.

Ben göz ucu ile camii iç tezyinatlarına bakıyorum. Ahşap tavanlı, tavan açık yeşille yağlı boyalı, duvarlarda dört halifenin adları, Allah ve Muhammed yazılı levhalar asılıydı. Mihrabın üstündeki alınlıkta "Namaz, dinin direğidir", anlamında bir ayeti kerime göze çarpıyordu.

Cemaatın çoğu yaşlı kimselerdi. Gençler azınlıkta idi. Arka taraftaki bir bölmede gençli-ihtiyarlı bir kadın cemaati da vardı.

CAMIİDE BULUNAN DAYIM

Namaz bittikten sonra, avlıya çıktım. Maksadım birkaç müslümanla bayramlaşmaktı. Çünkü, bir daha Alma-Ata'da böyle bir günü göremiyecektim.....

Cemaat, benim Türkiye'den hele İstanbul'dan geldiğimi öğrenince etrafında halka oldular. Herkes, birşeyler soruyor, benden cevap bekliyordu. Kimisi de Türkiye'de bulunan akrabalarını soruyordu. Bu, kalabalığın içinde, uzun boylu, zayıf, yaşı altmışına yakın bir zat, yanıma yaklaşarak, benden dedemi, babamı amcalarımı soruyordu. Kendisine onların Türkiye'de olduğunu biraz sonra adreslerini soruyordu. Kendisine onların de, adamın yüzünün ifadesi birden heyacana dönüştü ve tekrar babamı soruyordu. Bizim aile ile bu kadar ilgilenen bu zata, ailemi nereden tanıdığını sordum. Adam, benim annemin adını anarak, kız kardeşinin babamla evli olduğunu, halamında, kendi ağabeyi ile evle olduğunu, bu sebeple akrabalarını aradığını söylüyordu. Ben de, bir heyacanlanma oldu. Kırk yıldır kayıp olan, dayım ve halamı buluyordum. Derin bir nefes aldıktan sonra, adama, işte o, kız kardeşinizden doğan oğul, benim, dedim. Adamın ağlıyarak boynuma sarıldığını hatırlıyorum. Benim de göz pınarımdan yaşlar yanağımda yuvarlanıyordu!.. Dayımlar, 1965 yılındaki Çin mezalimindeki Doğu Türkistan'dan kaça-

rak Rusya'ya sığınmışlardı. Halen Gökçe-
dağ kentinde oturuyordu, buraya okulda
kızını görmeğe gelmişti. Kısmette, yıllar-
ca aradığı akrabasını, yeğini böyle mü-
barek bir günde camii avlusunda buluş-
makta varmış diye teselli buluyordu.

Dayım, beni kolumdan tuttuğu gibi,
camiin dışına çıkardı. Hemen kalmakta
olduğu eve götürmek istiyordu. Beni ge-
tiren mihmandar ve şoförümle birlikte
bu zatın Alma-Ata'nın kenar mahallesinde
bulunan evine gittik. Gece kondu bir evdi.
Ortaki salonumsu yerde bayram sofrası
kurulmuştu. Sofranın etrafında eskiden
geleneğe göre oturulur ve bir Kur'anı Ke-
rim okunduktan sonra, sofraya misafirlere
açılırdı. Bu sofrada Kur'an okumak bana
nasip oldu. Derken, saat 0.9'za geliyordu.
Dayımın nasıl ve nereden getirdiğini hala
bilemediğim bir koyuna, kesilmesi için
yapılan duaya amin, dediğimi hatırlıyo-
rum. Akşam saat 20.00 dan sonra gelip
koyunu yemek üzere, şimdilik iyi bay-
ramlar diyorum.

Altaylara doğru

Bayramı Alma-Ata'da geçirmiş ve
şehrin tabii güzelliği olan yerleriyle bazı
özel davetlerle vakitlerimi geçiriyordum.
Artık, İstanbul burnumda tütüyor, evimi
özlemine hissetmeğe başlamıştım. Şayet,
Altay'a, gidemiyeksem, artık dönmeli-
yim, diyordum. Durumu beni davet eden
kuruma ilettiğimde, daha dün geldiniz, ne
çabuk ata yurdunuzdan bıktınız, görüle-
cek daha çok güzel yerler var, söz gelimi
Karagan'da kentine gidiniz, diyordu. Ben-
se, illede Altay-Zaysan- diyordum. 31
Ağustos günü öğleden sonra, Mevlut ağa
büyük bir heyecanla odama girdi. Gözün
aydın, müjde! Diyordu. Bana, üst makam-
lar Altay'a gitmemeye izin vermişlerdi. He-
men yola çıkmamız gerekiyordu. Bense,
buralarını iyi bilen ve Doğu Türkistanlı
hemşehrim olan yazar Aben Ömerulini

da beraberimde almak istiyordum. Bu
istediğimi ilgilere söylediğim zaman an-
layışla karşıladılar ve Aben'ide berabe-
rime verdiler. Aynı günü saat 18.00 da
Alma-Ata'dan Östgamengorek'e uçuyo-
ruz. Kara İrtis'le Ak İrtis'in birleştiği bir
yerde olan bu kentin adı Rusca "Boğaz
Kaya şehri" anlamına geliyormuş. Fakat,
Türkler kestirme olarak "Öskemen" di-
yorlardı. Alma-Ata'dan 1950 km.kuzuy-
de idi. Uçağa bindiğimiz de hostesin, Os-
kemen'de havanın gündüz +1 derecede sıcak-
lıkta ve yağış olduğumu söylemesiyle si-
biryaya yaklaştığının farkına vardım.

Alma-Ata'dan bana verilen bilgiye gö-
re, Öskemen'den Zaysan 950 km. kadar
uzaklıkta idi. Buradan Zaysan'a gidecek
Yak 40 tipi uçakla transit olarak yoluma
devam edecektim. Rusların Yak 40 dedik-
leri bu uçak, F-28 lerin eşiydi ve 30 kişi
kadar yolcu taşıyabiliyordu. Öskemen ha-
va alanında beni, gene ilgililer karşıladılar.
Şeref salonuna alınıyorum. Ufak, ama ol-
dukça lüks döşenmiş bir salondur. Hemen
yemeğe buyur ediyorlar. Yemigi yedikten
sonra, 23'te Zaysan'a gitmek üzere uça-
ğa binıyorum. Uçak, bir saat kadar yol
aldıktan sonra Zaysan hava alanına indi.
Artık, 5000 yıllık ata diyarımdaydım. Kal-
bim yerinden oynıyacakmış gibi çarpıyor-
du. Heyecanım had safhadaydı. Burada
dört gün kalacaktım. Hava alanında beni,
Zaysan'nın ileri gelenlerinden Asilbek,
Zeydelbek ve Ahmetbek adlı kimseler
karşıladı. Bunlar, kasabanın mülki, bir ne-
vi belediye başkanı ve mal müdürü gibi
kimselerdi. Benim ve beraberimde bulu-
nan zevatın otelde kalmamız gerekiyordu.
Fakat Ta, Türkiye'den gelen konuğumuzu
otelde bırakmayız, deyip doğruca Zaydel-
bek'in evine götürdüler. Vaktin bir hayli
ilerlemiş olmasına rağmen, gelenek gere-
ğince, Zaydelbek, bir tay kesiti. Ben, iti-
raz ediyorum. Yarın sabah gündüz olsun
diyorum. Ama, Zaydelbek'in haklı olduğu
bir taraf vardı. Ben bu gece dahil dört
günlüğüne gelmişim. Belki bir daha bu

eve uğramam mümkün olmayacaktı, bile. O gece sabaha kadar ev, ziyaretçilerle dolup taştı. Ben, tahmin ettiğim gibi, soruşturarak akrabalarımı buldum. Beni karşılayanlar dan, Asilbek ve Ahmetbek benim akrabamdı. Ayrıca kazada Karkılaş adlı bir halamız, daha bulundu. Asıl dedelerimin doğup büyüdüğü ve buradan 40 km. uzaklıktaki Kendirlik ve Sarıterek'te sülalemizden gelen akrabalarım yerli yerinde oturuyorlarmış.

Saysan, Çin hududuna 20 km. yakınlıkta 16 bin nüfuslu, Manrak ve Sayur dağlarının bittiği vadinin düzlüğünde, kurulmuş tarihi bir Türk kasabasıydı. Çarlık döneminde il merkezi olan bu kasaba, şimdi Öskemen'in bir kazasıydı. Kazanın modern bir hastahanesi, okulları, düzgün geniş asfalt yolları, kara ve hava yolu ile Öskemen ve Semey bağlıydı. Kentin, kuzey tarafında, uzanan ova, İriş nehrine kadar geliyor ve buradan da, sağ tarafında Targıbatay-Tanrı dağlarının bir kolu dağlarını alarak, solunda İriş nehri olduğu halde, Sarı Arka bozkırının başlangıç noktası oluyordu. Coğrafyada Ortaasya stepleri olarak adın setep, işte bu sarı arka bozkırıydı.

O geceyi Zaydelbik'in evinde geçirdikten sonra sabah saat 9.00 da, bütün akrabalarımın bir kısmı toplanmıştı. Bana, nereye nasıl gezmek istediğimi sordular. Ben, evvela, atalarımın, dedelerimin kabirlerini ziyaret etmek ve onlara bir fatiha okumak istediğimi bildirdim. Yanımıza, 75 yaşındaki Nurgali agayı alarak Kendirlik'e yol alıyorduk. Dedelerimizin mezarları Kızıl Sungar denilen yerde idi. 35. km. kadar yol aldıktan sonra Kızıl Sungar'a vardık. Fakat, mezarların da yerinde olup, olmadığı beni getirenleri en çok korkutan şeylerin başında geliyordu. Zira, Stalin zamanında bütün mezarlar sürülerek tarla yapılmıştı. Bu bakımdan, mezarları göremezsem, kusura bakmamamı söylüyorlardı. 'Mekke'-

deki mezarlıkta, dört halifenin bile mezarı yoktur. Fazla tasalanmayın, bana yeter ki, yerini gösterin," diyordum.

Kızıl Sungar, eski bir çayın yatağıydı. Şimdi, bu çay mecrayından alınarak başka bir tarafa, sulama işlerine saptırılmış. İşte, kuru çayın sol tarafındaki tepeliklere, tümseklere Kızıl Sungur deniliyordu. Otomobillerimizi köprü başında bırakarak biraz yaya yürüyoruz. Gözlerime inanımıyordum. Ben, mezarı değil, yerini bile bulamıyacağım derken, tepeliklerin üstünde 40-50 mezar duruyordu. Kimisinin tahtaları çıkmış, kimisinin üzerleri göçmüş, harap virane bir hade, her nasılsa ayakta kalabilmiş birkaç taş yığını mezar bu viranelerin ortasında, taş yığınları halinde duruyordu. Yüzümü kibleye yöneltip, bu dört asırlık aile kabrimize fatihalarla, göz yaşımı döküyorum. Beni getirenler, mezarların bulunmasından son derece mutlu idiler. Demek, Stalin zamanında sürdürül mazarlardan, yerin taşlık ve tepelikli tümsek olmasıyla bu mezarlar sürülemediği

Artık, benim işim bitmişti. Onlar nereye isterse oraya gidecektim. Bir tümseğe çıkıyoruz. Ve bana bu ata yurdumu tanıtıyorlar. İşte, şu gördüğün Targıbatay dağları, şu gördüğün Manrak, şu gördüğün Savur, şu gördüğün Maykapçagay Saykan, ta, karşıdaki Altay dağları. Berideki görünen mor çizgi, İrtiş nehri. Şu gördüğün düzlük Kendirlik, Sarı Terek, Akbulak ve Karabulak, yakınımızda görülen yeşilikte Gökgeday, diyordu. Ben Gökgeday, sözünü duyunca, söze karıştım. Çünkü, Gökgeday 19. ni asırda yaşamış meşhur Altay türelerinden birisiydi. Kendi adı anılan bu beldede türbesi olmalıydı. Zira ben öyle biliyordum. "öyle ise, Gökgeday'a gidelim. Onunda türbesine bir Fatiha okuyayım", dedim. 10.km kadar so-lumuzdaki bu yemyeşil çayır, sazlı, ağaçlı yer cennetine geliyoruz. Ne yazık ki, Stalin Gökgedayın türbesini çok-

tan yerle bir etmiş ve yerine de Kızıl baykarlı bir okul diktirmişti!.. Duyduğum üzüntü tarif edilemezdim. Boyunu bükük, öylece kalakaldım.

Sonra, İrtiş'e çok yakın geldiğimizi söylediler. Hemen İrtiş nehrine doğru yol alıyoruz. Yolda, Akaral denilen yerdeki, şimdi İstanbul'da bulunan Hamza İnan'ın 90 yaşındaki ihtiyar amcasını ziyaret ediyorum. Bu ihtiyar, beni akrabası sanmış ve özlemleri göz yaşları dökmüştü. Çünkü, buradaki akrabaları geleceklelerini veya İstanbul'a aldırıcaklarını üç yıldan beri, yazıp dururlarmış...

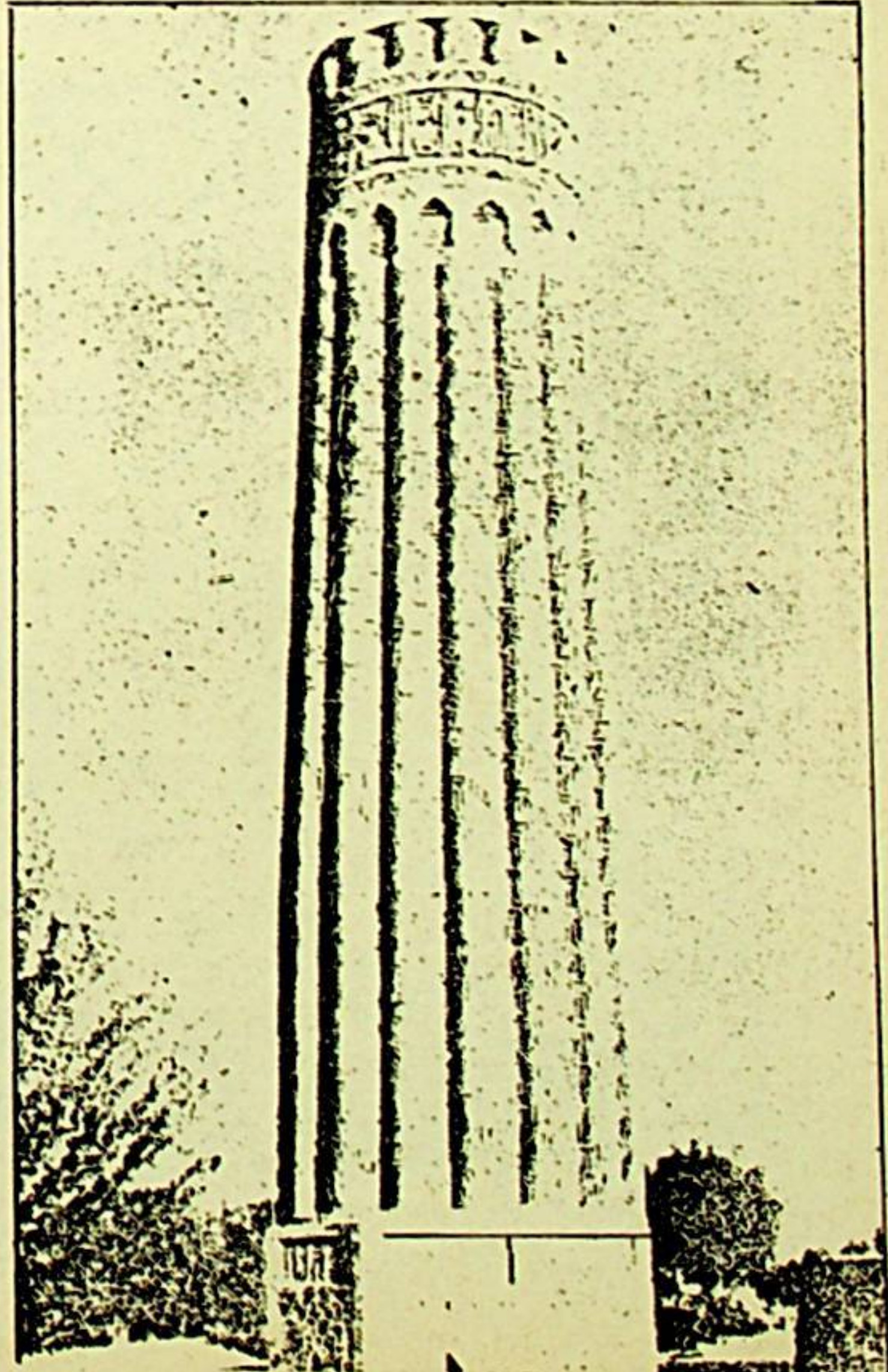
İrtiş nehri, düzlük bir arazide akıp akmamak arasında hareket halindeydi. Üzerinde nehir gemileri, deniz taksileri işliyordu. Kumsallık bir yerinden havanın 10 derece sıcaklıkta olmasına rağmen, giriyor ve 5-10 dakika kadar girip çıkarak yüzüyorum. Bu kutsal nehir, Altay dağlarından doğarak, bütün Ortasaya steplerini aşmış, Sibiryadan kuzey buz denizine dökülüyordu. Yüz faslından sonra, meşhur Sera balık dediklerini kaburga kemikleri bir kuzununki kadar uzun, kafası da beyni alınıp yenecek kadar uzun, kafası da beyni alınıp yenecek kadar bir oğlak kafası kadar olan, bu balığın eti çok leziz ve çok nefis olan etini yiyoruz.

Akşam üzeri Kendirlikteki benim öz akrabalarımın evine geldik. Gelenek gereği burada da bir tay kesildi, kıymızlı bir sofraya konuldu. O, gece Zaysan'ın bülbülü dedikleri, Uraz Akın, elektro dombıra eşliğinde, yanık türküler ve havalar söyledi.

Ertesi geceyi Sarı Terek'teki akrabalarımın geçirmek üzere artık ata yurdum olan Kendirlik savhozuna veda ediyordum. Zaysan'da kaldığım müddetçe hemen hemen hiç vakit kaybetmemeye gayret ettim.

Savur dağına, Manrak dağına, Sakan ve Maykamçaygan dağlarına çıktım. Savur'daki Cemeney nehrinin başına kadar vardığımız da, Çin hududuna 5 km. yaklaşmış oluyordum.

Artık, bu ata diyarımdan ayrılmamanın zamanı gelmişti. Fakat, ben hava yolu ile değil kara yolu ile dönmek istiyordum. Bu isteğimi Zaysan'ın partiya sekreteri bir nevi kaymakamı olan Asılбек'ye bildirdiğim de, bunu imkansız olduğunu, fakat arzumu yerine getirmeye gayret edeceğini ifade etmişti. Hitekim öyle oldu. Beni, kara yolu ile Öskemen'e yol-luyacaktı. Çünkü, ben buralarını doya doya görmek ve seyretmek istiyordum. Gideceğim gün bütün akrabalarım Zaysan'da topladılar. Hepsi, gerçekle hayal arasında gelip idiler. 56 yıl önce buralardan giden kardeşlerinin, bir nesli, torunu gelip kendilerini ziyaret ediyordu. Hala inanamıyorlardı!..

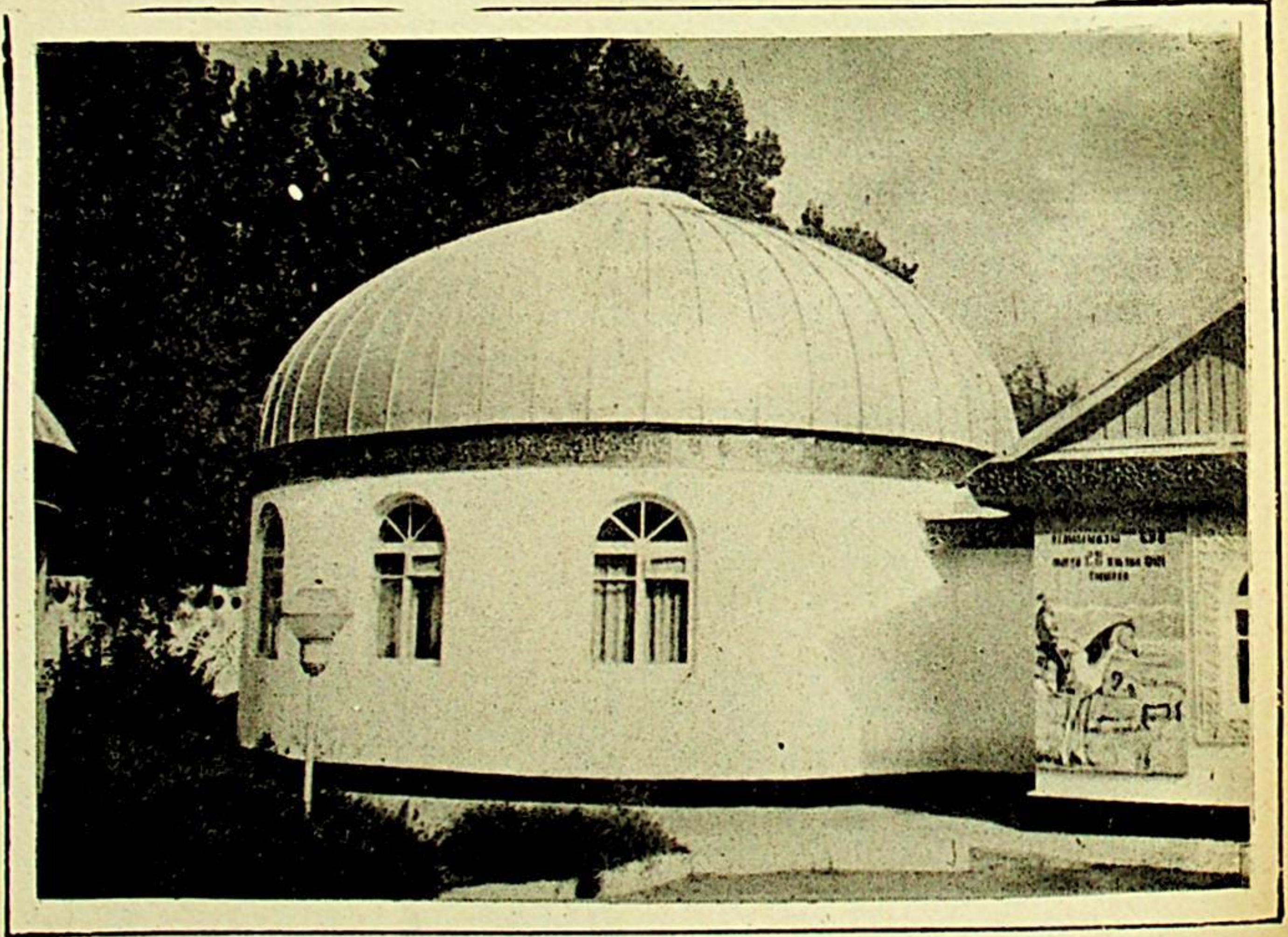

Bana tahsis edilen otomobille, Zay-
sana, günlük güneşlik bir eylül gününde
öğleden sonra veda ettim. Ağlaşanlar,
sızlayanlar, göz yaşı dökenlerin hadi
hesabı yoktu. Benim de, moralim bozul-
muş, göz pınarlarımdan akan yaşlarla
yanaklarım ıslanmıştı... Hepsi Türkiye'de-
ki akrabalarına selam yolluyor, Türkiye'-
ye selam, ediyorlardı.

Artık, Sarı arka yolundaydım. Sağım-
da Tanrı dağlarının bir kolu olan Targıba-
tay dağları, solumda İrtiş nehri, yemyeşil
düzlük bir ovada Öskemen'e doğru yola
çıktık. 950 km. bu yolu gece yarısına
doğru katetmiş olacaktık. Birkaç saat bi-
zimle yarış eden İrtiş nehri ve Targıbatay
dağları geri de çok isilik bir bulutun al-
tında gözden kayboldu. Biz, Gökbökte
denilen bir vadiye girdik. Belirlenen saatte
Öskemen'deki Turist oteline indik.

Giderken göremediğim Öskemen'i
yarın sabah uçak kalkana kadar gezip gö-
rebilecektim. Fakat, daha evvelde söyledi-
ğim gibi, buralarda başı boş dolaştırmı-
yorlardı. Gördüğüm kadarı ile kent, çok
moderndi. Tıpkı Frankfurt şehrini andırı-
yordu. İrtiş ve Ulba nehri boyunca göğe
yükselen bacalardan tüten dumanlardan
anıyordum ki, buraları endüstri merkezi
idi. Ben, İrtiş nehrinde 10-15 km. kadar
bir gezinti yaptım. Bugutu denilen baraja
kadar gittim. Gördüğüm tek şey, nehir
boyundaki fabrikalardı.

Artık, Sibirya eteğinden kalkacak
uçakla Alma-Ata'ya oradan da, Mosko-
va üzerinden vatanıma dönecektim. Al-
lah'a, bu 30 günlük seyahatımı kazasız
belasız geçirdiği için de, şükürler olsun,
diyorum.

PAPANDREU YETKİSİNİN NEREDE BAŞLAYIP NEREDE DURDUĞUNU BİLMELİDİR

İSMAİL CENGİZ

Ege Adaları, Kıbrıs ve Batı Trakya konularında gayri ciddi konuşmalar yaparak "kamuyu" yaratma sevdasında olan Papandreu, son günlerde agzının payını almıştır. Kendi milletinin dahi şimşeklerini üzerine çekmiş olan Papandreu'nun ege adalarında, Kuzey Kıbrıs'ta iradesi ve yetkisi yoktur. Ve hatta Batı Trakya'da dahi yetkisi kısıtlıdır.

Kuzey Kıbrıs'ta KTFD her şeye hakim durumdadır. Ege adaları meselesi ise kanunlarla sınırlandırılmış bir hadise olup, kanundışı hareket söz konusu sözkonusu olduğu takdirde, "müdahale" daima söz konusu ve geçerli olacaktır.

Ege denizi üzerinde de hak iddia eden Papandreu, Ege denizi'nin uluslararası bir deniz olduğunu çok iyi bilmektedir. Ancak illa "Yunan gölüdür" iddiasını sürdürüyorsa, bu denizin hangi millete ait olduğunu tesbiti için Papandreu'ya tavsiyemiz tarih kültürünü ilerletmesi olacaktır....

Ege Adalarının ve Ege denizinin "hayalet bölge" olmasını elbette kimse arzu etmez. Ancak Papandreu yalnız bir yol izlemektedir. Çünkü Ege denizi ve üzerindeki bulunan adalardaki "haklar", uluslararası kanunlarla sınırlandırılmıştır.

Eğer canı kıymetliyse sayın Papandreu, yetkisinin nereden başladığını ve nerede durduğunu artık öğrenmelidir. Türk toplumuna içten ve dıştan saldırıyı devam ettirdiği sürece bizden anlayış beklemesi boşunadır.

Dolayısıyla Ege denizi üzerinde ve Kıbrıs'da Yunan liderlerinin iradesi geçerli olmayacak ve olmamıştır. Papandreu'nun bugünkü iradesi de sadece Yunanistan'da ve Kıbrıs'ın güneyindedir.

Bu gerçeği bilerek ve görerek hareket ederse Türk Yunan meselelerinin halli daha da kolaylaşmış olur. Papandreu; Ege denizi, Batı Trakya ve Kuzey Kıbrıs'da asla geçerli olmayan "iradesini", zorla kabul ettirmek için, Birleşmiş Milletler'i ve Nato'yu birer vasıta olarak kullanma oyunundan artık vazgeçmelidir....

Ege denizi üzerinde uluslararası kanunlar herşeye hakimdir....

Batı Trakya uluslararası antlaşmalarla Yunanistan'a sadece emanet olarak bırakılmış özel bir bölgedir....

Kıbrıs'ın kuzeyinde ise KTFD hükümettir, kanundur ve her şeye hakimdir....

KIBRIS VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEĞİ BAŞKANLIĞI

BASIN BİLDİRİSİ

Bilindiği gibi, Yunanistan Parlamentosu Batı Trakya'da bulunan Türk Evkafını kontrol altına almak için 1091/80 sayılı bir yasa kabul etmiştir.

Böylece Batı Trakya Müslüman-Türk Toplumunu en önemlisi gelir kaynaklarından mahrum bırakarak hem iktisadi, hem eğitim bakımından çökertmeğe yönelmiştir. Bu yetmiyormuş

gibi, 8 Ocak, 1982 tarihinde çıkan bir Kararname ile, Batı Trakya'daki valilere Türklerin mallarını tesbit etmek üzere, geniş yetkiler verilmiştir. Bunun ardından vatan maksat, özel mülkiyette olan emlak de el koymak ve vakıfları malsız, mülksüz bırakarak imha etmektedir. Yunanistan'ın insanlık dışı bu tutum ve davranışını Kıbrıs ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği olarak şiddetle protesto eder, Batı Trakyalı Müslüman-Türk Toplumuna Lozan Barış Antlaşması'nda tanıyan azınlık ve Evrensel İnsan

Hakları Deklorasyonu'nda yer alan insan haklarını, Yunan asıllı vatandaşlar gibi kullanmaları hakkının tanınmasını talep ederiz.

Amavutluk'ta yaşayan Yunanlılara baskı yapıldığı iddiası ile Avrupa Parlamentosu'na başvurmuş olan Yunanistan'ın oynadığı Bizans oyununa ve düştüğü çelişkiye ilgili ve yetkili kişilerin ve kuruluşların dikkatini çeker, bu gidice "dur" denilmesini talep ederiz.

(H. Fikret Alasya)
(Başkan)

Lozan Anlaşmasının hükümleri hatırlatıldı

Batı Trakya için Atina'yı uyardık

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Nazmi Akıman Türkiye'nin bu konuda karşılıklı ilkesi çerçevesinde gereken önlemleri almaktan çekinmeyeceğini söyledi.

İSTANBUL (THA)- Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Ahmet Aydın Yunan hükümetinin Trakya'daki Türk Vakıf mallarının tesbit edilmesini kararnın kaldırılmasını istemiştir.

GÖRDÜKLERİM

M. Sedat IŞIK

Papandreu'nun marifetleri

Komşumuz Yunanistan'ın yeni Başbakanı Sayın Papandreu işe başladığından beri dış siyasetini mevhum bir Türkiye korkusu üzerine bina etmiştir. Gerek kendi memleketinde gerekse beynelmilel münasebetlerin icabı olarak gittiği dış memleketlerde yapmış olduğu her konuşmada Türkiye korkusundan bahsetmektedir.

Aslına bakılırsa bunun sebebi Yunanistan'ın Türkiye'yi her türlü diplomasi kaidelerini çiğneyerek tahrik etmesidir.

Yunanistanla Türkiye arasında İstiklâl Harbinden sonra yapılmış bir Lozan mukavelesi vardır. Fakat Yunanlı komşumuz bu mukaveleyi adeta yok farzederek her aklına geleni düşünmeden yapmaktadır.

Bilindiği gibi Lozan sulh anlaşması yapılırken tesbit edilen hudutlar içinde her iki millete ait ekaliyetler kalmıştır. Yunan azınlığının büyük bir kısmı yani Rumlar İstanbul'da bulunduğu gibi Türk azınlığının büyük bir kısmı da Gümülcine ve civarında yaşamaktadırlar.

Türkiye'deki Rumlar devletimizin teminatı altında Lozan mukavelesinin kendilerine verdiği hakları tam olarak kullanarak ithalat ihracat gibi yüksek kazançlı işlerle meşgul olarak refah ve hürriyet içinde yaşamaktadırlar. Onların can ve mallarının en ufak bir tecavüze uğradığı işitilmiş değildir.

Buna rağmen Yunanistan hudutları dahilinde yaşayan ırkdaşlarımız çeşit çeşit baskı ve tehditlere maruz bırakılmaktadırlar. Bazen malları, tarlaları ellerinden alınmakta, bazan bakıyorsunuz mekteplerine hoca verilmemekte, bazan ibadet hürriyetleri tahdid edilmekte hatta din kardeşlerimiz hıristiyan olmaya zorlanmaktadırlar.

Bu yapılan muamelelerin diplomasi ve hukuk dışı olduğunu Sayın Papandreu çok iyi bildikleri içindir ki Türkiye'nin birgün sabrı taşarak Kıbrıs mevzuunda olduğu gibi bu mevzuda da hukuki haklarını aramasından endişe etmektedir.

Sayın Papandreu Türkiye'nin hak alması için hak ve hukuk kapısının sonuna kadar çokdan açılmış olduğunu çok iyi bildiği gibi, Türkiye ile Yunanistan arasında vuku bulacak bir çatışmanın neticesini de çok iyi bildiği içindir ki Türkiye'ye karşı NATO'yu ve hatta Amerika'yı da peşine katmak için elinden gelen her çareye sakız gibi yapışmaktadır.

Kaldı ki Yunanistan'ın kendi memleketindeki ırkdaşlarımıza yaptığı baskı ve tecavüzler Lozan mukavelesinin tek ihlâli değildir.

Bir de Ege Adalarının silahlandırılması bir de Ege semalarının Türkiye'ye kapatılması ve birde Türk balıkçılarının Ege'de balık tutma haklarının ellerinden alınması çalışmaları vardır ki, bu çalışmaların ve düşmanca davranışların hepsi düşünülebilecek hep bardağı taşırayabilecek belalı damlalardır.

Kendisini çok kurnaz zanneden Papandreu'nun kanaatimizce düşünemediği bir husus vardır. O da bugünkü Türkiye'nin onun bildiği uyusuk ve pasif Türkiye olmadığıdır.

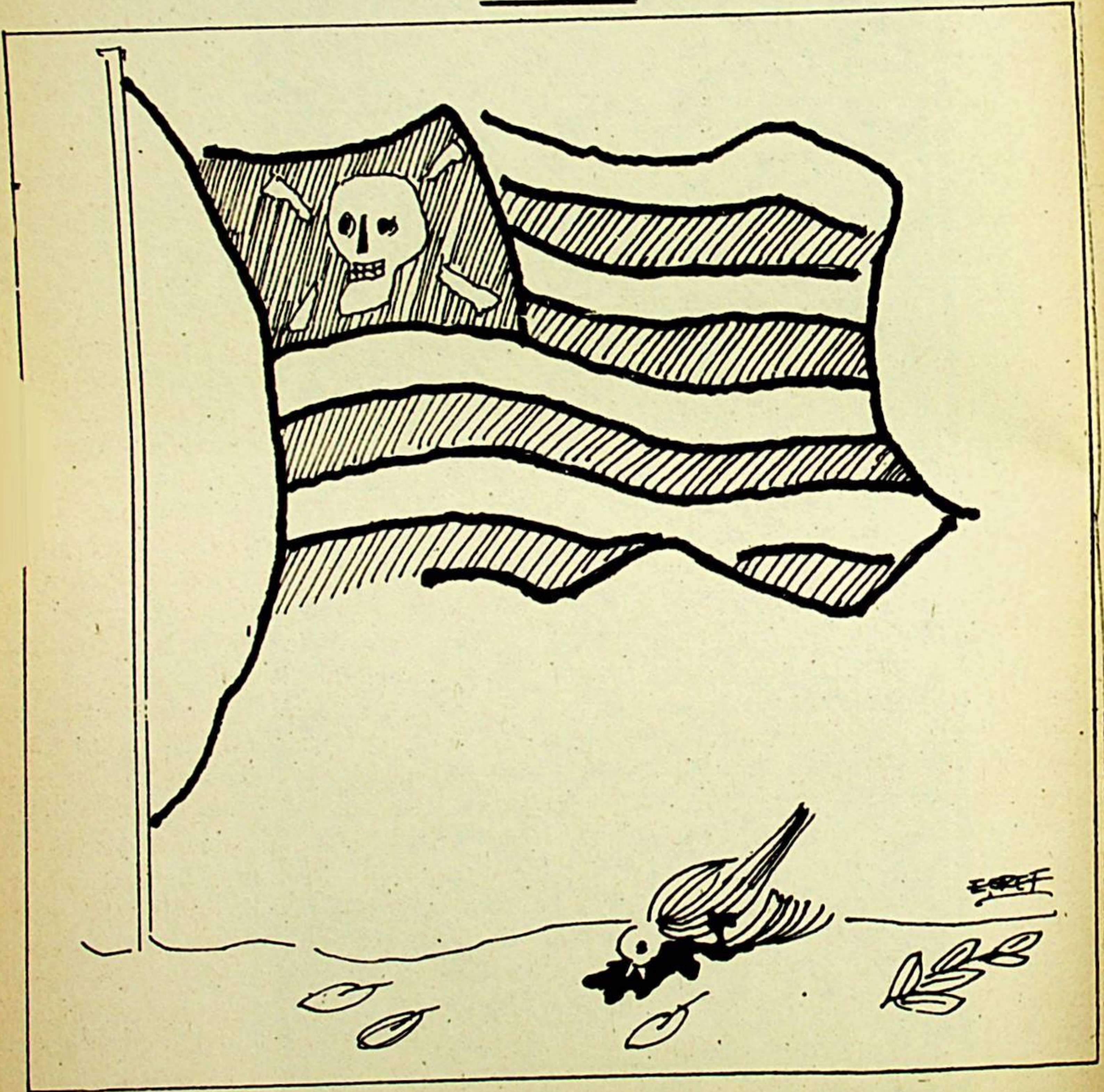
Bize oyle geliyor ki hükümetimiz Papandreu'nun sinsi hesaplarını Avrupalı ve Amerikalı dostlarımıza anlatarak Yunan oyununu bozacak kabiliyet ve dirayettedir.

BATI TRAKYA'DA

ZULÜM...

9 ŞUBAT 1982 SALI

YENİ DEVİR

● GÜMÜLCİNE HAYRİYE MEDRESİ VE SELANİK ÖZEL PEDAGOJİ AKADEMİSİ BOYKOT KARARI ALDILAR.

GÜMÜLCİNE'DE ÇIKAN HAFTALIK İLERİ GAZETESİ BOYKOTLARI DESTEKLEDİĞİNİ AÇIKLADI.

Yaklaşık bir asırdan beri bir çöküntü içine girmiş bulunan İslâm Alemi'nin maruz kaldığı gayri müslim zulmü son günlerde Batı Trakya'da had safhaya ulaşmış durumda. Hâmişisi batılı emperyalist devletlerin müslümanlara çektirdiklerine Yunanlılar da her zaman olduğu gibi katılmış durumdadır. Batı Trakya'daki müslüman Türk'ü sindirip yok etmek son kozlarını kullanmak üzere hücum etmiş bir görünüme girmiş bulunmaktadır.

Son günlerde yoğunlaşan sindirme hareketi aslında yeni değildir. Batı Trakya Müslüman—Türk azınlığı daha 1923 Lozan Anlaşması ile Yunanistan'a terkedilişinden beri sürekli olarak ezilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tasdik eden Lozan Antlaşması imzalanırken Batı Trakya Türkleri de anlaşmaya ilave edilen bir takım maddelerle Yunanistan sınırları içerisine terkedildi. Bu maddelerin en önemlilerinden biri de Batı Trakya'da yaşayan müslüman Türklerin Yunan Anayasası karşısında Yunanlılarla eşit muamele görmek şartıyla Yunanistan'a bırakılmalarıydı. Ancak bu çok büyük bir gariplik idi. Tarihin hiçbir devrinde bizim lehimize iş yapmadığını bildiğimiz, fırsatı ele geçirdiği an bizim kökümüzü kazımaya çalışmış ezeli bir düşmanımız olan Yunanistan'dan böyle bir şey beklemek gerçekten büyük bir gariplik idi.

Herneyse, bunlar tarih olmuş geçmiştir. Gerçek olarak karşımıza çıkan Yunanlı'nın Müslüman—Türk'e her zaman yaptığını Batı Trakya'da bir defa daha tekrarladı.

1923 yılının hemen ardından Yunanistan'a azınlık olarak bırakılan Batı Trakya Müslüman—Türklerini oradan kazımak için Yunan Devleti tarafından uzun ve kısa vadeli olmak üzere çeşitli planlar yapıldı. Bunlar resmen, devlet eliyle ve açık bir şekilde uygulamaya kondu. Seneler ardarda geçerken Batı Trakya azınlığı da elinde bulunan haklarını azar azar yitirmeye başladı. Yani Yunan Devleti azınlığı'nın haklarını git-tikçe kısıtlıyordu. 21 Nisan 1967'e gelinceye kadar bu hakları kısıtlama işi Batı Trakyalılara güleryüzle yapılırdı. Ancak 1967 senesi Yunanistan için olduğu kadar Batı Trakya Türkleri için de yepyeni bir devir başlattı. Albay Yorgo Papadopoulos'un gerçekleştirdiği başarılı bir darbe ile Yunanistan'da Cunta idaresi tesis edildi. Papadopoulos ve hükümeti izlediği ırkçı ve zâlimâne politikasıyla her ne kadar Yunanlılara da eman vermemişe de bu idareden en büyük zararı ve zulmü Batı Trakyalı Müslüman—Türkler görmüştür. Papadopoulos'un iktidar olmasıyla Batı Trakya'da yepyeni bir devir başlamıştır. Bu tarihe kadar kısmen de olsa bir takım haklarını kullanma imkânına sahip olan azınlık insanı artık anayasada yeri olmayan, ufak seviyede bazı memurların vereceği emir ve kararlarla idare edilir bir duruma düşmüştür. Haklarını savunmaya kalktığı anda «ellerinizde olan hakları hangi salahiyetle kullanıyorsunuz» sözüyle yüz yüze bırakılmıştır.

Son 15 yılda özellikle sözünü ettiğimiz 1967 ihtilalinden bu yana Yunanistan'da iktidara gelmiş bütün hükümetlerin Batı Trakya Müslüman — Türkleri hakındaki görüşü bir olmuştur. Gelen hükümetler kesinlikle şu tez üzerinde ittifak etmişlerdir: «Batı Trakyalı Müslüman—Türkler Yunanistan nüfusunda yabancı bir parçadır. Bu parçayı ya koparıp atmalı veya Elenleştirmeli ve Hristiyanlaştırmalıdır.» Bu görüş aynen bugün de geçerlidir.

Azınlığın Yunanistan'dan koparılıp atılması hususunda bugüne kadar birçok plân uygulanmıştır. Bugün de bir sürüsü uygulanmaktadır. Bunlardan en önemlisi azınlığın elinde bulunan arazilerin zorla istimlak edilmesi ve arazisiz olarak kalan müslümanların buralardan güç etme mecburiyetinde kalmaları şeklindeki uygulamadır. Bugüne kadar geçmi araziye dayanan binlerce Müslüman Türk'ün binlerce dönüm arazileri beş paralık bahaneler ileriye sürmek suretiyle zorla istimlak edilmiş ve göç etmek için zorlanmıştır. Yeni yeni uygulamalarda görülmektedir. Müslüman—Türklerin kendi aralarında gayri menkul alım—satımının yasaklanması, cemiyet kurma cami ve okul yapma ve eskilerini tamir etme, yeni ev yapmak değil eskilerini tamire ruhsat vermeme gibi uygulamalar halen sürmekte ve azınlığın Yunanistan'dan göç ettirilmesi için elden gelen gayretler gösterilmektedir. (1)

Sözünün ettiğimiz uygulama daha çok Elenleştirme ve Hristiyanlaştırmaya kesinlikle mümkün olmadığı yerlerde uygulanmaktadır. Elenleştirme ile ilgili olarak uygulanan siyaset ise şöyledir: Azınlığın önce çeşitli küçük bölümlere ve parçalara ayırmak hedef olarak teshit edilmiştir. Bunun içinde bir

takım planlar uygulamaya konmuştur. Yakın geçmişte Batı Trakya'daki il müfettişleri bütün okullara gönderdikleri bir yazı ile öğretmenlerden okullarında bulunan öğrencileri irki durumlarını (Türk, Pomak, Çingene) bildirmeleri için emir verdiler. Bir sürü tepkilere neden oldu. Öğretmenlerin büyük bir kesimi olayı boykot etmek için derslere dahi girmediler. Böylece bu olay Yunanlıların hesabına bir netice vermedi. Bu azınlık Müslüman—Türk azınlığıdır. Başka bir parçası yoktur tezinde birleşen bir sürü ilkökul öğretmeni de görevlerinden oldular.

Bunlar ve bunlara benzer bir sürü yollarla Batı Trakya Müslüman—Türk ü yok edilmeye karşı karşıyadır. Senelerden beri aleyhte dönen çark bugün hâlâ aleyhte dönmektedir. Dünyada müslümanların yaşadığı bölgelerde genellikle nüfus artışlarına rastlanırken Batı Trakyalı Müslümanlarda sürekli bir azalma görülmektedir. Dünya çapında Müslümanların yaşadığı bölgelerin tümünde küfre ve emperyalizme karşı bir uyanış ve şahlanış sezilirken maalesef Batı Trakya'da hayat çok sönük. İslam adına uyanış henüz çok ilkel denecek bir durumda. Bütün dünya sömürücelerine karşı müslümanlar mücadele içindeyken Batı Trakyalı Müslüman—Türkler Yunan zulmüne ve sömürüsüne karşı ancak bundan sonra uyanacaklardır.

● **BATI TRAKYA YUNANISTAN'A TERK EDİLDİĞİ ZAMAN AŞAĞI YUKARI NÜFUSUNUN % 70'İNİ MUSLÜMANLAR MEYDANA GETİRİYORLU. ANCAK DAHA SONRA YUNANLI'LARIN SİSTEMLİ ÇALIŞMALARI NETİCESİNDE BATI TRAKYA MUSLÜMANLARI GÖÇE ZORLANMIŞTIR** 42-6

Batı Trakya Türkleri Derneği Genel Başkanı Ahmet Aydın'ı açıkladı:

"Hükümetin son teşebbüsleri Batı Trakyalı soydaşlarımıza manevi güç kazandırdı"

İZMİT(Son Havadis)—İzmit'te bugün Halk Eğitim Merkezi salonunda "Atatürk ve Batı Trakya Türkleri" konulu bir konferans düzenlendi. Saat 12.00'de başlayacak olan konferansa Prof. Dr. Recep Doksat, Emekli General Salim Kalaycı Saadetin Topuzoğlu, İsmail Cengiz konuşmacı olarak katılacaklar. Konferans için, çok sayıda Batı Trakyalı, İzmit'te toplanmış bulunuyor.

Konuyla ilgili olarak Batı Trakya Derneği Genel Başkanı Ahmet Aydın'ın şunları söyledi:

"Üzülerek ifade edelim ki, 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşmasından Bülend Ulusu Hükümeti dönemine kadar, başbakanlık yapanlar Batı Trakya Türklerine "Sımsı" ve "Geniş yönlü ilgi" göstermediklerinden, bu anlaşmanın pek çok maddeleri Yunan Hükümetlerince "Mülga hale" getirilmiş ve "Soydaş toplulukları" ise,

● İzmit'te "Atatürk ve Batı Trakya Türkleri" konulu konferans düzenlendi

● Hükümetin mağdur soydaşlarımıza gösterdiği ciddi ve geniş yönlü ilgi Batı Trakya'da adeta bir "Milli Bayram Sevinci" yarattı

ezildikçe ezilmiştir. Halen "Soydaş"larımız istendiği tarzda ve Lozan Anlaşması gereği ne "Sosyo-Kültürel" ve ne de "Sosyo-ekonomik hak"lardan istifade edememektedir. Bülent Ulusu hükümetinin mağdur soydaş topluluğuna gösterdiği ciddi ve geniş yönlü ilgi Batı Trakya'da adeta bir "Milli bayram sevinci" meydana getirmiştir. Bu durumu dikkate alan Batı Trakyalı soydaşlarımız, başta devlet başkanı Orgeneral Kenan Evren ile "MGK" üyelerine ve Başbakan Bülend Ulusu ile ilgili bakanlara açık teşekkür

"Mesaj"ları göndermektedir. Hükümetin Yunanistan nezdindeki son girişimi, Batı Trakyalı soydaşlarımıza "Manevi güç" kazandırmış olup, yıllardır muhatap olmaları baskılara karşı "Fikri mukavemet"lerini de artırmıştır. Diğer taraftan ise, "Haymatlos statüsü"ne tâbi olan 282 soydaşımızın "TC" tabiiyetine intisap işleminin yapılması ve diğer "Haymatlos soydaşlarımız"ın da tabiiyete intisap işlemlerinin fasilasız olarak devam etmesi sevinci daha da artırmıştır."

24 OCAK 1982 PAZAR

Son Havadis

"Haymatlos" olan
Türlere yurttaşlık
hakkı tanındı

ISTANBUL (Akajans)- Türkiye'de bulunan Batı Trakya Türkleri'nin yıllardır devam eden problemlerinin artık çözümlendiği açıklandı.

Yazılı bir açıklama yapan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Ahmet Aydın, MGK ve Başbakan Bülend Ulusu'nun problemleri çözümlendiğini, İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'in emriyle müsteşar Rafet Kaplan imzasıyla dernek merkezi ne gönderilen yazıda su problemlerin halledildiğini belirtti.

"Muhtelif sebeplerle Yunan tabiiyetinden iskat edilen ve "Haymatlos Statüsü" ne tabi bulunan soydaşlarımız müracaat ettikleri takdirde, bir defaya münhasır TC tabiiyetine intisap edebilecekler. Evlenmek arzusunda bulunan haymatlos soydaşlarımız, daha önce dünya kiliseler birliğinin Türkiye nezdindeki misyonundan almak zorunda oldukları bekarlık belgesini, İçişleri Bakanlığı'nın yeni kararı gereğince mahalli Emniyet Müdürlüklerinden alacaklar.

Türkiye'de daimi ikamet hamili olan soydaşlarımız 492 sayılı harçlar kanunu'nun 88. maddesinden muaf tutuluyorlar. Muhtelif sebeplerle Türkiye'ye geçerli pasaportla gelenler, "Makul süreli ikamet ile çalışma izni" ve "Gayri Menkul" almak haklarına sahip olacaklar.

PROF. FAHİR ARMAOĞLU

ŞİMDİ DE BATI
TRAKYA MI ?

Son Yunan seçimleri sırasında PASOK'un iktidara gelmesi ihtimalinden en fazla ürkenler, Batı Trakya'daki soydaşlarımız olmuştur. Çünkü o sırada çok yaygın olan bir söylenti, Papandreu'nun sadece Türkiye hakkında değil, Batı Trakya Türkleri hakkında da neler düşündüğünü göstermekteydi. Bu söylentiye göre, Papandreu iktidara geldiği takdirde, Batı Trakya'daki Türklerin sayısını İstanbul'daki Rum vatandaşlarımızın sayısına indirmeye kararlı imiş. Yine Papandreu'ya göre, İstanbul'daki Rumların sayısını 10 bin kadar olduğu için, Batı Trakya'daki Türklerin sayısı da 10 bin olmalıydı.

Papandreu'nun bu sözlerini basit bir söylenti olarak kabul etmek mümkün değildir. Ateş olmayan yerden duman çıkmayacağı gibi. Hazretin hastalık halindeki Türk düşmanlığını da gözönüne getirince, Batı Trakyalı soydaşlarımız hakkında kendisine atfedilen sözleri belirli bir doğruluk derecesi içinde değerlendirmek gerekiyor.

Nitekim son günlerde Batı Trakya meselesi Türk-Yunan münasebetlerinin gündemine gelmeye başlamıştır. Gümölcine Müftüsü hakkında geçen hafta başlayan kampanyadan sonra, şimdi de Türklerin vakıflarına Yunan valilerinin müdahalesine imkân veren kararnameler çıkarılmaya başlanmıştır. Yani Türklerin ekonomik varlıklarına el uzatılmaya başlanmıştır.

Kıbrıs, Ege ve şimdi de Batı Trakya. Papandreu Türkiye ile mesele çıkarmak ve bir patlamayı tahrik etmek için gayet sistemli bir politika ve plan takip etmektedir. İstedığı, mevcut meselelerin çözümü değil, aksine bir gerginliğin ortaya çıkmasıdır. Çünkü, hayalhanesinde yarattığı Türkiye tehlikesi için müşahhas dayanaklar arama peşindedir. Türkiye hakkında başlattığı mesnetsiz kampanyaya başkalarını inandırabilmek için, Türk-Yunan münasebetlerinde bir krize ihtiyacı vardır.

Böyle bir politika karşısında Türkiye'nin soğukkanlı davranışı isabetli sayılabilirse de, Papandreu politikasının bir başka tarafını da görmezlikten gelemeyiz. Azar azar da olsa, Papandreu Türkiye ile ihtilafı olan meselelerde bir mesafe almaktadır. Bu sebeple Türkiye, Yunanistan meselesinde daha aktif olmaya dikkat etmek zorundadır. Türkiye'nin Yunanistan karşısındaki tutumunda Avrupa faktörünün müessir olduğunu görmekteyiz. Lakin, Türkiye için Avrupa faktörünün mahiyeti âşikâr bir hale geldiğine göre, Yunanistan konusundaki politikasına da belli bir dinamizm getirebilir. Norveç'in münasebetsizliği karşısında Türk Hükümeti'nin gösterdiği tepki, böyle bir dinamizmin ilk işaretini teşkil etmelidir.

Bir diğer nokta da, Türkiye'nin Yunanistan meselesinde Avrupa'da belirmeye başlayan hoşnutsuzluğa paralel bir aktivite içine girmesidir. Çünkü Avrupa faktörü, sadece Türkiye'nin aleyhine işlememektedir. Kaldı ki, Avrupa'nın Türkiye'ye karşı aldığı tutumun mahiyeti ve sebebi ile Yunanistan hakkında gittikçe artan hoşnutsuzluğun mahiyet ve sebebi birbirinden çok farklıdır ve Türkiye'nin lehine olarak.

İNCELEME

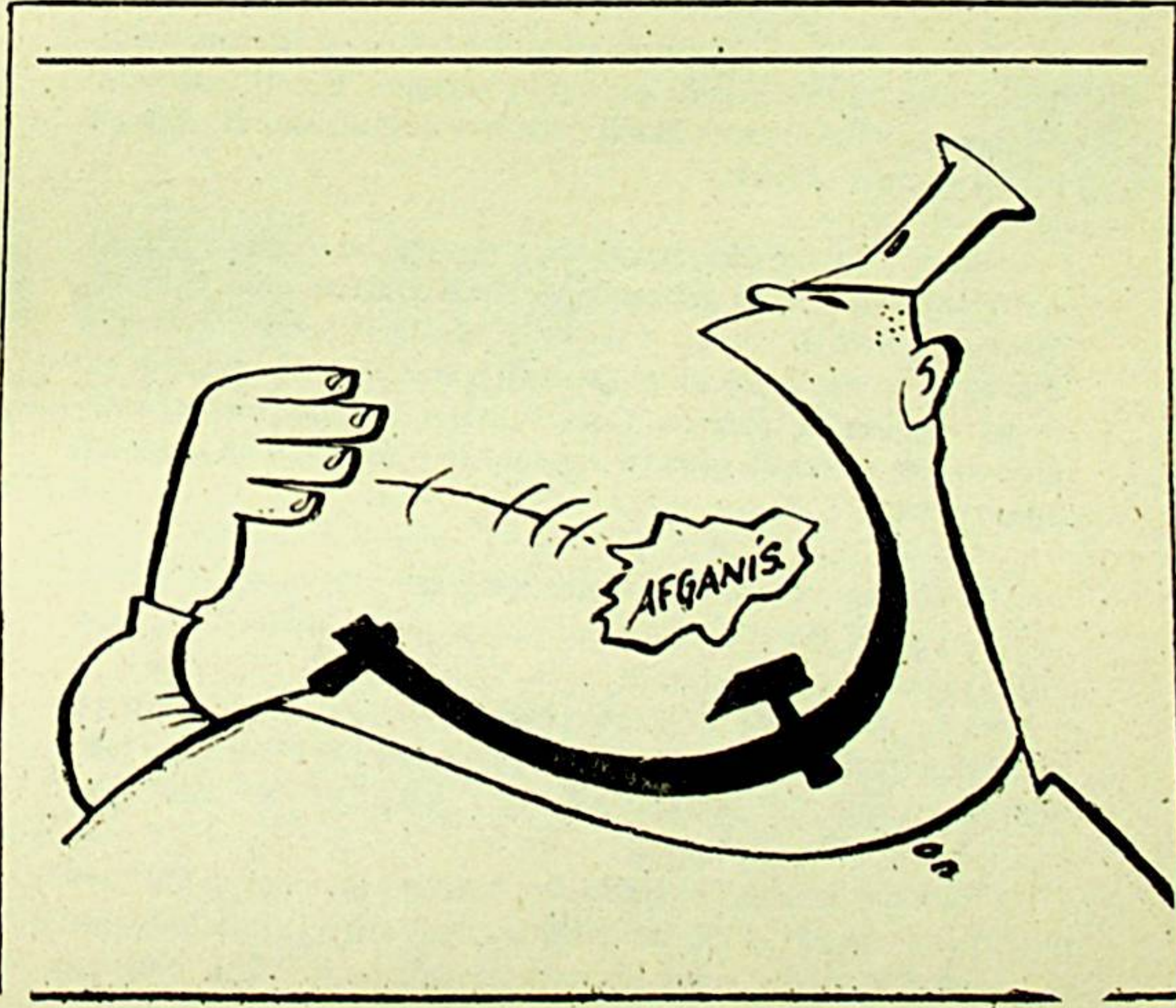
1

Dr. Emel Afganlı

AFKANİSTAN-RUS İLİŞKİLERİ VE AFGANİSTAN'DA RUS CİNAYETLERİ:

Afkanistan-Rus ilişkileri ve Ruslar'ın Afganistan'da işledikleri cinayetler bir kaç kitap içinde anlatılması şerekecek kadar geniş ve derindir. Fakat bu cinayetlerin kısa bir şekilde anlatılmasında da hiç değilse AYI ile dostluk kurmak suçunun kölelik, sömürme ve zilletten başka bir şey olmadığını belirtmekle birlikte zamanımızın hilekâr canavarın "insan gibi" gülümsemelerine kapılmış olanlara da bir ibret dersi olacağına inanmaktayız.

Konudan istenilen bir şekilde faydalanmak için yazımızı iki bölüme ayıracağız:

A—Afganistan ve Sovyet Münasebetleri:

Ruslar fitri özellikleri icabı ve kötü niyetlilik, alçaklık ve hilekârlık onların kanları ile karışmış olduğu için, kendi politik hayatlarının başlangıcından bu güne kadar, bütün devletler ve özellikle komşuları ve bu sırada Afganistan ile bir elini dostluk adına uzatmış ve öbür eli ile hıyanet hançerini göğsümüze ve boynumuza batırmıştır. Bütün bu hıyanetleri kronolojik bir şekilde anlatılması gerektiği halde, biz şimdilik bu yazıda Ruslar'ın insanlık dışı yeni rejimlerinin ortaya çıkması ve pis ve mel'un Lenin'in iktidara geçmesinden sonra konuyu ele alacağız.

Çarların çürümüş rejimi, zulümler ve iç kargaşalıklar dolayısıyla parçalandıktan sonra, çarlardan daha kötü olan Bolşevikler yeni bir rejimle idarevi ele aldılar

Afganistan'ın o zamanki kralı Emir Habibullah Han "1" bu yeni rejimi resmen tanımadı ve Afgan müslüman halkının huyunu ve kültürel özelliklerini iyi kavradığı için görünüşte kendini Ruslar'ın bu yeni rejimine karşı olduğunu gösterdi

Ancak Ruslar bütün dikkatlerini Afganistan üzerine atfedikleri için bin bir hile ile geliş-gidiş kapısını "ticaret" adı altında açmayı başardılar ve kendi hedefleri doğrultusunda ufak bir pencere açmış oldular.

Ruslar, Afgan tüccarlarına bazı imtiyazlar verip ve gümrük tarifelerine indirimler getirerek bu ticari ilişkileri daha da genişletmeve çalıştılar ve bu durumdan da faydalanarak bir grup ajanlarını tüccar kılığı ile Afganistan'a soktular. Bu ajanların görevleri toplum içinden müfuzlu şahıslar bulmak, değerlendirmek rüşvet ve çeşitli yollarla Afganistan toplumuna ve saray içine sızmağı

Ticari alış-verişte Afganistan'dan taze meyve, kuru yemiş, yün ve pamuk ihraç ediliyor ve Rusya'dan ise ifekli kumaş, çeşitli ayakkabı, parfüm, seker, saat, döküm eşyaları ve buna benzer mallar ithal ediliyordu. Bu ticari ilişkiler o derece gelisti ki, 1915 de Afganistan'ın Rusya'ya ihraç rakamı sekiz milyon rubleye yani o zamanın yaklaşık 24 milyon rübye'ye "X" ulaştı.

Fakat her iki taraf kuskulu duygulardan kendilerini kurtarmıyorlardı Ruslar'ın çirkin istismar niyetlerine ilişkin haberler ve uyarılar iç ve dış kaynaklardan zaman zaman Afgan makamlarına ulaşırdı. Örnek olarak o uyarılardan birisini burada göstereceğiz:

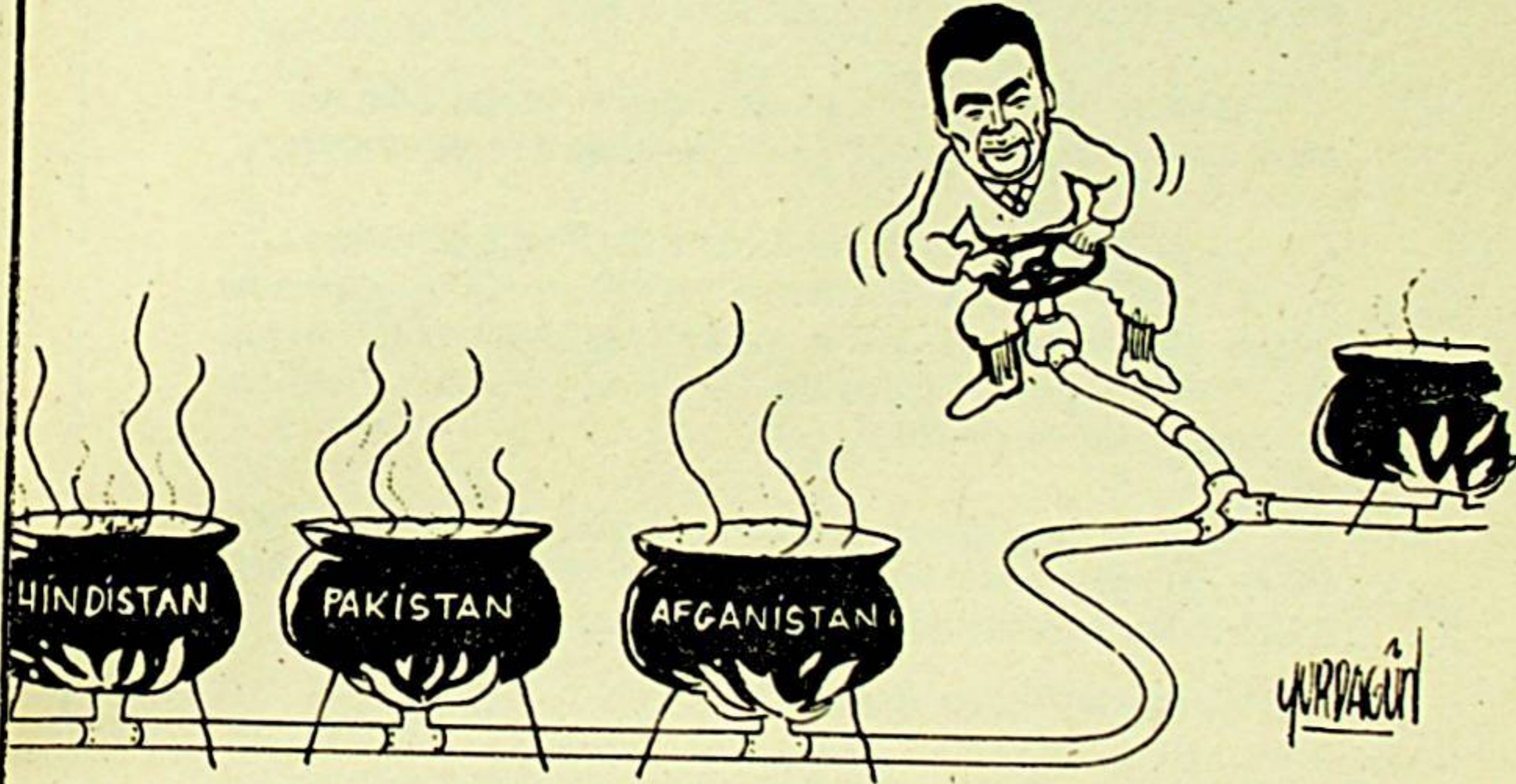
Sıraj ul Ehbâr gazetesi "2" (6 cevza 1293 hicri: 1914)
Aziz Ahmet Kureyşî adlı birisinin Gilansku'dan gönderdiği
mektubunu şöyle özetliyor:

"—Ey Afganistan..

Neden gafil düşmüşsün? Bilmiyorsun ki pis Rus, arkeci gibi
nusuya oturmuş, gözün hataya sapınca sana saldıracak..."

Bu şahıs, çok uzun olan mektubunda ülkemizi uyandırmak
istiyor ve kendi savunmamızı yapabilmek için iyi ordu yetiştir-
memiz üzerinde duruyor.

"Zulfıkar" ve "Darkad" "3" bölgelerinde mevcut bulunan
hudut meseleleri ve Ruslar'ın Afganistan devletinden bu bölge-
leri onlara bırakmanın isteği, iki ülke arasında gerginliği her gün
artırıyordu. Böyle bir durum hicri 1919 dersembe günü Lagma-
nin Kalagoç (4) bölgesinde öldürüldü ve Amanullah Han Kâhil'-
de kendini padisah ilân etti.

Emir Habibuillah Han'ın ölümü ve Amanullah Han'ın Afga-
nistan'da iktidarın başına geçmesi. Ruslar'ın faaliyetleri için bi-
yük bir fırsat sağladı.

Amanullah Han, Afganistan halkının isteklerini ve bu ülke-
nin kültürel özelliklerin göz önünde tutmıyarak, hemen Lenin
rejimini resmen tanıdı ve Kremlin'e bir temsilcisinin gönderil-
mesi ile siyasi ilişkilerin kapısını Ruslar'a açmış oldu. Lenin
Amanullah Han'ın temsilcisi Muhammed Veli'nin cevabına
Şah'ın "Amanullah Han" Sovyetlerle daha fazla ilişkiler kurmak
temayuhüne olumlu bir ilgi österir. "27 mart 1919" Amanullah
Han'ın mükerrer mektuplarına karşılık. Lenin Amanullah Han'a

başka bir mektup gönderir. "27 Kasım 1919" Bu mektubun ardından, 14 aralık 1919 da Bravin adlı bir Rus Sovyetler'in yetkili temsilcisi olarak Kâbil'e geliyor. Sonra bu şahıs 1920 de görevinden uzaklaştırılınca, Afganistan vatandaşlığına girer, ancak sonraları Gazne "5" şehrinde bilinmeyen birisi tarafından öldürülür.

Amanullah Han, Buhara dolaylarında başta Buhara Emiri Seyyid Alimşah'ın isteği üzerine olaylara karşı tepki göstererek "silahlı kuvvetler" göndermekle Buhara'yı tutmava kalktı ve Ruslar'a karşı Buhara ve Fergana'da başlatılan - Türkiye'nin itti-hat ve Terakki Cemiyeti'nin temsilcisi- Enver Paşa hareketini "olumlu" karşıladı ve Enver Paşa'yı desteklemeye karar verdi. Ancak çok geçmeden fevkalade sapma bir dönüş ile kendi düşünce yönünü değiştirerek, bundan sonra bu hareketleri desteklemeyeceğine dair, Ruslar'a güvence verdi...

Böyle bir fırsatın pususunda bulunan Ruslar o günkü Afganistan toplumunun kültürel özelliklerine aykırı olan bir takım iş-leri siyah perde arkasından teşvik etmeyi başardılar.

Nitekim Ruslar'ın Amanullah Han'a yaklaşımlarının ve onun duygularını islâma karşı kışkırtmalarının sebebi ve amacı;

- 1— Amanullah Han ile İngilizler'in ilişkilerini gölgelemek,
- 2— Öbür yandan Amanullah Han'ın Ruslar'ın plâniarına uygun olarak yaptığı işlerin sonucunda, komünizmin mayası olan "kültürsüzlük", "kayıtsızlık" ve "fesat tohumu"nu Afganistan toplumuna serpmek idi...

Ruslar'ın bu çirkin emelleri Rus Dışişleri Bakanlığının Kâbil'de bulunan kendi özel temsilcilerine gönderdiği 3 Haziran 1921 tarihli mektubunda açıkça anlaşılmaktadır

Bu mektup aynen şöyledir:

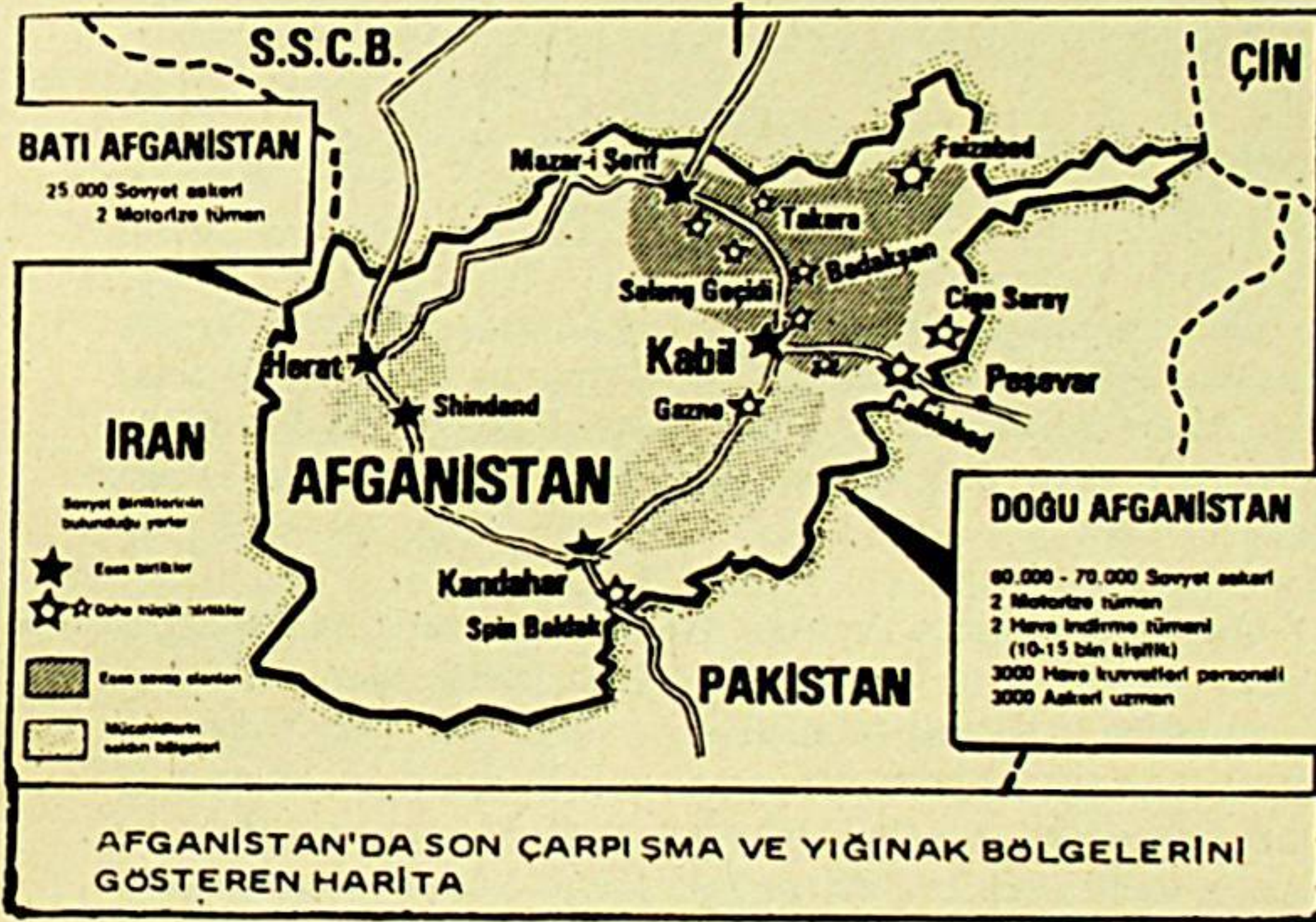
"— Amanullah'ın ıslah programlarına kendi dikkatinizi özel olarak vereceksiniz. Afganistan'ın bugünkü durumu Rusya'nın 18 nci yüzyılın eğitim şekline benzemektedir. Afganistan emiri kendi ülkesini düzeltme faaliyetlerine başlamıştır. Biz elimizden gelen yardımı esirgemeyeceğiz... Bazı Afgan çevrelerin bize tehlikeli olduğunu da gözden kaçırmayın. Bu çevreler Afganistan önderliği altında bir "İslam Ülkeleri İttifakı" kurmak istiyorlar. Şimdive kadar İngiliz ajanları bu Afgan çevrelerinin bu tehlikeli hareketlerine her çeşit yardımdan kaçınmıyorlar. Bizim menfaatimiz olarak, Afgan çevrelerinin Pan-İslamizm düşüncelerini yürütmelerini ve bu harekete İngiliz ajanlarının yardımcı olmalarını ve aynı zamanda bu davranışların Sovyet Orta Asya durumuna tehlikeli olduğuna dair İngiliz makamlarını uyaracağımızı kendimize bir hak biliriz. Milletler arasında işbirliğinin temeli kesin-

likle her şeyden önce mal alışverişine davanmasının gerektirdiğini Afganistan hükümetine açıklamalıyız. Çünkü bu, dış ticaret şubesinin görevi sayılır. Bugünkü şartlar altında bütün meseleler de ciddi davranacaksınız. Çünkü amacımız bütün dünya ile ilişkimizi geliştirmektir.

Tarihi gelişmeler bugünkü şartlar altında yavaşça su yüzüne çıkmaktadır. Bizim yapacağımız görevler uzun bir zaman içerisinde planlanmıştır. Bizim başka ülkelere karşı yapılması gereken yorucu işlerimiz teenni ile olacaktır.

İşte bu değerlendirme ile Afganistan'da sizin üzerinize böyle bir sorumluluk düşer. Bu sorumluluk bizim bütün siyasi ve iktisadi hayatımız için çok önem taşımaktadır.

Konünistçe selâmlarla
"ÇİÇİRİN" "x"

Yukarıdaki mektupdan anlaşılacağı gibi Ruslar başlangıçtan bu yana İslâmî ve milli hareketleri bastırmak için her çeşit çabaya başvurmuşlar, haince düzenledikleri plânlarla müslüman ve vatansever kütleleri yok etmişler ve bütün cinayetyerini de haklı göstermek için bahaneler uydurmaya çalışmışlardır.

Meselâ Afganistan'da ilk müdahalesini İngilizler'in Afganistan Pan-İslamizm taraftarlarına yardım etmesini bahane olarak göstermiştir. Halbuki Afgan halkı tam o yıllarda kanlı mücadelelerden sonra özgürlüğünü elde etmiş ve İngilizler'in son adamlarını da ülkeden kovmuşlardır. Halkın İngilizlere karşı da nefretten başka bir şey değildir ki, 60 yıl sonra hunharca ve barbarca ülkemize (Afganistan'a) saldırıyor ve aynı şekilde de dünyaya bu saldırıyı yabancı kuvvetlerin Afganistan'a yaptıkları müdahalelerine karşı bir tepki olarak göstermek istiyor...

Böylece Ruslar tarafından bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması yedi madde içerisinde düzenlenir ve 28 şubat 1921 de iki ülke arasında Moskova'da imzalanır. Bu antlaşma "saldırmazlık" ve "bağımsızlık" antlaşması olarak bilinir. Daha sonra 31 Ağustos 1926 da bu antlaşma bir kere daha Afganistan Dışişleri Bakanı Mahmud Terzi ve Sovyet Büyükelçisi Leonid Stark arasında Pağman'da "6" İmzalanır ve "Pağmen Antlaşması" adını alır.

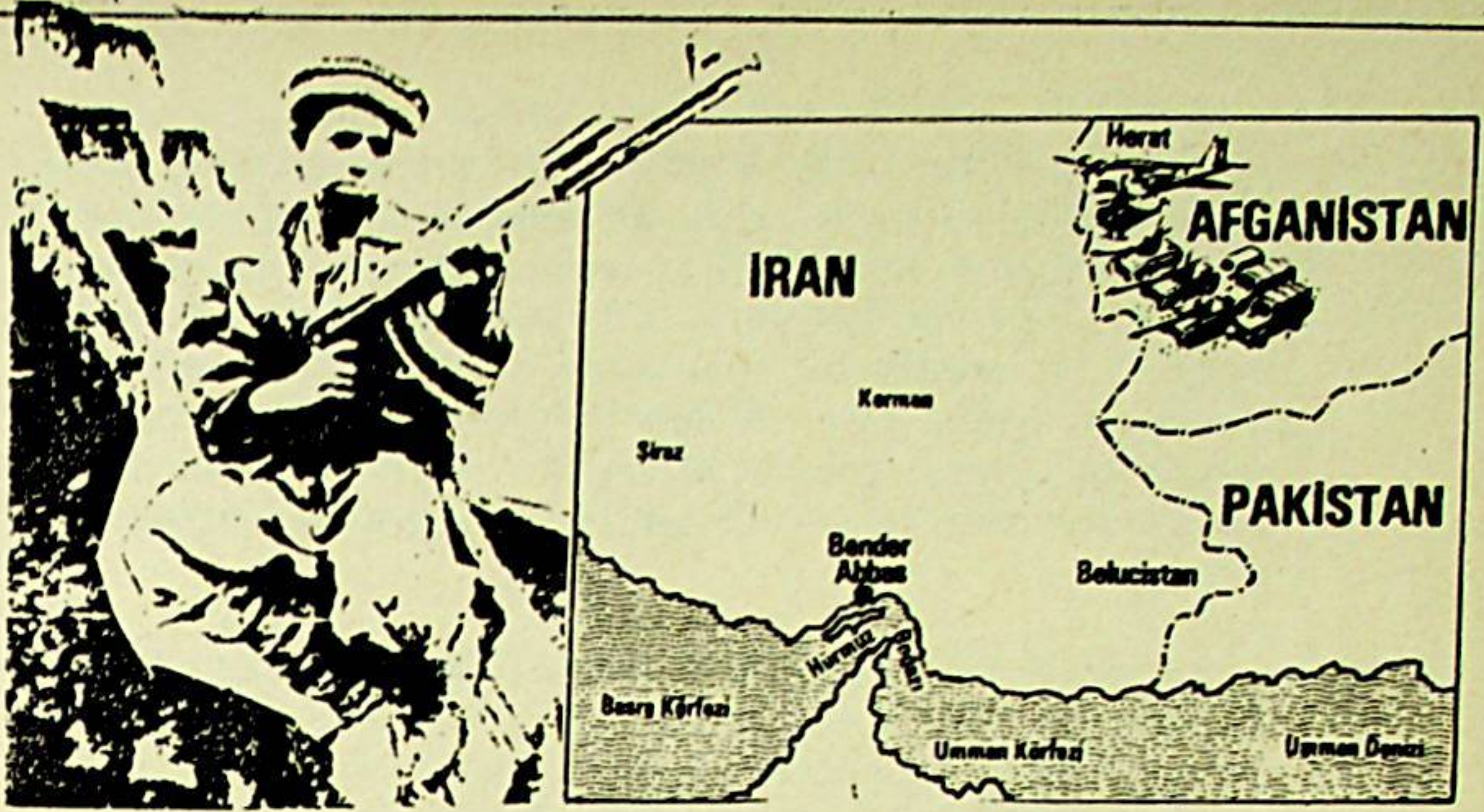
"Gaflet tuzağı" diye adlandırılması gereken bu antlaşma, Ruslar'ın diğer antlaşmaları gibi iktidarda bulunan yöneticilerin ve halkın kuşkularını örtbas etmek ve yıkıcı eylemlerini sürdürmek için, bir "hile"den başka bir şey değildir...

Bu antlaşmadan sonradır ki. Amunullah Han bir grup Afgan gençlerini "havacılık öğrenimi" görmek için Taşken'te gönderiyor ve Ruslar Afganistan'ın Taşkent'te açılan propaganda okuluna öğrenci göndermek suretiyle katılması için Ruslar ısrar ediyorlar.

İki ülke arasında kurulmuş olan iyi ilişkiler, Ruslar'a Afganistan'da kendi öz planlarını pratike koymasına fırsat kazandırmıştır. Ruslar bu dostluk havasından faydalanarak "yayıma politikalarını" sürdürmek için, Darkad ve dolaylarını işgal ettiler. "X"

Sonra Afganistan Dışişleri Bakanı ve Sovyet Büyükelçisi arasında sürdürülen üç buçuk saatlik görüşmeden sonra, Rus tarafı işgal edilmiş bölgelerin tahliye etmesine söz verir. Fakat işin gerçekleştirilmesi uzun bir zaman alır. Ruslar bu planlarının Afgan makamları ve halkı tarafından sukut ile karşılanacağını sanmakta idiler. Fakat Ruslar, Afganistan milletinin kimseye kendi hayatları ile oynamak hakkını vermeyeceklerini ve perde arkasında girilen her çeşit uzlaşmayı etkisiz hale getireceklerini açıkça gördüler.

Amanullah Han Ruslar'ın teşviki ile yenileşterme hareketine ülkenin durumunu incelemeyen aşırı bir derecede faaliyete geçince, halkın tepkisine yol açar ve 1303 h.ş. "1924"de Afganistan'ın Host "7", Kandahar "8", Gazne, Celâlâbâd "9" ve diğer bölgelerinde ona karşı isyanlar başlar ve durumu ciddi bir şekilde gözetlemekte olan Ruslar; halkın bu hareketlerini, her zaman kullandıkları taktikleri gibi "-yabancıların ve özellikle İngilizlerin kışkırtmaları" olarak nitelediler. Pravda Gazetesi 92 nci sayısında Amanullah Han'a "Büyük Peter" ünvanının verdi ve onun Irak Emir Faysal'ına ve Hüseyin-i Macaziya tercih etti. "X" (-Aman-ı Afgan Gazetesi, yıl:5 sayı:13-14, s.5 12 sunbula, 1303 h.ş. 1929-) "10"

Fakat bütün bu lakablar ve ünvanlar Afgan Şah'ının durumuna faydalı olmadı ve ülkenin her tarafından, özellikle güneyde sürekli isyanlar başgösterdi. Amanullah Han 1927 de yurt dışına seyahate çıktı ve Rusya'yı içine almak üzere bir çok ülkeyi, ziyaret etti. Bu seyahat hemen hemen bir yıl sürdü. Seyahatten döner dönmez Amanullah Han bir grup Afgan kızlarını öğrenim görmek için İstanbul'a gönderdi. Ayrıca dostu olan bir Rus'un on dört "Rus kızını" hediye olarak Amanullah Han'a verilmesi ve kabul edilmesi gibi bir takım işleri Afgan milletinin heyecanını çoşturdu, halkın isyan ateşini daha fazla alevlendirdi. Ülkenin kuzeyinde, güneyinde ve doğusunda O'na karşı ayaklanmalar başladı ve sonunda "saka oğlu" adıyla tanınan Habibullah tarafından ülke yönetiminden uzaklaştırıldı ve Amanullah Han Afganistan'ı terk etti.

Habibullah, ocak 1927 yılında Kâbil kalesine girince Buhara'yı tekrar istaklâle kavuşturacağına, sandal kapısını geri getireceğine söz verdi. Onun bu sözleri Moskova ve Londra'nın hoşlarına gitmeyen sözlerdi. Habibullah'ın hükümeti; tecrübesizlik, kıfayetsizlik, tecrübeli personel yokluğu, iç karışıklıklar ve dış güçlerin Afganistan üzerindeki emelleri dolayısıyla dokuz aydan sonra düşerek onun yerine Muhammed Nadir Han, Afganistan yönetiminin başına geçti...

Muhammed Nadir Han, Afganistan'ı yönettiği sırada Rus nüfuzundan hiç bir eser görünmemekte idi. Daha önce imzalanmış olan bağımsızlık ve saldırmazlık antlaşmasından başka Rusya ile

hiç bir antlaşma imzalanmamıştır. Sadece sonraları yâni 25 nisan 1932 ve 27 haziran 1932 tarihlerin de imzalanan posta telgraf ve hudut komiserleri antlaşmaları hariç olup bunlar Nadir Han'ın son zamanlarına aittir. (-İslah Gazetesi, sayı:88, yıl:3; sayı: 38, yıl: 4) "11"

Muhammed Nadir Han'ın öldürülmesi ve Muhammed Zahir Şah'ın tahta geçmesinden sonra, Ruslar tekrar telaşa düşüyorlar ve 4 eylül 1936 da bağımsızlık ve saldırmazlık antlaşmasını imzalıyorlar. Bir müddet sonra ekim 1936 da yani ikinci Dünya Savaşının evc noktasında, savaş bakanı olan Şah Mahmud Han Moskova'yı ziyaret eder. 19 ekim 1944 yılında Tarım âfetleri ve çekirge ile mücadele adı altında Bir 'heyet' Moskova'dan Kâbil'e geliyor ve bu saha ile ilgili bir işbirliği anlaşması imzalanıyor.

Başbakan Muhammed Haşim Han'ın ölümü ve Şah Mahmud Han'ın onun yerine geçmesinden sonra, ülkenin iç ve dış politikası bir takım değişikliklere uğrar ve Ruslar'ın gaye ve planları "ticaret" adı altında ortaya çıkar.. Büyükelçi Sultan Ahmet Han'ın elinde idi. Bu şahıs daha önce Afganistan ve Rusya arasında "sınır anlaşmazlığı" görüşmelerinde büyük rol oynamış ve iki ülke arasında anlaşmazlık sebebi olan toprakların bir kısmı bu şahıs tarafından Ruslar'a bırakılmıştır...

9 ocak 1951 yılında Başbakan Şah Mahmut Han Amerika'ya ziyaret etmişti. Gazeteler bu ziyaretin "özel tedavi" için gerçekleştirildiğini yazmışlardı.

Bu ziyaret, Ruslar'ın düşünce ve plânlarına uygun olmayan bir hadise idi.

Uzun süreden beri güçlü ve Moskova yanlısı bir adamın peşinde olan Ruslar, aradıkları vasıfları taşıyan Muhammet Davud Han'dan daha münesib bir kimseyi tanımıyorlardı. Nitekim Ruslar'ın bütün çabaları Şah Mahmut Han'ın iktidardan düşürmek ve Davut Han'ı onun yerine getirmekte toplandı.

Gayelerini gerçekleştirmek için önceden bazı girişimlerde bulunan Ruslar, ünlü aileler, büyük makam sahipleri ve özellikle asker olan ve Davut Han ile yakın işbirliğinde bulunan kimselerle ilişki kurmaya başladılar. Babası General olan Rus ajanı ve vatan haini Babrak Karmal da o insanlardan birisi olup, o vakitlerde Hukuk Fakültesi öğrencisi idi..

Ruslar'ın Şah Mahmud'a karşı duydukları titizlik ve onun aleyhine hızlandırdıkları faaliyetlerin sebebi; Afganistan ile Amerika'nın yakınlaşması, Kandahar vilayetinde Hirmend nehri kapaması, Keçeki barajının yapılmasına Morisan şirketinin faaliyetine müsaade etmesi ve ülkenin "petrol sahası" olarak bilinen altı sahada petrol çıkartmak için Birleşmiş Milletlerin bir heyetinin müracaatı idi....

Savaş ve İçişleri Bakanlığını yöneten Muhammed Davud, Şah Mahmud'un ülke dışında olmasında faydalanarak, ona karşı yıkıcı faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Şah Mahmud'un başkanlık görevinden uzaklaştırmak için çeşitli yönlerde ve boyutlarda faaliyetini öylesine hızlandırıyor ki, Şah Mahmud yolculuktan döndükten hemen sonra "ona güvensizlik oyununun verilmesini" mırıldaması Millet Meclisinin koridorlarında yayılmaya başlar. Elbette bütün bu faaliyetlerin plânlanması Ruslar ve ajanları tarafından yapılmakta ve Davud Han tarafından yürürlüğe konmakta idi. ..

Her ne kadar Davud Han'ın kendisi komünist değilse bile onun "sınıfsal özellikleri" de onun komünist olmasına engeldi. Fakat Ruslar, Davud Han'ın aşırı derece de ihtiras sahibi, kibirli, bencil ve akılsız olduğunu iyice anlayarak onun bu düşünce başluğundan faydalanmakta idiler. İstikbali ise belli idi. Önce onu yüceltirler, sonra onu bitirir ve yok ederler.

"Öğrenciler Teşkilâtı" adı altında Kâbil Üniversitesinde yürütülen faaliyetler, bazı özel gazetelerin Şah Mahmud Han'a karşı yayımlandığı makaleler, Afganistan ve Pakistan ilişkilerinin daha da gerginleşmesi, "Milli Kulüp Üyeleri" adı altında bazı kimselerin yıkıcı girişimleri, Kandahar ve Kâbil'de Wes Zalmayan "Uyanık Gençler" in teşkilatlandırılması ve bunun gibi faaliyetlerin temel amacı; Şah Mahmud Han'ın ılımlı politikasını alt üst etmek ve onu başbakanlık görevinden uzaklaştırmak idi... Adı geçen teşkilatlarda şüphesiz bir grup yurtsever, milli ve asil insanlar da bilmeyerek kimileri de zorla bu merkezlere girmişlerdi.. ..

Fakat bugün bu insanların gerçek yüzleri ortaya çıktığı gibi bir grup insanlar da o zamandan beri Rus uşaklığını yapmakta ve Davud Han'ın yanlısı olduklarını kafalarında yerleştirmekte idiler.

Neticede devlet işlerini yıkmaya ve kamu huzuru ve düzenini karıştırma faaliyetleri o düzeye ulaştı ki, Şah Mahmud Han 5 ekim 1951 yılında Muhammed Davud Han'ı "savunma bakanlığı"ndan uzaklaştırarak, yerine Muhammed Arif Han'ı tayin etti. "X"

Bu, Başbakan Şah Mahmud Han'ın, Muhammed Davud'a karşı ilk resmi ve açık tepkisi sayılırdı. Bu işin arkasından hemen onun kardeşi Muhammed Naimi de Maden Bakanlığında uzaklaştırarak "Büyükelçi" olarak Amerika'ya gönderdi.

Şah Mahmud Han'ın bu işlerinden amacı görünüşte serbestlikle devlet planlarını, devlet işlerini gerçekleştirebilmesi idi. Nitekim aynı yılda "petrol kanunu"nu hazırlayarak Kral'dan tasdik ettirdi.

Buğra nehrinin Japon uzmanları tarafından kazılması, Hir-mend nehrinin Morisan şirketi tarafında. kapanması ve Keceki barajının yapılması ve petrol araştırmaların Berleşmiş Milletler uzmanlarına verilmesi; Afganistan'ın doğrudan doğruya Rus'un nüfuzu altına girmemesi için benimsenmiş bir çeşit politikalar sayılırdı. . . .

Bütün dikkatlere rağmen, görülüyor ki Davud Han ve onun suç ortaklarının faaliyetleri üzerine, Afganistan Devleti, Ruslar'ın siyasi ve iktisadi varlığını gözden uzak tutmuyordu. Fakat. Davud Han ve arkadaşlarının Ruslar'a olan ilgileri devam ediyordu. Bu zemin öyle bir zaman içerisinde hazırlanmıştır ki, Ruslar ön çalışmalarını yapmış ve hain tipleri çeşitli yollardan hizmete almış ve kullanmaya başlamışlardı. . . .

Bu hain tiplerden, vatan hainlerinden birisi de Nur Muham-med Taraki idi. "12"

Soyu ve zürriyetinin hikâyesi uzun olan taraki, ülkenin en zengin ve nüfuslu adamı Abdul Macid Han Zabolinin çevresi içinde yetişmiş olup, bu şahsın vasıtası ile devletin hassas organizmalarında görev alarak neticede gördüğümüz, duyduğumuz seviyeye ulaşmıştır. Her ne kadar Zaboli'nin bu Rus yılanını şurlu olarak yetiştirmesi düşünülemez fakat, Ruslar'ın bu husustaki hünerleri, dolaylı yollardan adam kullanma taktikleri bilinen bir gerçektir. . . .

Kendisine yöneltilen bir takım iç ve dış baskılara karşı, Ruslar ile de ilişki kurmaya mecbur olan Şah Mahmud Han, dünya siyasetinde dengeyi sağlamak için Ruslar'a bazı imtiyazları vermeyi kabil etti.

Bu durur..da Şah Mahmud Han, tehlikeli bir girişimde bulunarak, TAS Haber Ajansının Kâbil'de bir büro açmasına izin verir. Bu iş 14 temmuz 1959'da gerçekleşmiş olup, aynı zamanda Nur Muhammed Taraki de Afganistan Bâhtâr Haber Ajansının Genel Müdürlüğüne tayin edilir. "X"

Bu iki istihbarat şebekesinin birleştirilmesi, gerçekte Rus Casusluk Şebekelerinin bürolarını resmi bir şekilde Afganistan'da açılması anlamına gelmektedir. Bu iki ayrı iş tesadüf olmayıp, çok akıllıca ve ustaca palanlanmış bir meseledir.

Bunun ardından "Tarım Afetleri ile Mücadele" adı altında bir heyet Kâbil'e gider, az bir zaman sonra, Kasım 1952 yılında Afganistan ve Sovyet arasında 1952 yılına ait ticari malların mübadele protokolu yeniden imzalanır.

Ruslar ile bu siyasi ve iktisadi anlaşmaların görüşülmesi sırasında, Birleşmiş Milletler Heyeti de, Afganistan'ın kuzeyinde

İlmi araştırmalar yapmakta, petrol aramakta ve tarımı geliştirmek için bir takım pratik plânlara hazırlamakta idi.

TASS Ajansı ise bu girişimleri tifüs hastalığı gibi propandasını yapıyor ve şu sözleri ile itiraz ediyordu :

"-Afganistan'ın kuzeyinde Birleşmiş Milletler heyetinin araştırmaları zirai ve iktisadi sorunlar için değil, belki oraları araştırmakla bölgenin yollarını ve köprülerini tesbit etmek ve harita üzerinde çizmek için olsa gerekir. "X"

Ancak Afganistan Devleti, Ruslar'ın itiraz ve sözlerini reddederek, Birleşmiş Milletler uzmanlarının Afganistan'ın kuzeyinde yaptıkları çalışmaların sadece iktisadi ve zirai işbirliği çerçevesinde olduğunu açıklamıştır.

Görüldüğü üzere her olayın arkasından Ruslar çıkmakta, ülkemizin "Afganistan'ın" içişlerine, sanki dedelerinden kalmış bir miras gibi karışmaktadırlar.

Ruslar'ın Birleşmiş Milletler heyetinin çalışmalarından duydukları korku, Afganistan petrol kaynakları hakkında elde ettikleri bilgilerden dolayı idi. Çünkü bu heyetin petrol çıkarma çalışmaları, Rusların bu kaynaklar hakkında düşündükleri planları suya düşürmekte idi....

Bu arada 5 mart 1953 de Stalin ölüyor ve Muhammed Davud onun tedfin törenine katılmak üzere görevlendiriliyor. Davud Han bu ziyaret esnasında Rus liderleri ile görüşmeler yapıyor. Bu arada Davud'un Sovyet Komünist Partisi üyeliğini kabul ettiği Kâbul'de yayılıyor.

Tam bu günlerde Rusya'da iki defa 'büyükelçi' olarak görev yapan Sulhan Ahmet Han, Dışışleri Bakanlığına getirilir. Sonradan ortaya çıktığı gibi, Ruslar'ın ilişkilerini Afgan makamları ile sağlayan, Ruslar'ın uşaklığını yapan adamlardan biri de Sultan Ahmed Han'dır. . . '13'

21 asad 1332 h.ř. 1953 de Muhammed Davut'un Afganistan Kızılay Teşkilatının başkanlığına tayin edeleceği, aynı zamanda şah Mahmud Han'ın "Başkanlık" görevinden istifa edeceği söylentileri dolaşmaya başlar. Bunun üzerine bir basın toplantısı tertip eden şah Mahmud, konuşmasında bütün istifa söylentilerini Hâfız'ın şu şiiriyle reddeder:

tâ dâman-ı kefen nakaşam zir-i pâyi hâk bavar makun ki dast zi daman bidâramat.

Türkçesi

Kefene sarılıp toprak altına girmeyince peşini bırakmam inanma...

Fakat Ruslar plânlarını tamamlamışlar ve Zahir şah'a bizce bilinmeyen bir baskı sonucunda şah Mahmud'un basın toplantısından bir gün sonra geceleyin Kâbil radyosunu kuşatmışlardı. Zahir şah'ın özel kalem dairesi tarafından bu hadise bir bidiri ile okundu. Bildiri şah Mahmud Han'ın istifasını yerine Muham-

med Davud Han'ın "başbakan" olduğunu ilân ediyordu....

Bu değişiklik, Davud Han'ın Kızılay Teşkilatına atanmasından bir ay sonra gerçekleşmişti. Davud Han da iki hafta sonra kabinesini kuracak, kendisi Başbakan ve Dışişleri Bakanı görevini üzerine alır....

(1)— Emir Habibullah Han, 1901—1919 arasında Afganistan Kralı idi.

"x"— Ruble, Rus para birimi olup, rüpye Afganistan para biridir.

(2)— Sirâj ul Abâr-ı Afganiye : 1911 yılında Afganistan'ın basın babası olarak tanınan Mahmuel Beg-i Terzi tarafından kurulan gazetedir. Bu gazete ayda iki defa çıkıyordu.

(3)— Afganistan'ın kuzey-doğusunda bulunan bölgeler.

(4)— Afganistan'ın güneyinde bulunan bölgeler.

(5)— Gazne: Kâbil'in batısında bulunan meşhur Gazne şehri.

"x"— Kaynak: Sovyet Arşivi, "Rusça'dan tercüme" 1919 yılında Afganistan ve Sovyet İlişkileri. Farsça, Kâbil. s. 22

(6)— Pağman: Kâbil'in batısında bulunan ve Kâbil'den 25 km uzakta olan bir yayla.

Bu şehir son zamanlarda Ruslar tarafından bombardıman edilmiştir.

"x"— 29 kavs, 1304 h.ş. 1924. Amân-ı Afgan Gazetesi. Fevkalade sayısı.

(7)— Host: Afganistan'ın güneyinde bulunan bir şehir.

(8)— Kandahar: Afganistan'ın batısında bulunan büyük bir vilayettir. Şimdilik vilâyetin büyük bir kısmı Afgan mücahidlerinin kontrolü altındadır. Kandahar'ın merkezinde mücahidler ve işgalci Rus askerleri arasında savaş devam etmektedir.

(9)— Celâlâbâd: Afganistan'ın güneyinde bulunan ve şimdilik il merkezinden başka bütün arazisi mücahidlerin kontrolü altında olan Ruslara karşı yoğun savaş sahalarından birisidir.

(10)— Amân-ı Afgan: 1924 yılında kurulan ve ilk sorumlu müdürü Afganistan'ın meşhur milli yazarlarından Abdul Hâdi Davûî olan gazetedir...

(11)— İslâh: Nâdir Han zamanında yayına başlayıp Zâhir Şah devresinin son gününe kadar yayınlanan meşhur bir gazetedir. Davud Han Afganistan'da "Cumhuriyet" kurunca bu gazetenin yerini "Cumhuriyet Gazetesi" aldı.

"x"— İslah Gazetesi, yıl:23, sayı:52, 1330 h.ş. 1951

(12)— Rus göçmenlerinden olan Taraki'nin babası sonra müslüman olup bir Afgan kızı ile evlenip Nazar Muhammed adını taşıdığı söyleniyor. Halk son zamana kadar Taraki'ye Nur Muhammed Nazarof derlerdi.

"x"— İslah Gazetesi, Temmuz 1952, s. 1

"x"— İslah Gazetesi, 25 ocak 1953, s. 1

(13)— Sultan Ahmed Han ailesi, âile olarak Ruslar'ın uşaklığını yapmaktadır. Bu aileden son olarak, Davud Han zamanında Dışişleri Bakanlığını yürüten ve tam anlamıyla kifayetsiz ve kafasız olmasına rağmen ülkenin iç ve dış politikasının sorumlusu olan Wahid Abdullah adıyla birisi idi. Komünistlerin darbesinden sonra, o da Davud Han ile birlikte Ruslar tarafından kurşuna dizildi.....

- 1) Afğan Kralı Amamullah Han
- 3) TBMM'nin ilk Afğan Elçisi Korğeneral Ömer Fahrettin (Türkkan) (1922-1926). Fahrettin Paşamız 1948 yılında vefaat etmiştir...
- 4) Afğan Hariciye Nazırı ve Kralın kayınpederi Mahmud Tarzi
- 2) Harp Okulu Komutanı Mahmud Sami

Not : Yukarıdaki resim Yazı Kurulu Başkanımız Sn. Selim Türkkan Paşamızın özel arşivinden alınmıştır.

